Rainbow WORKBOOKS

SESOTHO HOME LANGUAGE
GRADE 5 – BOOK 1
TERMS 1 & 2
ISBN 978-1-920458-66-9

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.
11th Edition

ISBN 978-1-920458-66-9

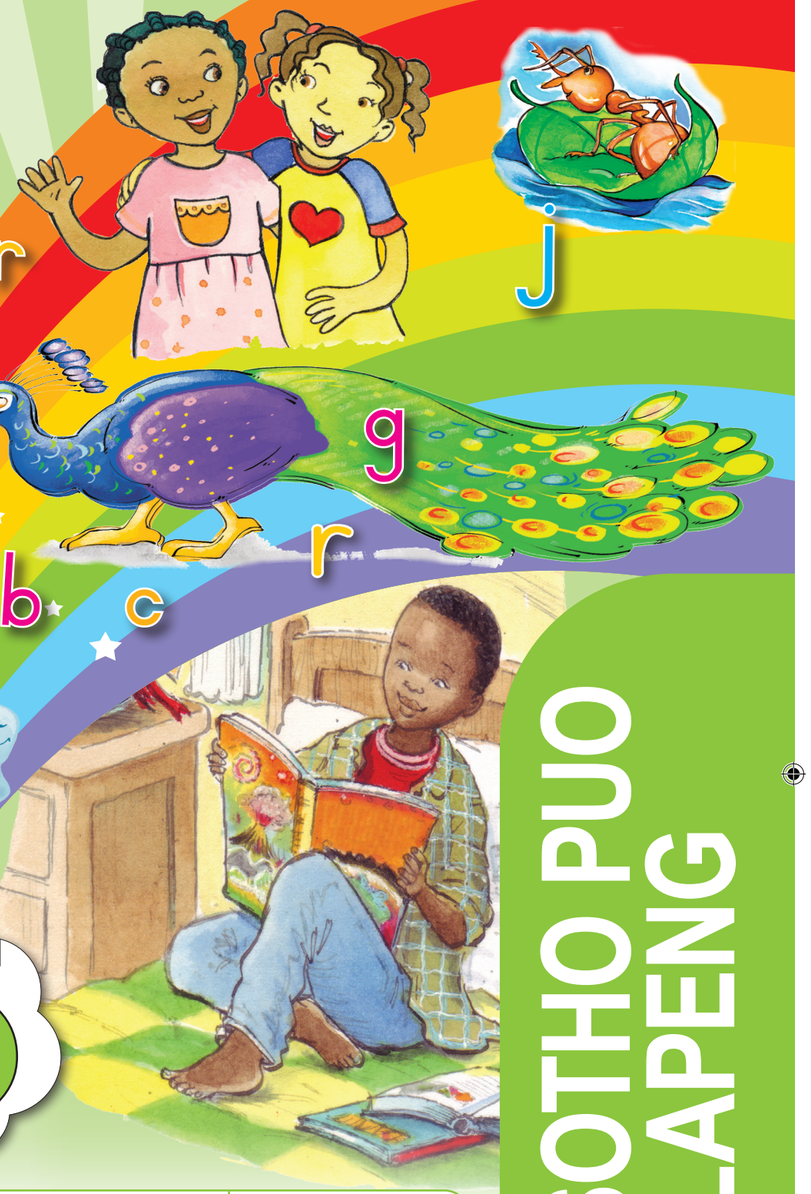

a b c d e
f g h i j
k l m n o p
q r s t u
v w x y z

SESOTHO PUO YA LAPENG – Kereiti 5 Buka ya 1

ISBN 978-1-920458-66-9

E hlophisitswe ho latela lenane thuto la CAPS

Kereiti 5

SESOTHO PUO YA LAPENG

Buka ya 1
Kotara 1 & 2

Lebitso:

Phaposi:

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Gr5 SES HL B1_Cover.indd 1
2020/04/02 12:07:31

Mofumahadi Angie Motshekga,
letona la Lafapha la
Thuto ya Motheo

Ngaka Reginah Mhaule,
Motlatsi wa Letona la
Thuto ya Motheo

Dibuka tsena tsa tshebetso di etseditswe bana ba Afrika Borwa tlasa boetapele ba Letona la Thuto ya Motheo, Mof. Angie Motshekga, mmoho le Motlatsa Letona la Thuto ya Motheo, Ngaka Reginah Mhaule.

Dibuka tsa tshebetso tsa Rainbow di bopa karolo ya Lefapha la Thuto ya Motheo, ya thuso e reretsweng ho netefatsa tshebetso ya baithuti ba Afrika Borwa dikereiting tse qalang tse tsheletseng. Jwaleka e nngwe ya dintlha tsa bohlokwa tsa Moralo wa Tshebetso ya Mmuso, projeke ena e etsahetse ka tshehetso ya letlole la Polokelo la Setjhaba. Sena se entse hore Lefapha le etse dibuka tsena tsa tshebetso ka dipuo tsohle tsa semmuso, ntle le tefello ya letho.

Re tshepa hore, matitjhere a tla fumana dibuka tsa tshebetso di le bohlokwa mosebetsing wa bona wa letsatsi le letsatsi, le ho etsa bonnete ba hore baithuti ba bona ba etsa kharikhulamo yohle. Re nkile boikarabelo ba ho tataisa titjhere mosebetsing ka e nngwe le e nngwe ya mesebetsi, ka ho kenyelletsa motshwao a bontshang hore na seo barutwana ba tshwanelang ho se etsa ke sefe.

Re a kgolwa hore bana ba tla natefelwa ke ho sebetsa ka buka ena ha ba ntse ba hola le ho ithuta, le hore wena titjhere, o tla natefelwa mmoho le bana.

Re le lakalletsa katleho ho sebediseng dibuka tsena tsa tshebetso.

BOIKARABELO BA BATJHA BA AFRIKA BORWA

Tekatekano

Tshwara motho e mong le e mong ka ho lekana, ntle le leeme. Se kgetholle.

Seriti sa batho

Hlompha motho e mong le e mong Eba pelonolo mme o be le tlhokomelo.

Bophelo

Bophelo ke ntho ya bohlokwa Hlompha bophelo bo bong le bo bong.

Lelapa

Tlotla mme o hlomphe batswadi ba hao. Eba mosa le botshepehi ho ba lapa leno.

Thuto

Kena sekolo, ithute o sebetse ka thata. Mamela melao ya sekolo.

Mosebetsi

Thusa ba lapa leno ka mosebetsi lapeng. Bana ha ba tlamellwa ho batla mosebetsi.

Bolokolohi/tokollo le polokelo

Se lematse, tshosa, kapa hona ho hlekefatsa batho ba bang, hape o dumelle ba bang ho etsa jwalo. Rarolla dikganyetsano ka kgotso.

Thepa/leruo

Hlompha thepa ya batho ba bang. Se senye thepa kapa hona ho utswa.

Bodumedi, ditumelo le maikutlo

Hlompha ditumelo le maikutlo a batho ba bang.

Boipaballo

Hlokomela lefatshe. O se senye metsi le motlakasi. Boloka lehae le tikoloho ya hao di hlwekile e bile di bolokehile.

Boahi

Eba Moafrikaborwa ya lokileng ebile a tshepeha. Hlompha melao, mme o netefatse hore ba bang ba etsa jwalo.

Tokolloho ya puo

O se ke wa hasanya leshano le lehloyo. Netefatsa hore batho ba bang ha ba hlapaolwe kapa maikutlo a bona ha a utlwiswe bohloko.

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street
Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
Eleventh edition 2021

ISBN 978-1-920458-66-9

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked, the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

This book may not be sold.

Kereiti 5

Rainbow WORKBOOKS

Puo ya Lapeng

YA SESOTHO

Buka ena ke ya:

_____

SESOTHO

Buka 1

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 1 2019/10/19 23:08:32

TATAISO YA HO SEBEDISA BUKATSHEBETSO ENA

Sebedisa Bukatshebetso mmoho le dithusathuto tse ding tsa hao. Tadima CAPS boemo ba bohareng Puo ya Lapeng.

Re lakatsa ho o amohela boemong ba bohare ba Bukatshebetso Puo ya Lapeng.
Boemo ba bohareng ba Puo Ya Lapeng bo maikemisetsong a ho matlafatsa bokgoni ba morutwana ba puo dikamanong, maemong a botho, le ho matlafatsa bobatsi ba bokgoni ba ho etsa mosebetsi wa sekolo dithutong tsohle. Re tshepa hore o tla fumana Bukatshebetso ena e le molemo ho thusa barutwana ba hao ho matlafatsa bokgoni ba bona.

Bukatshebetso ena e raluwe ka ho ya ka disekele tsa dibeke tse pedi tsa CAPS. O tla fumana kakaretso ya se tla etswa ho e nngwe le e nngwe ya disekele tsena maqepheng a 1, 35, 69, le 103 Bukatshebetsong ena. Sekele ka nngwe ya beke ya 2 e bokelletswe ho kenyelletsa bokgoni bo latelang ba puo:

Ha re bueng

1 Ho mamela le ho bua(Puo)-dihora tse 2 ka sekele ya dibeke tse 2

Barutwana ba hloka menyetla e tlang kgafetsa ya ho matlafatsa bokgoni ba bona ba ho Mamela le ho Bua hore ba kgone tlhahisoleseding, ho rarolla qaka le ho matlafatsa maikutlo le dikgopolo. Bukatshebetso e na le mesebetsi e mmalwa ya ho bua le ho mamela eo o ka e matlafatsang ho netefatsa hore barutwana ba fumana monyetla wa ho kwetlisa mosebetsi wa ho bua.

Ha re baleng

2 Ho bala le ho bona- Dihora tse 5 sekeleng ya dibebe tse 2 CAPS e hloka hore baithuti ba bale le ho sheba dingolwa tse itsengle mefuta ya dingolwa e itseng sekeleng ka nngwe ya dibeke tse 2

Ho bala le ho bona- dihora tse hlano sekeleng ya dibeke tse 2 CAPS e hloka hore barutwana ba bale le ho sheba dingolwa tse itseng le mefuta ya dingolwa e itseng sekeleng ka nngwe ya dibeke tse 2/ CAPS e hloka barutwana ho bala le ho sheba dingolwa tse itseng le mefuta ya dingolwa ho e ngnwe le e nngwe yay a disekele tse pedi. Sena se kenyeletsa ho bala: dipale tse kgutshwane, ditshomo, diketsahalo tse etsahetseng ho yena, mangolo, di email, bukatsatsi, tshwantshiso, diatekele tsa koranta, diatikele tsa dimakazine, puisano ya radiong, dithothokiso, dingolwa tse susumetsang, papatso, ditaelo, ditaelo tsa ho leba le le tsela ya ho etsa.

Ho tlatseletsa CAPS e hloka hore barutwana ba bale dingolwa tsa tlhahisoleseding tse nang le ditshwantsho,: mmapa, tjhate, tafole, ditshwantsho, mmapa wa mohopolo, tjhate ya boemo ba lehodimo, diphousetara, ditsebiso, ditshwantsho le dikerafo. O tla fumana kgetho e ngata e ntle ya dingolwa tsena Bukatshebetsong ena. CAPS e kgetholla tsela ya ho bala e itshetlehileng mehatong ya se etsah alang pele ho balwa, ho bala, le kamora ho bala. O tla fumana tlhaloso e molemo ya ditshwantsho ya mokgwa wa ho bala kahare leqepheng le ka ple la khabara .

Ha re ngoleng

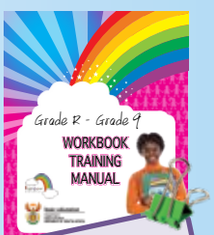
3 Ho Ngola le ho Behela-dihora tse 4 sekeleng ya dibeke tse 2

CAPS e hloka hore barutwana ba fumane monetla wa ho kwetlisa ho ngola mefuteng e fapaneng ya dingolwa kgafetsa. Bukatshebetso e nehelana ka diforeimi le tlhophiso ya ho ngola ho tshehetsa nehelano ya barutwana ya tsela ya ho ngola, mmoho le dingolwa tse bonwang le tsa mefuta e meng e fapaneng.

Ha re ngoleng

4 Sebopeho sa Puo le Diphetoho

CAPS e nehelana lenane la Dibopeho tsa Puo le Diphetoho tse tshwanetseng ho etswa kereiting e nngwe le e nngwe. Tlwaelo ke hore diketsahalo tsena di ba le "tlhokomediso" e hlalosang diphetoho tsena.

Bakeng sa tataiso e nngwe tadima bukana ya kwetliso ya Bukatshebetso.

PUO

Lenane

Tema 1: Ho qoqa ditshomo

Dipale
Kotara 1: Dibeke 1 - 2

1 Pele – o hlantshwa ke bolo 2
Bala sengolwa ka Pele, sebapadi sa bolo.
Araba dipotso hodima sengolwa.
Bona dipotso le ho di araba.
Nyalanya mantswe le meelelo ya oona.

2 Haholwanyana ka Pele 4
Buisana ka dipotso dihlopheng.
Araba dipotso ka mophetwa, tikoloho le taba ya sehlooho ya pale.
O lokisetsa kgutsufatso a sebedisa mmapa wa sekgo.
Ngola kgutsufatso.

3 Portia o sekaseka pale ya bolo 6
Bala tshekatsheko ya buka.
Araba dipotso ka tshekatsheko.
Bolela mongodi,sehlooho le ditaba tsa tshekatsheko ya buka.
Fana ka mabaka hore hobaneng bana ba tla natefelwa ke pale.
Qetella dipolelo ka tshebediso ya maetsi a ho lekgathe lefetile.
Fetola dipolelo ho tswa ho lefetile ho ya ho lejwale.

4 Ho ngola tshekatsheko 8
Latellisana dipolelo.
Sebedisa tepo ya sekgo ho lokisetsa tshekatsheko.
Ngola tshekatsheko tlasa dihlooho tse nehanweng.
Taka setshwantsho se bontshang seo buka e leng ka sona.

5 Phetoho ya botho 10
Buisana ka setshwantsho.
Bala pale ka moshanyana e motjha dilemong ya ithutang ho natefelwa ke papadi.
Araba dipotso ka pale.
Ngola serapa.
Neha pale sehlooho.
Bona mabitsobitso le mabitso a tlwaelehileng.

6 Ho ngola hape 12
Sebedisa moralo o nehelanweng ho lokisetsa pale.
Neha pale sehlooho.
Ngola selelekela sa pale.
Hlalosa tikoloho ya pale.
Bona baphetwa paleng.
Bona moralo wa pale.
Tlisa pale sehlohlolong.
Sebedisa dihlongwapele ho bopa mantswe a matjha.
Sebedisa dihlongwanthao ho bopa mantswe a matjha.
Ngola dipolelo hape o sebedisa difeelwane ka nepo.

7 Papadi ya ho qetela ya Pele 14
Nehelana ka puo ka sehlooho sa "Hobaneng dipapadi di le bohokwa".
Hlahloba puo e nehelanweng ke sehlopha.
Bala qotso ka papadi ya ho qetela ya Pele.
Araba dipotso ka qotso.
Bona mahlalosonngwe dipolelong.

8 Ho tlisa tsohle mmoho 16
Ngola papadi ka Pele.
Etsetsa tlelase papadi eo.
Ngola tshekatsheko ya papadi o qolla seo papadi e buang ka sona, baphetwa ke bo mang, mofuta wa puo e sebedisitsweng, hobaneng motho e mong a tshwanela kapa a sa tshwanela ho bona papadi ena.
Sebedisa dikgutlo, ditlhaku tse kgolo, difeellwane, matshwao a potso le diabulwa le diakwalwa qotsong e kgethilweng.
O etsa lenane a sebedisa polelonolo lekgathe lejwale.
Ngola polelo o sebedisa polelonolo lekgathe lefetile.

Sengolwa sa tlhahisoleseding
Kotara 1: Dibeke 3 - 4

9 Pela e kgethehileng haholo 18
Bona phapang pakeng tsa ditshwantsho tse pedi.
Bala sengolwa ka pela ya nokeng.
Araba dipotso hodima sengolwa.

10 Haholwanyana ka pela ya nokeng 20
O bona sehlooho le polelo e tshetlehileng.
O phethela mmapa wa sekgo ka pela ya nokeng.
Ngola kgutsufatso ka qotso.

11 Dinomoro di pheta pale a bohloko 22
O bala kerafo ka pela ya nokeng.
Utlwisisa le ho ngola ka kerafo ya pela ya nokeng.
Utlwisisa le ho ngola ka kerafo ya pela ya nokeng.
O kgetholla meelelo ya mantswe.
O bona mahlalosanngwe.
Ngola mantswe dikishinaring.
Kopanya dikapolelo a sebedisa makopanyi le, empa, hobane, haeba, jwale le neng.

12 Ho ithuta ka Dipela 24
Ngola dipolelo ka tatellano e utlwahalang ho bopa serapa.
Bona polelo ya sehlooho serapeng.
Sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo: pele, yaba,latelang, kamoramoo, qetellong.
Ngola serapa se hlakileng, se nang le tatellano e utlwahalang.

13 Dipela tse Hlaha le tse Thapileng 26
Bala sengolwa ka diphoofolo tse thapileng le tse hlaaha.
Araba dipotso hodima sengolwa.
Ngola sehlooho sa sengolwa.
Ngola diphapang pakeng tsa diphoofolo tse thapileng le tse hlaaha.
O bona dinnete.
Sebedisa matswelli.

14 Ho tadima dipela tse hlaaha le tse thapileng 28
Ngola serapa se bolelang kamoo pela e hlaaha e hlokomelang bana ba yo naka teng.
Lokisa dipolelo a sebedisa bonngwe le bongata ba leetsi.
O bona mahaelli dipolelong.
Ngola kgutsufatso ya qotso ka Mefuta e fapaneng ya Dipela.

15 Tadima dikapuo 30
Bala qotso ka sehahabi se kgopolong.
Bona tshwantshiso dipolelong.
Nyalanya maele le ditlhaloso tsa oona.
Bona maele dipolelong.
Bona mothofatso.
Nyalanya dikapolelo le meelelo ya tsona.

16 Tekolo e nngwe ho ngoleng 32
Ho buisana ka moqoqo ka phoofolo.
Lokisetsa moqoqo ka phoofolo ho sebediswa mmapa wa sekgo.
Ngola moqoqo ho bolelwa moo phoofolo e phelang teng, sebopeho le boholo, kamoo di buwang kateng, e phela nako e kae le hore e kotsing kapa tjhe.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 1 2019/10/19 23:08:34

1 Pele – o hlantshwa ke bolo

Ha re bueng

Bua ka setshwantsho.

Bolo ke e nngwe ya dipapadi tse ratwang haholo lefatsheng. Na o a e rata? Naletsana ya hao ya bolo ke mang? Ke eng se mo etsang seo? O a mo hlompha? Hobaneng?

Ha re baleng

"Ha ke utlwa pina ya setjhaba ya Brazil, ke ikutlwa ke le torong. Ke leka ho **tsepamisa** maikutlo ho kamoo ke tla bapala, empa ke dula ke nahana: ka nnete ke sehlopheng se e sa Brazil, Sweden, moo ke tlo bapalla naha ya ka? E tlamehile e be e le toro!"

Enwa ke Pele a le dilemo tse 17, a bapala papadi ya hae ya pele mohopeng wa lefatshe ka 1962. Ke mang moshemane enwa? O fihlile jwang mohopeng wa lefatshe? O ikutlwa jwang ka papadi ya bolo, yona e mo entseng hore a **tsebahale**?

Pele o dutse toropong e nnyane ya Brazil. Habo ba ne ba futsanehile haholo. Pele e ne e le moshanyana ya neng a bapala bolo ha a tshwanela ho ba sekolong. O ne a le lehlohonolo hoba ntate wa hae le yena e ne e le sebapadi sa bolo, mme a mo ruta hore ho tsuba le ho nwa jwala ha ho a mo lokela.

Pele o re, "MaBrazil a hlantshwa ke bolo. Ba ithuta ho raha hang feela ha ba ema. Ho tsamaya ho tla morao."

O qadile sehlopha sa hae sa bolo, *Soeless Ones*, ha a le dilemo di 10. O ne a le hlwahlwa haholo. Ha a le 14 a bapalla sehlopha sa lehae sa *Athletic*.

Ka nako eo o ne a sebetsa hampe haholo sekolong. O ne a tadimme bolo ho feta. O ne a ile a hloleha ho feta sehlopha. O tlohetse sekolo a le 14 mme a sebetsa feketering ya dieta. Ha a se a hodile a se thabiswe ke ho tlohela sekolo. A kgutlela sekolong mme a leba yunibesithing kamora ho nyala ebile a se a na le ngwana.

Ha a le 15, a leba ho bapalla sehlopha se tsebahalang se bitswang Santos. Dilemo tse pedi ka morao ho moo a bapalla Bazil Mohopeng wa lefatshe wa 1958 mane Sweden. O hlabile dintlha tse leshome tlhodisanong eo, e hapilweng ke Brazil.

Morao ho moo o bapetse dipapading tse ngata mme a hlaba dintlha tse fetang 1300.

Hobaneng Pele a **atlehile** tjee? Mabaka a mangata. La pele, o ne a rata bolo. Ya bobedi o ne a le bohlale ka tsela eo a bapalang ka yona, mme ya ho qetela, o ne a sa ipapalle a le mong, o ne a bapalla sehlopha.

Pele e ne e se sebapadi se hlwahlwa feela sa bolo. O sebeleditse ditokelo tsa dibapadi tsa bolo haholo. O netefaditse hore le ha ba kula kapa ba hlahile dikotsi ba ne ba lefuwe.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 2 2019/10/19 23:08:35

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Pele o ikutlwile jwang ha a ne a bapala papadi ya hae ya pele bakeng sa naha yabo?

Pele o ne a dumela ho hlokomeleng bophelo ba hae?

Pele o kgutletse sekolong a se a nyetse. Na o ho popla hore sena se bile bobebe kapa boima ho yena? Bolela hobaneng.

Hobaneng o nahana hore Pele e ne e le sebapadi se hlwahlwa?

Ke mang ya buang serapeng sa pele?

Na o nahana hore Pele o ne a le motlotlo hopola Brazil? O tseba jwang?

Bana ba a kgasa pele ba tsamaya. Pele o re bana ba etsa jwang Brazil?

Dipotso tse tharo di a botswa serapeng sa bobedi sa pale. Di ngole.

Jwale ngola dikarabo tsa dipotso tseo tse tharo.

Potso 1	
Karabo	
Potso 2	
Karabo	
Potso 3	
Karabo	

Ha re ngoleng

Nyalanya mantswe le meelelo ya oona. Taka mola ho tloha lentsweng ka leng letsohong le letshehadi ho ya moelelong wa lona ho le letona.

tsepamisa mohopolo	tsebahala
tsebahala	Ho ba le seabo
thahasella	makgaolakgang
Bomampodi	hlotse
atlehile	tsepamisa maikutlo

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 3 2019/10/19 23:08:37

2 Haholwanyana ka Pele

Ha re ngoleng

Pele buisanang ka dipotso tsena dihlopheng tsa lona. Jwale ngola dikarabo.

Mophetwa wa sehlooho ke mang paleng ena?

Hobaneng o nahana hore ke mophetwa wa sehlooho?

Ka mantswe a hao, ngola moo pale e etsahalang teng.

Sebedisa mantswe a hao ho ngola seo o nahanang hore ke mookotaba wa pale ena.

Ha re ngoleng

Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa kgutsufatso ya hao.

Bolokong ka nngwe ngola taba ya bohlokwa kapa polelo ya sehlooho.

Sebedisa tse ding tsa dintlha tsena le tsebo eo o e fumaneng leqepheng le ka pele ho fumana dintlha tsa hao tsa sehlooho.

papadi eo a neng a e rata

lelapa labo

moo pele a neng a dula

sehlopha seo a se qadileng

mabaka a katleho ya hae

tsa sekolo

dipapadi tsa diolimpiki

sehlopha sa pele seo a se bapalletseng

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 4 2019/10/19 23:08:37

Letsatsi:

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Ha re ngoleng

Buisanang ka kgutsufatso ya hao le sehlopha sa hao.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 5 2019/10/19 23:08:40

3 Portia o sekaseka pale ya bolo

Ha re baleng Bala tshekatsheko ya buka ena ya pale e ngotsweng ke motswala Pele, Sam.

Sam wa Bolo

Ka Portia Nchabeleng

Qalong ya pale Sam o ya ho teana le motswala wa hae Pele, ya fihlang ho tswa Brazil. Sekolong Pele ha a tsebe ho bapala kerikete, rakebi kapa tenese. Ha a rate le ho ithuta hakaalo. O rata papadi e le nngwe: bolo! Pele o ruta metswalle ya hae ya kereiti ya bone ho bapala bolo. Bala pale ena ho fumana hore na ba ka hlola ba kereiti ya bohlano na.

Ke rata buka ena hoba ke rata bolo. Ditshwantsho di takilwe hantle mme di mebala e metle, mme le baphetwa ba shebahala eka ba hlile ba bapala bolo. Ke rata bongodi hoba mongodi o tlisa bolo pele.

Ke nahana hore batho ba ratang bolo ba tshwanela ho bala buka ena hoba ke nahanne hore bongodi bo phahame mme pale e monate.

Ha re ngoleng Araba dipotso tsena ka tshekatsheko ya buka.

Sehlooho sa buka ke sefe?

Ke mang ya ngotseng tshekatsheko?

Buka e bua ka eng?

Hobaneng Portia a rata pale?

Na o hopola hore bana ba bang ba tla natefelwa ke pale? Bolela hobaneng.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 6 2019/10/19 23:08:40

Ha re ngoleng

Fetolela dipolelo tse ka tlaase ho tswa ho nakong eo, ho hona jwale, mme o ngole dipolelo tse ntjha.

Mohlala

Pele o ne a dula motseng o monnyane Brazil.

Pele o dula motseng o monnyane Brazil

Hobaneng Pele a ne a atlehile tjena?

O qadile sehlopha sa hae sa bolo.

O tlohetse sekolo ho ya bapala bolo.

O thusitse dibapadi tsa bolo tse ngata.

Pele e ne e le sebapadi sa mmakgonthe sa bolo.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 7 2019/10/19 23:08:43

4 Ho ngola tshekatsheko

Ha re ngoleng

Dipolelo tsena di tatellano e fosaheteng. Di behe tatellanong e nepahetseng mme o di nomore.

	Ke nahana hore bana ba ratang bolo ba bale buka ena.
	Bala buka ena ho fumana hore na ba ka hlola kereiti ya bohlano.
	O rata papadi e le nngwe: bolo!
	Sekolong Pele ha a tsebe ho bapala kerikete, rakebi kapa tenese.
	Ke rata buka ena hobane ke rata bolo.
	Ke rata bongodi ba mongodi hoba o tlisa bolo bophelong.
	Ke nahanne hore bongodi bo ne bo le hlwahlwa mme pale e kgahla.

Ha re ngoleng

O ilo ngola tshekatsheko ka pale ya Pele. Pele, lokisetsa tshekatsheko ya hao. Sebedisa mmapa ona wa mohopolo ho etsa jwalo.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 8 2019/10/19 23:08:48

Letsatsi:

MANTSWE A

MATJHA

Ha re ngoleng

Jwale ngola tshekatsheko ya hao.

Ngola dipolelo tse nne tlasa sehlooho ka seng.

Pale e bua ka

Pele ke mohlala o motle ho batjha hobane

Ke ratile/ ha ke a rata pale hobane

O bale/ o se bale pale ena hobane

Boikgathollo

Jwale taka setshwantsho ho bontsha seo pale e leng ka sona.
Neha setshwantsho sa hao sehlooho.

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 9 2019/10/19 23:08:49

5 Phetoho ya botho

Ha re bueng Buisanang ka setshwantsho sehlopheng sa lona.

O nahana hore moshemane o thahasella eng? O nahana hore o rata dipapadi? O tseba jwang? Ha o ne o le motswalle wa hae o ne o tla mo susumetsa ho etsang? Bolella metswalle ya hao sehlopheng sa lona.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha re baleng Ha ke so rate bolo. E seng hobane ke sa e fumane e nkgahla, empa hobane ke sa e utlwisise. Ke bothotho boo! Dihlopha tse pedi di rahela bolo hara letlowa le leholo. Nakong ya metsotso e 90 eo ba ntseng ba etsa seo nka bala buka e kgahlang!

Ke ne ke swabisitse ntate. O ile a ba a nneha bolo e nang le lebitso la Pele bakeng sa letsatsi la ka la tswalo. E ne e phuthetswe ka pampiri ya dimpho, hobile ho le karete e ngotsweng" Letsatsi le monate la tswalo Xolisa, ka lerato ho tswa ho Mme le Ntate". Ka beha bolo hodima tafole ya ho balla, entse e phuthetswehore feela ke e bohe.

Ka tsatsi le leng motswalle wa ka e motjha a nketela. " Ha o tswe ho bapala?" a mpotsa. "Tjhe!" ka araba ka potlako. A tadima bolo e neng e le tafoleng ya ho bala. " Ke ya mang eo?" a botsa a thabile haholo. " Ya ka," ka araba. A e nanabela. A tabola sephuthela mme a e batanya hohle fatshe. " Tloho, ha re ye. Re tla bapala ka ntle ka yona!" Ka dumela ka hlooho. E ne e le bolo ya ka, kahoo ka mo latela. Ka siya dibuka tsa ka betheng.

Ke ne ke sa tsebe seo ke tshwanetseng ho se etsa ke eme mahareng a lebala. Ke ne ke eme feela ke tadimme motswalle wa ka e motjha ha a bapala ka thabo. A rahela bolo ho nna. Ke ne ke sa tsebe hore ke etseng. Ka nka bolo ka matha ka yona. " E rahele ho nna!" a hoeletsa. Kahoo ka beha bolo pela leoto la ka ka e raha haholo kamoo ke neng ke kgona. E ne e le thaho e mpe mme bolo ya ngata ngwanana ya neng a eme ka pele ho nna. Tshwabo e kaalo!

Ka mora nako bana ba bang ba tla ho bapala le rona. Bohle ra ipopa dihlopha tse pedi. Ke ne ke sa tsebe melao ka nako eo,empa ke shebile ba bang mme ke matha feela hore ke be papading. Kapele ka be ke ithutile. Ha ke a hlaba ntlha empa seo se ne se se na taba.

Ka makala hore ke natefetswe ke ketsahalo ena- hammoho le mofufutso le seretse. Kamorao ho moo ka bapadisa bolo tsela yohle ho leba lapeng. Ha mme a mpona o ne a sa dumele mme a fellwa ke puo. Yaba o a bososela, "Rola dieta tseo monghadi. Ha ke batle seretse ka tlung!" Ka mathela ka tlung ke qhoma ho leba batekamoreng.

Ho tloha tsatsing leo, ka rata ho bapala bolo mme ebile ken a le ho ikwetlisetsa ka phapusing ya ka ka nako tse ding.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 10 2019/10/19 23:08:50

Letsatsi:

Ha re ngoleng Araba dipotso tsena.

Hobaneng o nahana hore Xolisa o ne a swabisa ntate wa hae?

O ne a natefelwa ke ho bapala dipapadi? Bolela hobaneng.

O ne a rata eng?

Ngola serapa ka mantswe a hao o bolele hore ho etsahetseng ha motswalle wa hae e motjha a mo etetse.

Mme wa hae o ikutlwile jwang ha a fihla hae ka maoto a diretse?

Neha pale sehlooho.

Ha re ngoleng Bala qotso ena ho hlaha paleng. Sehela mabitso oohle mela ka bokgubedu mme o etsetse mabitsobitso didikadikwe.

Ha ke so rate bolo. E seng hobane e sa nnatefele, empa hobane ke sa e utlwisise. Ke bothotho boo! Dihlopha tse pedi di rahela bolo letloheng le leholo. Ka metsotso e 90 eo ba ntseng ba etsa seo nka bala buka e monate!

Ke ne ke swabisa ntate. O bile a mpha bolo e ngotsweng lebitso la Pele bakeng sa letsatsi la ka la tswalo. Ntho e makatsang. E ne e phuthetswe ka pampiri ya dimpho mme ho le karete e ngotsweng "Letsatsi la tswalo le monate Xolisa, ka lerato ho tswa ho Mme le Ntate." Ka beha bolo e ntse e phuthetswe tafoleng ya ho bala- hore feela ke e bohe.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 11 2019/10/19 23:08:51

6 Ho ngola hape

Ha re ngoleng Sebetsang ka dihlopha.

Sebedisa moralo ona ho lokisetsa pale. Ngwanana kapa moshanyana o hlaha setjhabeng se futsanehileng.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Moralo ke se ahang ditaba tse etsahalang paleng.

Neha pale ya hao sehlooho.

Ngola ketapele kapa selelekela se hohelang.

Tikoloho ke eng? Pale e etsahetse kae mme neng?

Baphetwa ke bo mang?

Pale e fella jwang?

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 12 2019/10/19 23:08:53

Letsatsi: _____

DIHLONGWAPELE

O hokela sehlongwapele ho motso ho bopa lentswe le leng.

Ha re ngoleng

Dihlongwapele tse tlwaelehileng le meelelo ya tsona ke ena.

ba	basadi
le	lefutso
ra	rangwane

ma	mangwane
se	setsubi
mo	motho

Jwale ngola sehlongwapele se nepahetseng pela motso o mong le o mong.

____	tso	wa sefate
____	rako	la ntlo
____	sweu	mmala
____	tsi	a tlosa lenyora
____	bese	la kgomo
____	betsa	sa ntweng

DIHLONGWANTHAO

O hokela sehlongwanthao motsong wa lentswe ho bopa lentswe le leng.

Ha re ngoleng

Dihlongwanthao tse tlwaelehileng.

ng	ile	isa	ela	ana

Sebedisa se seng le se seng sa dihlongwanthao ho bopa mantswe a nang le meelelo ena:

Ho etsa hore motho a thabe _____

Ha e mong a rata eo mme le eo a mo rata le yena _____

Sebaka moo ho nang le thaba _____

Ketso ya ho bala maobane _____

Ho roka mose bakeng sa e mong _____

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo hape. Kenya difeellwana dibakeng tse nepahetseng.

Difeellwane di sebedisetswa ho arola dintho lenaneng, ntle le ha lentswe le latelang e le "le".

Ntate le nna re rata ho ya tjheha dihlapi le ho hahlaula mafelong a beke.

Ke rata ho shema baesekopo ho bala dibuka le ho ithuta.

Xolisa ha a tsebe hakaalo ka kerikete bolo le rakebi.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 13 2019/10/19 23:08:56

7 Papadi ya ho qetela ya Pele

Ha re bueng

Bala qotso hape ka Pele, e be he, dihlopheng tsa lona, le bua ka bohlokwa ba dipapadi. Jwale behela sehlopha sa hao puo ka hore **hobaneng dipapadi di le bohlokwa**.

Hlahloba puo ya bohle o sebedisa tafole e ka tlaase: 5 hantle haholo; 4 hantle; 3 o tlameha ho phahamisa.

	5	4	3
Molaetsa o phethahetse mme o wa utlwahala.			
O sebedisa dintlha tse matla ho tshehetsa.			
O bua ka ho hlaka mme o tadima bamamedi.			
O bua ka lentswe le tlwaelehileng le utlwahalang hantle.			
O bua habonolo mme a sa re"ee-ee" kapa "mmm" kgafetsa.			
Molaetsa o latelleha ha bonolo mme o hohela momamedi.			
O na le qalo, bohare le pheletso e matla.			
O sebedisa mantswe a mangata a kgahlang.			
Dipolelo tsa hae di nepahetse mme ho bonolo ho di utlwisisa.			

Ha re baleng

Ba re tsohle dintho tse ntle di tlameha ho fihla pheletsong mme nnete ya sena e bonahetse ka 1977 ha ho bapala ha sebapadi se tsebahalang haholo sa bolo ho fihla pheletsong. Ke ha Kgalala ya Brazil Pele a bapala papadi ya hae ya ho qetela setediamong sa Giant mane New York.

Mopresidente wa Amerika Jimmy Carter o ile a etsa puo bakeng sa Pele mme a tlatsetswa ke Muhammad Ali, ya itseng, "Ha ke tsebe na ke sebapadi se kgabane, feela ke motle ho mo feta. "Hamorao Ali o ile a dumela hore "jwale ho na le dibapadi tse pedi tseo e leng dikokonono", a tiisa taba ya hore yena le Pele ke bona dinaletsana tsa dibapadi tse tsejwang haholo polaneteng.

Pele o kentse ntlha ya hae ya ho qetela ka thaho e buletsweng a le bohole ba dijarete tse mashome a mararo, ha bathoholetsi ba ne ba hoeleditse, "Morena Pele!" Ka nako ya kgefutso hempe ya Pele ya nomoro ya leshome e ile ya phomotswa, mme ha papadi e fela ha ba le dipuo tse ding hape le fokisa folaga ho qetella oo wa semetletsa.

Se bileng bosula ke hore e ne e tsholoha haholo qetellong ya papadi, empa koranta ya Brazil ya hlalosa hore ke hobane "le mahodimo a ne a lla."

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 14 2019/10/19 23:08:59

Letsatsi:

MAHLALOSANNGWE

Mahlalosanngwe ke mantswe a moelelo o mong kapa a atametseng ho tshwana.

Ha re ngoleng

Hobaneng 1977 e ne e le selemo se ikgethileng ho Pele?

Mohammad Ali e ne e le raditebele. O nahana hore ke eng ha a ipitsa hore “o motle”?

Ali o itse yena le Pele ke bona dibapadi tse tsejwang ka ho fetisisa polaneteng. O bua ka polanete efe?

Hobaneng “mahodimo a ne a lla”?

Ha re ngoleng

Kgetha lentswe le batlang le tshwana ka moelelo ho le ngotsweng hatenya. Le ngole thoko ho polelo e nepahetseng.

foka | na | mpe | emiswa | qetellong

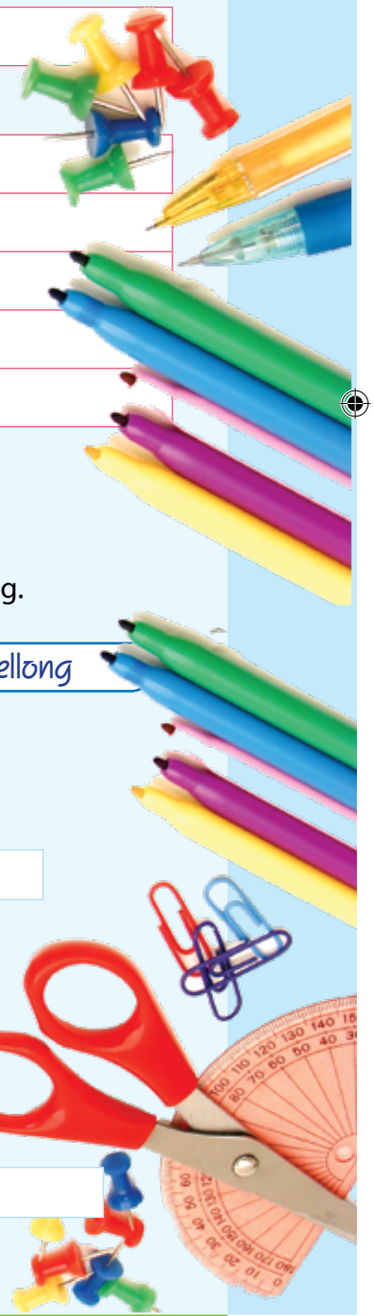
Dintho tsohle tse **ntle** di fihla **pheletsong**

Nomoro ya leshome ya Pele e ile ya **phomotswa**

Ha papadi e fela ho bile le dipuo tse ding hape le ho **tsokotsa** difolaga ho qetella semetletsa seo

E ne e **tsholoha** haholo

Ntho e le nngwe e bileng **bosula** tsatsing leo ebile …

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 15 2019/10/19 23:09:01

8 Ho tlisa tsohle mmoho

Boikgathollo

Ha re etseng tshwantshiso/papadi.

Kopanang dihlopheng tsa lona. Etsang tshwantshiso ka Pele. Bonyane e ba le dibapadi tse nne.

Ha le se le kwetlisitse tshwantshiso ya lona, e etsetseng tlelase ya lona.

Ha re ngoleng

Jwale ngola tshekatsheko ya tshwantshiso. Sebedisa moralo ona ho ngola tshekatsheko ya hao.

● Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao ● Ngola feela ntle ho makgethe ● Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe ● Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang ● Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Seo tshwantshiso e leng ka sona:

Dibapadi: Di ne di kgoleha? Di ne di bua ka ho hlaka mme di utlwahala? Ke mang ya neng a itlhomme pele mme hobaneng?

Puo: Na pale e ne e hlakile? O utlwisisitse seo dibapadi di neng di se tjho? Na o ne o batla ho mamela dibapadi?

Hobaneng o tshwanela/o sa tshwanela ho bona tshwantshiso ena:

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 16 2019/10/19 23:09:08

Ha re ngoleng

Tlatsa dikgutlo. Ditlhaku tse kgolo, difeellwane, matshwao a potso le ditsejana.

Sebedisa ditsejana pele le morao ha mantswe a sebui kapa mongodi.

Mohlala: Titjhere o itse, "Le entse mosebetsi wa hae?" "Ke tseba karabo," o realo.

ha ke bapala bolo ke ikutlwa ke sa kone ho hlolwa mme mohopolo wa ka o hlakileke ikutlwa ke thabile mme dingongoreho tsohle tsa ka di a tsamaya ke rata hape le ho ngola hoba ke na le monahano o batsi ke ba le maikutlo a fapaneng mme ha sena se etsahala ke a ngola fatshe hangata ke ngola seo nkekeng ka se tjho bathong mme ke di etsa dipale ke tshepa hore ka le leng la matsatsi e mong o tla mpona ke bapala kapa a bale e nngwe ya dipale tsa ka mme a thabe hangata ke bolella mme hore ke rata seo ke se etsang

Ha re ngoleng

Etsa lenane la seo o se etsang letsatsi le letsatsi. Sebedisa lekgathe lejwale nolo. *Mohlala:* Ke a tsoha. Ke ya sekolong.

O sebedisa lekgathe lejwale nolo ha o bua ka seo o se etsang kgafetsa. "Ke ye ke palame bese."

Hape ha o bua ka dintlha tseo e leng dinnete.

Ngola seo o se entseng ha le lokisa tshwantshiso ya lona. Ngola dipolelo tsa lona ho lekgathe lefetile nolo. *Mohlala:* Ke ke kwitlisitse puo ya ka. Ke buetse hodimo ka ho hlaka.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 17 2019/10/19 23:09:22

9 Pela e kgethehileng haholo

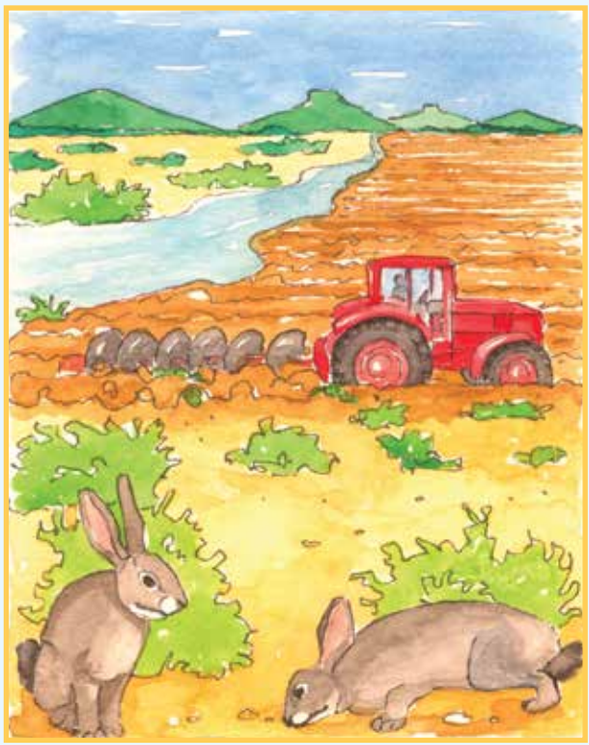

Ha re bueng

Tadima ditshwantsho.

Tadima setshwantsho se ka ho le letshehadi. O bonang?
Tadima setshwantsho se ka ho le letona. O bonang?
Na ditshwantsho di fapane?

Ha re baleng

Dipela tsa nokeng di fumanwa feela Afrika Borwa, Karoo. Ka bomadimabe ke tsona diphoofolo tsa rona tse kotsing haholo. Di kotsing ya ho fella ruri.

Dipela tsa nokeng di phela pela noka Karoo. Mobu moo o di dumella ho fata mesima moo. Di hloka mesima ho hodisa madinyane a tsona, a leng mannyane haholo ha a hlaha- a maholwanyane hannyane ho lebokose la metjhisi. Bana ba bitswa madinyane.

Borapolasi ba bang ba lemme lefatshe le thoko ho dinoka. Kahoo dihlahla le meru eo dipela tsa nokeng di e hlokang e fedisitswe. Dibaka tseo dipela tsena di ka phelang ho tsona ho hodisa madinyane a tsona di fokotsehile haholo.

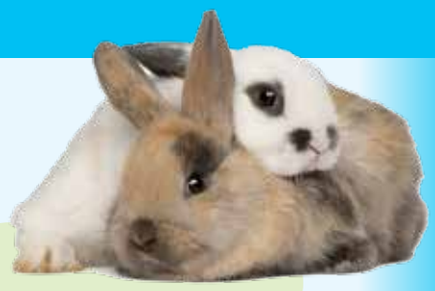
Mokgatlo wa *South African Wildlife Society* o leka ho pholosa dipela tsena. Borapolasi ba bang ba Karoo ba dumetse ho tshireletsa dipela tsena mapolasing a bona. Ho na le hape mokgwa wa ho di atisa ka tswalo mane *De Wildt Nature Reserve*. Moo ba di tswadisa polokehong. Ba tshepa ho di kgutlisetsa Karoo, moo e leng ha bo tsona.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 18 2019/10/19 23:09:23

Ha re utlwisiseng Bala hape qotso ka pela ya nokeng.

Sengolwa sena se re neha tlhahisoleseding. Ke tlhahisoleseding efe eo re e nehwang?

Na dipela tsa nokeng di tshwana le dipela tse tlwaelehileng?

O nahana hore ke hobaneng ha di bitswa dipela tsa nokeng?

Na pela ya nokeng e kotsing? Hobaneng?

O nahana hore re ka etsang ho sireletsa dipela tsa nokeng? Ngola dipolelo tse pedi.

Pela ya nokeng e fumanwa kae?

Madinyane a boholo bo bokae ha a hlaha?

Hobaneng ho setse tse mmalwa tjena?

Borapolasi ba etsang ho leka ho di tshireletsa?

Porokeramo ya ho diatisa e lebelletse ho fihlella eng?

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 19 2019/10/19 23:09:25

10 Haholwanyana ka pela ya nokeng

Ha re ngoleng

Etsetsa polelo ya sehlooho ya serapa ka seng sedikadikwe ka bolou; sehela dipolelo tse tshehetsang mola ka bokgubedu.

Polelo ya sehlooho e kgutsufatsa taba ya sehlooho ya polelo.

Dipela tsa nokeng di fumanwa feela Afrika Borwa Karoo. Ka bomadimabe ke tsona diphoofolo tse kotsing ka ho fetisisa. Di kotsing ya ho fela ho hang.

Dipela tsa nokeng di dula pela dinoka Karoo. Mobu moo o di dumella ho tjheka mesima. Di hloka mesima ho hodisa madinyane a tsona, a mannyane ha a hlaha- a boholo ba lebokose la metjhisi. Bana ba bitswa madinyane.

Borapolasi ba bang ba lemme lefatshe le pela dinoka. Kahoo dihlahla le meru eo di e hlokang e fedile. Dibaka tseo dipela tsena di di hlokang ho ho phela le ho hlokomela madinyane a tsona di mmalwa.

Mokgatlo wa *South African Wildlife Society* o leka ho tshireletsa dipela tsa nokeng. Borapolasi ba bang Karoo ba dumetse ho tshireletsa dipela tsena mapolasing a bona. Ho na le porojeke ya ho atisa palo ya dipela ho tswala. Moo ba di atisa tshireletsong. Ba tshepa ho kgutlisetsa dipela tsena Karoo, moo di lokelang hob a teng.

Ha re ngoleng

Dipolelo tse supa tse latelang di bua ka pela ya nokeng. Tse hlano tsa tsona di ka sehlooho se le seng, empa tse pedi ha di a lokela moo hoba di bua ka seng se sela. Ke dife tse sa lokelang hob a moo? Di sehele mola.

Dipela tsa nokeng di phela pela mabopo a noka, Karoo.

Mobu wa Karoo o motle ho etsa mesima ya tsona.

Di ja dijalo tse melang pela noka.

Ledinyane le lekana le lebokose la metjhisi.

Di kotsing ya ho nyamela.

Borapolasi ba lema pela noka mme ba senya mesima ya tsona.

Madinyane a mannyane haholo.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 20 2019/10/19 23:09:26

Letsatsi:

Jwale phethela mmapa ona wa mohopolo ka pela ya nokeng.

Pela ya nokeng

Dijo

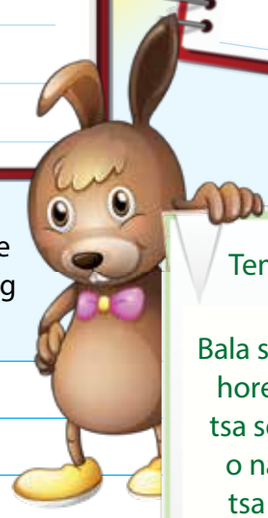
Semelo (kamoo di shebehang le seo di diratang)

Bodulo (sebaka moo di fumanwang teng)

Ha re ngoleng

Sebedisa dipolelo tsa taba tseo o di etseditseng sedikadikwe qotsong ya pele ho ngola kgutsufatso ya seo e se bolelang ka pela ya nokeng.

Temoso ya ho ngola kgutsufatso:

Bala sengolwa ka potlako hore o fumane dintlha tsa sehlooho. Tiisa hore o na le dintlha tsohle tsa sehlooho. Sehela mantswe a bohlokwa mela. Ngola mantswe a sehlooho. Sebedisa mantswe ana a sehlooho dipolelong nolo. Di kopanye ka ho sebedisa makopanyi. Bapisa tsa sethato.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

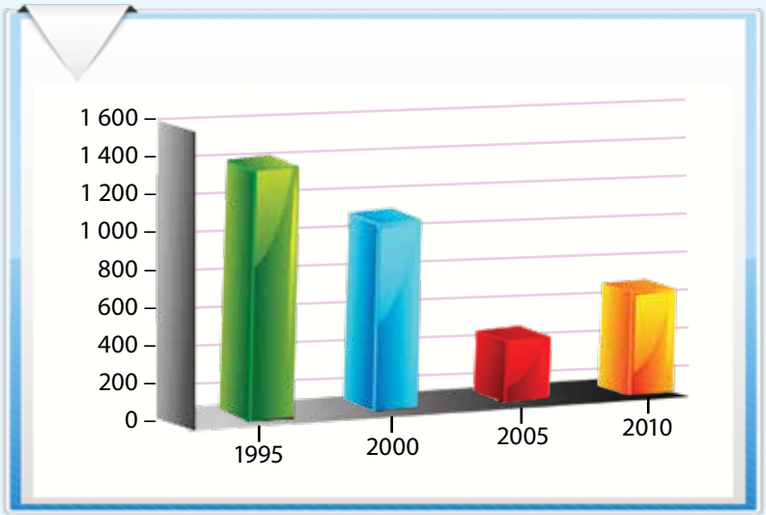
Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 21 2019/10/19 23:10:03

11 Dinomoro di pheta pale a bohloko

Ha re baleng

Tadima kerafo. Bala dinomoro tse ka ho le letshehadi, le matsatsi tlaase.

Ha re utlwisiseng

Fumana hore na kerafo e re bolellang. Jwale araba dipotso.

Kerafo e bontshang?

Ho ne ho na le dipela tsa nokeng tse kae ka 1995?

Ke selemong sefe moo ho neng ho na le dipela tsa nokeng tse palo e tlaase?

Na palo ya dipela tsa nokeng e ile ya eketseha pakeng tsa 2005 le 2010? Hobaneng?

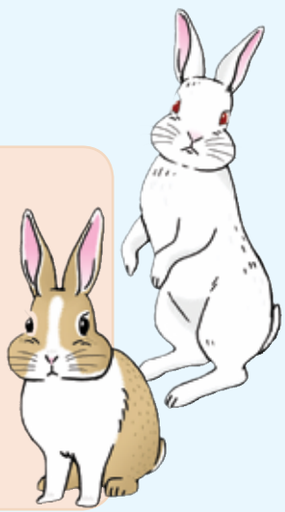
Dipela ke diphoofolo tse tshireleditsweng. Hona ho bolelang?

Kgetha e nngwe ya dikarabo tse tharo tse latelang.

1. Di kotsing ya ho nyamella ruri.

2. Di fallisetswa karolong e nngwe ya Afrika Borwa.

3. Di fallisetswa mapolasing a ka thoko ho Karoo.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 22 2019/10/19 23:10:19

Letsatsi:

MANTSWE A

MATJHA

Ha re ngoleng

Moleng ka mong, nyalanya lentswe la pele, le ntshofaditsweng, le moelelo o lenaneng. A mang a mantswe lenaneng a moelelo o batlang o tshwana. Kgetha le loketseng ho feta.

Ngola mantswe a ntshofaditsweng dikishinaring ya hao.

kotsing	di ile	hloname	di a shwa	tshosa
diphoofolo	dinonyana	dinotshi	diphoofolo	dinqanqane
nyamela	ho fumana ha nnyane	fela	eketseha	bonahala
mesima	metjha	mekoti	masoba	difate
fedisitswe	tshohile	hlokofatswa	letho	senyehile

Ha re ngoleng

Kopanya para ka nngwe ya dipolelo ho bopa polelo e le nngwe. Sebedisa a mang a mantswe ana ho a kopanya:

neng

ha nka

hobane

empa

le

kahoo

Mehlala:

Mokgatlo wa Diphoofolo tse hlaha o leka ho di sireletsa.

Dipela tsa nokeng di kotsing ya ho nyamela kahoo
Mokgatlo wa Diphoofolo tse hlaha o leka ho di sireletsa.

Dipela tsa nokeng di hloka ho etsa mesima mahlakoreng a dinoka.
Borapolasi ba lema lefatshe le thoko ho noka.

Ho na le porojeke ya ho tswadisa. Ba tswadisa dipela ka katleho.

Ba tshepa ho kgutlisetsa dipela nokeng. Dipela di lokile.

Dipela ha di na ho ba kotsing. Porokeramo e atlehile.

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 23 2019/10/19 23:10:22

12 Ho ithuta ka Dipela

Beha dipolelo tsena ka tatellano e nepahetseng hore serapa sa hao se utlwahale mme se hlake.

Ha re ngoleng

Kamora ho bala buka ena babadi ha ba na ho tseba feela hore dipela di itshwere jwang, empa hore na hobaneng di etsa jwalo.

Di fumanwa ka boholo bo fapaneng, mebala le letlalo.

Buka ena ya tlhahisoleseding e ruta babadi ho hlokomela dipela ho sa tsotelehe hore ke mofuta ofe.

Ke mefuta e fetang mashome a mane ya dipela lefatsheng.

Dikeletso di teng letsatsi le letsatsi ka phepo, mmoho le tlhahisoleseding ka tlhwekiso le boikwetliso.

Ngola polelo ya selelekela bakeng sa serapa sa hao.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 24 2019/10/19 23:10:33

Ha re ngoleng

Sebedisa mahokedi ho hokela dipolelo tse latelang mme o ngole serapa se hlakileng.

pele

latelang

qetellong

kamoramoo

yaba

Tsela ya ho hlwekisa bodulo ba pela

Ntsha pela ka hokong. E kenye moo e tlang ho ikwetlisetsa kapa hara kereiti. Tlosa ditshila o di tshele toting. Hlatswa mme o bolae dipeo tsa mahloko ka hokong. Etsa bonnete ba hore ho na le metsi a hlwekileng le dijo.

Ha re ngoleng

Ngola serapa ka ho fokotseha ha dipela tsa nokeng pakeng tsa 1995 le 2010. Serapa se se be bolelele bo fetang mela e robedi. Kerafo e leqephetshebetsong 11 e na le tlhahisoleseding e tla o thusa ho ngola serapa sa hao.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 25 2019/10/19 23:10:49

13 Dipela tse Hlaha le tse Thapileng

Ha re baleng

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ho teng dipela tse hlaha le tse thapileng. Tse thapileng e ka ba metswalle e bonolo e ratehang bathong. Tse hlaha di dula dikontinenteng tsohle ntle le Antartica. Tsohle dipela tse thapileng ke leloko la dipela tsa Europa, tse tsejwang hape ka dipela tse tlwaelehileng.

O fumama dipela tse kgolo le tse nnyane. Tse ding di na le le dihlooho tse tshesame tse mutsu, ha tse ding tsona di na le le dihlooho tse sephara tse polata. Dipela tse fapaneng di na le bya bo fapaneng ka mmala: Tse hlaha di na le boya bo bosootho empa tsa hae di na le boya bo bokgutshwane bo ka bang bosweu, botsho kapa boputswa. Boya bona bo a di futhumatsa.

Dipela di na le maoto a matla a morao ao di a sebedisang ho qhoma. Di ka matha ka lebelo la 23 km ka hora, mme tse ngata di ka qhoma bolelele ba dimitara tse 5.

Pela e tshepile kutlo ya yona e ntle haholo ho utlwa modumo o hlahang kae kapa kae. Mahlo a yona a mahlakoreng a hlooho. Ka lebaka lena e ka bona mahlakoreng bobedi, kapele le ka morao. Dipela di boela di bona hantle lefifing. Pela e na le fofonelo e ntle haholo.

Dipela di ja dijalo tse nang le mahlaku. Meno a tsona a ka pele ha a emise ho hola, hape ho loma le ho hlafuna ho thibela meno ho hola a be malelele haholo. Dikgweding tsa mariha di phela ka difate, mahlokwa le difate tse tsofetseng tsa ditholwana.

Dipela ke diphoofolo tse ratang bosiu. Di ja le ho bapala bosiu ho tloha mantsiboya ho fihla mesong. Motshehare di a phomola le ho robala.

Pela ya hae e hlokometsweng e ka phela dilemo tse roberdi ho isa ho tse leshome le metso e mmedi. Naheng kwana pela e ka phela dilemo tse ka bang hlano.

Pela e tona e bitswa poho, ha e tshehadi e bitswa pheeke, mme bana ba bitswa madinyane. Di hlaha mahlo a kwetswe mme di se na boya.

Ho ba futhumatsa , mme o ba kupetsa ka jwang le boya ba hae serobeng seo a se entseng ka ho tjheka. Ka mora beke di se di butse mahlo mme di se di metse boya bo bonolo. Ha di le dibeke tse pedi di tloha serobeng sa tsona. Mme wa tsona o di hlokomela dibeke tse qalang feela tsa bophelo ba tsona. Jwale di qala ho iphumanela dijo tsa tsona. Ha di le dikgwedi tse tsheletseng di qala ho hodisa bana ba tsona.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 26 2019/10/19 23:11:02

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Sekotwana sena sa sengolwa se bua ka eng?

Se nehe sehlooho.

Tafoleng e ka tlaase fana ka diphapang tse hlano pakeng tsa dipela tse thapileng le tse hlaaha.

Dipela tse thapileng	Dipela tse hlaaha

Ngola dinnete tse hlano ho tswa sengolweng.

Qetella dipolelo o sebedisa mathusi a masakaneng.

O batla ho _____ (hlwekisa) serobe sa pela le nna?

Ha o hloke _____ (ho tsamaya) hona jwale.

Se lebale _____ (ho nka) metsi a hlwekileng bakeng sa dipela.

Ke batla _____ (ho ya) bona pela ya motswalle wa ka.

O lebelletse pela ho _____ (phela) nako e kae?

Maetsi oohle a kgona ho ba mathusi. "ho bona", "ho bua", "ho tjeka" ke mehlala. Mofuta ona wa leetsi ha o na lekgathe mme ha o na bongata. Ha e na moetsi polelong. Mohlala: o keke wa re "Ke ho ya bona koloi"

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 27 2019/10/19 23:11:08

14 Ho tadima dipela tse hlaaha le tse thapileng

Ha re ngoleng Tadima sengolwa ka dipela tse hlaaha le tse thapileng.

Ngola serapa kamoo mme a hlokomelang bana ka teng.

Ha re ngoleng Ngola dipolelo tse latelang hape o sebedisa leetsi le nepahetseng.

Ho na le pela tse/e ngata Karoo.

Madinyane a mangata a dipela a/le hlaha selemo le selemo.

Borapolasi ba lema/lemile masimo pela noka.

Ba senya/senyile dijalo le dihlahla.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 28 2019/10/19 23:11:13

MANTSWE A

MATJHA

Ha re ngoleng

Sehela mathusi mela mme maetsi o a etsetse sedikadikwe dipolelong tsena.

Ke rata ho ba le pela e le phoofolo ya setswalle.

Le ha ke rata dipela, ke tlamehile ho boloka tjhelete pele nka e reka.

Ho thata ho boloka tjhelete hobane ke rata ho reka.

Ke tshaba ho leba mabenkeleng hobane ke tla sebedisa tjhelete yohle ya ka.

Ha ke etsa leqheka la ho boloka tjhelete ho reka pela, ke tlamehile ho lwantsha ho reka.

Mme w aka o ne a re ke mo nehe tjhelete a mpoloke le yona empa ka mmolella hore ke tshwanetse ho ithuta ho ipolokela yona.

Ha re ngoleng

Bala sengolwa sa Mefuta e fapaneng ya dipela hape. Jwale ngola kgutsufatso ya yona.

Tiisa hore o etsa tse latelang:

• Fokotsa sengolwa seo ka karolo ya boraro ya sona.	• Bolela feela dintlha tsa sehlooho.
• Kopanya dintlha tse tobileng ho etsa dintlha tse akaretsang.	• Fetolela puopehelo kapa puisano ho setatemente.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 29 2019/10/19 23:11:22

15 Tadima dikapuo

Ha re baleng

Bala taba ena e be o araba dipotso.

E tlile e le maoto a maholo, a tshasitsweng oli mme e tsamaya ka ho itshepa. E ne e na le manala a malelele a maholo.

Maoto a yona a thothometsa lefatshe. Dirope di le kgolohadi, mme di benya. Ho hema ha yona ho le matla ho tshosang. Matsoho a ka tshwara motho seka sebapadiswa.

Ka Ray Bradbury

Ha re ngoleng

O nahana hore sebopuwa sena ke sa mofuta ofe?

Ke lentswe lefe le o bolellang hore e ne e le kgolo?

Mongodi o bapisa maoto a sona ho eng?

O sebedisa sekapuo sefe ho etsa seo?

Mongodi o re ho hema ho tshosang. Ke sekapuo sefe seo?

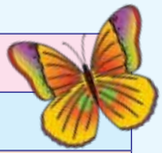

Ha re ngoleng

Nyalanya dikapuo letsohong le letshehadi le meelelo ya oona letsohong le letona.

dikapuo
ho ja sa mpana phatloha
ho tsamaya moyeng
ho ja mabele
ho di bona matswele

moelelo
ho baleha
ho ikutlwa o tshohile
ho ja haholo
ho hola haholo

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 30 2019/10/19 23:11:25

Letsatsi:

O sebedisa mothofatso ho neha se sa pheleng boleng ba botho, jwaloka ho bua, maikutlo kapa ho bua. Bangodi ba **sebedisa mothofatso** ho hlahisa se seng.

Ha re ngoleng

Sehela maele mela ka tlaase polelong ka nngwe ya tse latelang. E be o bolela hore a bolelang.

Ngwahola ke fumane tjhai e ngata, empa monongwaha ke bona ho se katleho. Ke a tseba hore lefu ke ngwetsi ya malapa ohle.

Sefako se bolaile dikgomo feela re a tseba hore lebitla la kgomo ke molomo.

Ke mo amohetse jwaloka ngwana wa ka. Ka mo hodisa feela jwale ke ntja ya seloma mokgoki.

Ha re ngoleng

Sehela seo e seng motho mola mme o etse sedikadikwe ho eo e leng boleng ba botho dipolelong tsena.

Mariha a phuthela Cape Town ka diatla tsa oona.

Hoseng mokoko o a molella hore ke nako ya ho tsoha.

Letswalo la nthefula ha ke utlwa sethunya se lla.

Mahodimo a lla ha Pele a qeta ho bapala.

Dinonyana tsa bina hamonate hoseng hona.

Metsi a hoeletsa setofong.

Ha re ngoleng

Nyalanya dikapolelo le meelelo ya oona.

Taka mola ho tloha ho sekapolelo ho isa ho moelelo.

Sekapolelo
Ho hola ke thuto.
Ho tseba tsela ke ho e tsamaya.
Ho hata mosima wa noha.

Moelelo
Motho e moholo o ithutile dintho tse ngata bophelong.
O emetse kotsi.
Botsa hob a kileng ba etsa seo o botsang ka sona.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 31 2019/10/19 23:11:27

Tekolo e nngwe ho ngoleng

Ha re ngoleng

O tlo ngola moqoqo ka phoofolo, empa pele o tlamehile ho etsa tokiso. Moqoqo o be le dirapa tse nne.

Nahanisisa ka moqoqo. Ngola tse ngata kamoo o ka kgonang.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Semelo(kamoo diphoofolo tsena di leng ka teng)

Bodulo(moo di fumanwang)

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 32 2019/10/19 23:11:41

Ha re ngoleng

Jwale ngola moqoqo wa hao.

- Serapeng sa pele bolela hore phoofolo e dula kae, e dula e le nngwe kapa le tse ding.
- Ho sa bobedi hlalosa phoofolo: boholo, le sebopeho.
- Ho sa boraro bolela hore e bua jwang: modumo oo e o etsang.
- Qetellong bolela hore e phela nako e kae le hore na e tshereleditswe kapa tjhe.

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 33 2019/10/19 23:11:44

Itlhahlobe

Ke kgona		
bala sengolwa		
araba dipotso hodima sengolwa		
nyalanya mantswe le meelelo		
lokisetsa le ho ngola kgutsufatso		
phethela dipolelo ke sebedisa maetsi a lekgathe lefetile		
fetolela dipolelo ho lekgathe lejwale ho hlaha ho lefetile		
latellisa dipolelo		
sebedisa tepo ya sekgo		
ngola tshekatsheko		
etsetsa buka ditshwantsho		
bua ka setshwantsho		
ngola serapa		
bona mabitsobitso le mabitso		
sebedisa dihlongwapele le dihlongwanthao ho bopa mantswe a matjha		
sebedisa matshwao a puo sengolweng		
etsa puo		
ngola le ho nehela tshwantshiso		
etsa lenane		
bona phapang pakeng tsa ditshwantsho tse pedi		
bala sengolwa		
araba dipotso hodima sengolwa		
bona taba le dipolelo tse e tshetlehileng		
etsa mmapa wa sekgo		
ngola kgutsufatso		
bala serapa		
bona meelelo ya mantswe		
bona mahlalosanngwe		
sebedisa makopanyi		
ngola serapa		
ngola ka dikholomo diphapang		
bona dinnete		
sebedisa mathusi		

Gr5_HL_SES_B1_TH 1.indd 34 2019/10/19 23:11:46

Lenaneo

Tema 2: Diatikele tsa dikoranta

Basadi ditabeng
Kotara 1: Dibeke 5 - 6

17 Nothembi sebini se kgethehileng 36
O bala atikele ya pampiri ka Nothembi.
O araba dipotso ka atikele ya pampiri.
O bona meelelo ya mantswe.
O sebedisa lekgathe lefetile ho ngola dipolelo.
O sebedisa maemedi ho qetella dipolelo.

18 Haholwanyana ka Nothembi 38
O sebedisa mantswe a kamanyo ho qetella dipolelo le ho etsa dipolelo tsa hae.
O ngola dipolelo tse hlalosang.
O bua ka setshwantsho.
O etsa letototo la mantswe lekgatheng lefetile le lejwale.

19 Nothembi o a bina 40
O bala tlhahisoleseding ya tlatsetso ka Nothembi.
O araba dipotso ka sengolwa.
O hlahisa maikutlo a hae.
O bona malatodi sengolweng.
O ngola dipolelo ho lekgathe letlang.

20 Ditaba ka Nothembi 42
O bona sehlooho, mongodi, dintlha tsa sehlooho le dibui atikeleng.
O hlalosa setshwantsho le sehloohwana sa atikele.
O ngola atikele.
O taka setshwantsho mme o ngola sehloohwana.

21 O fofa moyeng 44
O sebetsa sehlopheng.
O bua ka setshwantsho.
O bala atikele ka seikwetlise.
O araba dipotso ka sengolwa.
O buisana ka sehlooho sa sengolwa.
O bona mofuta wa sengolwa.

22 Haholwanyana ka Edith 46
O ngola serapa ka Edith Moetsi.
O nyalanya sehlooho papading.
O ngola dipolelo tsa taba bakeng sa atikele.
O bona maetsi sehloohong.
O ngola dihlooho hape a sebedisa maetsi ho lekgathe lefetile.

23 Ke monyetla wa hao ho ba moqolotsi wa ditaba 48
O bua ka mefuta e fapaneng ya diatikele tse hlahang pampering ya motse.
O bala atikele ka Edith.
O araba dipotso ka sengolwa.
O bona polelo ya taba.
O hlalosa moelelo wa sehlooho.
O sebedisa mantswe a ho botsa polelong.

24 Mongolo 50
O etsa tokiso ya atikele ya pampiri ya ekolo a sebedisa mmapa wa sekgo.
O buisana le ho ngola ka atikele a tiisa hore e na le sehlooho, serapa sa selelekela le sa ho qetela, puo pehelo, setshwantsho le sehloohwana.
O fetolela pehelo ho potso.
O phethela polelo a sebedisa maemedi: yena, sona, tsona.
O phethela dipolelo a sebedisa : tse ding, kaofela, letho, e mong le ha ho e mong.

Ditshomo le dipale tsa bahale
Kotara 1: Dibeke 7 - 8

25 Bohlwa le leeba 52
O buisana ka sebopeho sa tshomo.
O bala tshomo.
O araba dipotso ka tshomo.
O bona phapang pakeng tsa pale ya nnete le eo e seng ya nnete.
O hlahisa maikutlo.
O nyalanya mantswe le meelelo.

26 Ho nahana ka bohlwa le leeba 54
O ngola dipolelo tse tharo tse hlalosang.
O phethela dipolelo.
O bona le ho phethela sebopeho sa tshomo: sehlooho, tikoloho, baphetwa, kgohlano, tharollo le thuto.
O nyalanya diphoofolo le semelo sa tsona.
O bona seo e ka bang thuto ya tshomo.

27 Bohlwa bo sebetsang 56
O sebetsa dihlopheng.
O buisana ka dipotso mabapi le bohlwa.
O bala sengolwa ka bohlwa.
O araba dipotso ka sengolwa.
O nyalanya mantswe le meelelo.
O sebedisa maemedi dipolelong.
O ngola dipolelo a sebedisa makgethi le mahlalosi.

28 Ho beha pale ka manane 58
O ngola tlhaloso a sebedisa semelo sa diphoofolo.
O buisana le ho fana ka bohlokwa ba hoeletsa.
O kopanya dipolelo a sebedisa makopanyi **le**, **empa hobane**.
O latellisana tlhahisoleseding ho ngola serapa se utlwahalang.

29 *Tau le tweba* 60
O buisana ka dipotso dihlopheng.
O bala sengolwa sa tshomo ya *Tau le tweba*.
O araba dipotso hodima sengolwa.
O buisana ka meelelo ya maele.

30 Ho nahana ka tau le tweba 62
O nyalanya dipolelo.
O hlahloba sengolwa.
O etsa tokiso ya tshomo a sebedisa tjhate.

31 Meghan o sekaseka tshomo 64
O bala tshekatsheko ya *Tau le Tweba*.
O araba dipotso ka tshekatsheko.
O taka setshwantsho se tsamaelanang le tsehekatsheko.
O sebetsa ka maele.
O sebedisa leetsi la bonngwe kapa bongata.

32 Tshomo hara ditshomo 66
O ngola tlhahisoleseding ka puosebui.
O ngola tshomo ka tweba e thusang tau a sebedisa dihlooho.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 35 2019/10/19 23:08:53

17 Nothembi sebini se kgethehileng

Ha re bueng

Tlisa atikele ya pampiri sekolong. Ho na le dipampiri motseng wa heno tse sa lefellweng. Netefatsa hore atikele eo o tlang le yona e ka se o kgahlang.

Bala atikele mme o buisane ka dikarabo tsa dipotso tsena sehlopheng sa hao.

- Sehlooho sa atikele ya hao ke eng?
- Sehlooho se na le mantswe a makae?
- Ke mang ya ngotseng atikele?
- Atikele e ka mang?
- Ho etsahetseng?
- E etsahetse neng?
- E etsahetse kae?
- O bolellwang hape?
- Na atikele ya hao e na le dipehelo? Ha ho le jwalo ho itsweng? Ke mang ya itseng jwalo??
- Dipehelo tsena di amana jwang le ketsahalo?
- Na atikele ya hao e na le setshwantsho? Se bontshang? Hlalosa hantle seo o se bonang.
- Sehloohwana se reng?

Ha re baleng

Bala karolo ya pele ya atikele mme o arabe dipotso.

Mme ya letsang katara

Mofumahadi wa Afrika mminong wa seNdebele

Nothembi Mkhwebane ke sebini sa mmino wa setso wa SeNdebele ya seng a tsejwa mafatsheng a kantle. O binne le sehlopha sa hae *The Siblings Johannesburg* haufinyana. JJ Phiri o buisane le yena.

Ke utlwile ka mosadi ya neng a bina tlelapong ya Johannesburg e bitswang Kippies. O apara moaparo wa botjhaba wa MaNdebele, mme o letsa katara ya motlakase. " Le kgale, ha se nnete!" ka tjho. Empa ke ne batla ho utlwa. Ke ne ke batla ho iponela. Kahoo ka ya Kippies, mme ka mo fumana moo Nothembi.

Ha ke a kgolwa mahlo a ka ha Nothembi a hlwella kalaneng. O ne a bonahala a le moholo. Difaha tse mebala di ne di kwahetse matsoho le maoto a hae. O ne a beile kobo e difaha tse mebala mahetleng mme a rwetse katiba e kgolo ya setso.

Nothembi a phahamisa matsoho a hae ho dumedisa letshwele. Yaba o phahamisa katara ya hae ya motlakase. Katara eo! E ne e kgabisitswe ka matshwao a MaNdebele mme e pentilwe ka mebala yohle ya mookodi.

Nothembi a qala ho bapala. A etsa katara ya hae e bue, e bine, e tletlebe, e hoeletse le ho lla.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 36 2019/10/19 23:08:54

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Ho bua mang serapeng sa pele?
O nahana hore ke Nothembi kapa mongodi? Bolela hobaneng.

O nahana hore " Ke ne ke sa kgolwe mahlo a ka" e bolelang?

Nothembi o sebedisitse mebala efe ho kgabisa katara ya hae?

Mongodi o sebedisa mothofatso ho hlalosa kamoo Nothembi a bapalang katara ya hae. O re katara e ya bua, bina, tletleba, hoeletsa le ho lla. Tsena ke tseo batho ba di etsang. Hape o sebedisa lekgathe lejwale.

Mothofatso ke sekapuo moo seo e seng motho (ntho, kgopolo kapa phoofolo) e nehwang boleng ba botho.

Tadima sengolwa hape. Sehela mabitso mola ka bokgubedu, makgethi ka bolou, mme maemedi sedikadikwe sesetala.

Jwale sebedisa a mararo a maetsi.

Sebedisa a mararo a maetsi ho tswa atikeleng mme o ingolle dipolelo tsa hao lekgatheng lefetile.

Ha re ngoleng

Sebedisa mantswe ana ho phethela dipolelo.

mo

hodima

ho

pele

Nothembi o a bina _____ Kippies.

_____ a tla Mamelodi ,

o ne a _____ polasing.

Dibini tse ngata di tadima _____ yena hoba o ba thusitse ho fumana mosebetsi.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 37 2019/10/19 23:08:57

Haholwanyana ka Nothembi

Ha re ngoleng

Ha re qaleng ho ngola ka ho sebedisa mokopanyi ho kopanya dikarolo tse pedi tsa dipolelo tsena.

Sebedisa le le leng la makopanyi ana ho phethela dipolelo.

empa | leha ho le jwalo | hobane | hore | yaba

Nka rata ho o bona hosane Nothembi, _____ ha re je dijo tsa motshehare.

Ke rata ho ja, _____ Nothembi o tlamehile ho hokomela seo a se jang.

Ha Nothembi a ne a le sekolong o ne a bala dihora _____ o ne a dumela hore o tla sebetsa hantle dihlahlobong tsa hae.

Pele, Nothembi o apere diaparo, _____ a lokisa moriri.

O rata ho thusa borammino, _____ ha a na nako kamehla ho ya kerekeng.

Ha re ngoleng

Sebedisa mahokanyi ana ho iketsetsa dipolelo tsa hao.

Makopanyi
a sebediswa ho hokela dipolelo kapa mehopolo. Ha o di sebedisa ka nepo, sengolwa sa hao se tla utlwisiseha ha bobebe.

bakeng sa

jwaloka

leha

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 38 2019/10/19 23:08:59

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tse tharo tse hlalosang Nothembi.
O ka di nka paleng kapa wa ingolla tsa hao.

Tadima setshwantsho. Ngola ka diaparo tsa Nothembi le katiba ya hae. Bolela hore di jwang, mebala ya tsona le hore na o ka rata ho apara jwalo.

Ha re ngoleng

Tadima mantswe ana a nkuweng serapeng sa ho qetela sa atikele ya Nothembi.

sebeditse | o lehlohonolo | a tlameha ho thusa | bina

Ngola mantswe a buang ka dintho tse etsahetseng ka nako eo le hona jwale dikholomong tse nepahetseng.

YABA	HONA JWALE

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 39 2019/10/19 23:09:01

19

Nothembi o a bina

Ha re baleng

Bala karolo ya ho qetela ya atikele e buang ka Nothembi.

Mme ya letsang katara

Nothembi o a bina hape. Dipina tsa hae ke ka dibaka tsa mahaeng: dinoka le bophelo mapolasing, boo a bo hopolang ho tswa bongwaneng ba hae. Ho ne ho le mmino hohle. "Malome o nthutile ho letsa katara ke le monyenyane," Nothembi o a bolela. "Ke ne ke bina mafung le manyalong. Ka 1983 ka qala sehlopha sa ka Mamelodi. Ho ne ho se basadi ba bangata ba letsang katara ya motlakase nakong eo. Batho ba ne ba bona ke makatsa ha ba mpona. Empa ha ke a ipona le makatsa. Ke ithatela mmino le ho letsa katara. Ke ikutlwa ke fapane ha ke le bina. Ke ikutla ke le matla."

O re o lehlohonolo ha jwale. "Ho bina ke mosebetsi wa ka. Ka bo 1980 ke ne ke sebetsa malapeng a batho ho hlokomela bana ba ka ba babedi."

Ha re ngoleng

Nothembi o qadile sehlopha sa hae neng?

Nothembi o re batho ba bone ho makatsa ha a letsa katara e le mosadi. Na ho na le dintho tse ding tse makatsang ha di etswa ke mosadi? Ngola tse pedi tseo o ka di hopolang.

Nothembi o re o ikutlwa a le matla ha a letsa katara. O nahana hore hobaneng a ikutlwa jwalo?

Haeba a ikutlwa a le matla ha a letsa katara, o nahana hore o ikutlwa jwang ha a sa e letse? Bolela hobaneng.

Na bophelo ba hae bo tshwana le nakong ya 1980? Bolela hobaneng.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 40 2019/10/19 23:09:02

Ha re ngoleng

Ngola malatodi a mantswe ana a hlahang serapeng.

Lelatodi ke lentswe le nang le moelelo o fapaneng ho le leng (mohlala: botle bobe).

mahaeng	
monyenyane	
bongwaneng	
fapaneng	
nako eo	

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tsena ho lekgathe letlang.
Hopola hore o tla sebedisa **tla** le **leetsi**.

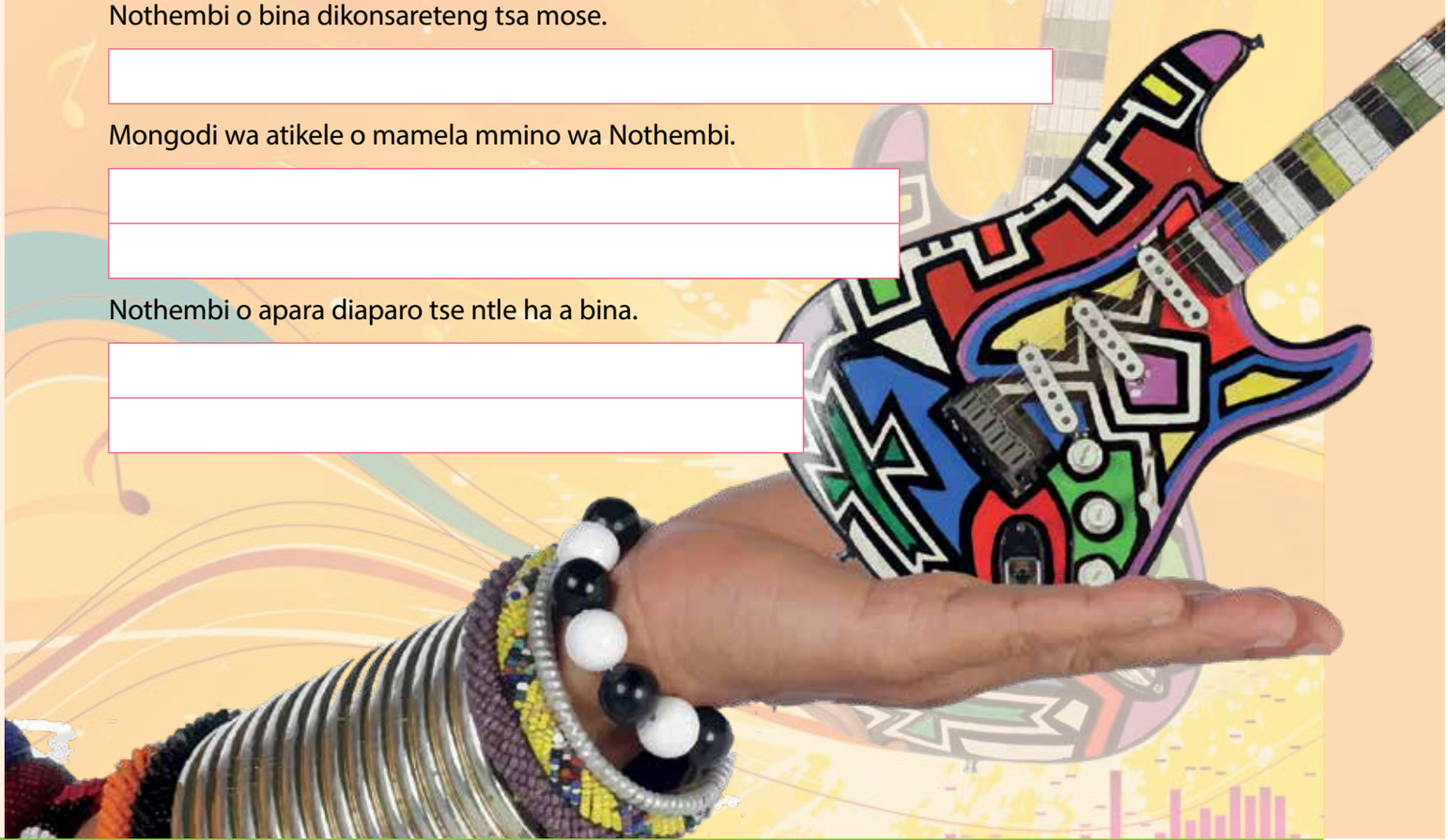
Nothembi o bina Kippies.

Nothembi o bapala dipina tsa bongwaneng.

Nothembi o bina dikonsareteng tsa mose.

Mongodi wa atikele o mamela mmino wa Nothembi.

Nothembi o apara diaparo tse ntle ha a bina.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 41 2019/10/19 23:09:04

20 Ditaba ka Nothembi

Ha re ngoleng

Bala se latelang mme o arabe dipotso. Tadima atikele ka Nothembi hape ho fumana dikarabo.

Sehlooho sa atikele ya koranta hangata se na le mantswe a mane kapa mahlano feela. Se leka ho hohela thahasello ya babadi ka ho ba bolella seo taba e leng ka bokgutshwane le tsela e kgahlang.

Sehlooho sa atikele ke sefe?

Mantswe a sehloohwana a makae?

Ka-mola e o tsebisa mongodi wa taba.

Ke mang ya ngotseng atikele ena?

Selelekela se hlahisa tikoloho le ho kgutsufatsa dintlha tsa sehlooho tsa taba ka ho araba dipotso ka mang, eng, neng, kae.

Atikele e ka mang?

Ho etsahetseng?

E etsahetse neng?

E etsahetse kae?

Mmele wa atikele o araba dipotso ka jwang le hobaneng.

Ke eng hape seo o se tsebang ka Nothembi?

Hangata diatikele di kenyeletsa seo motho (jwaloka paki e boneng kapa setsebi) a se boletseng. Sena se tla ba hara ditsejana.

Na atikele e na le dipehelo? Ha ho le jwalo,

Ho itsweng?

Ke mang ya e tjholong?

Atikele e na le setshwantsho le sehloohwana.

Hlalosa setshwantsho mme o ngole seo sehloohwana se se tjhong.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 42 2019/10/19 23:09:08

Ha re ngoleng

Nahana e ka Nothembi o o rutile ho letsa katara mme ka mora dilemo tse ngata le ba metswalle e meholo. O kopuwa ho ngola atikele ka yena bakeng sa pampiri ya sekolo.

- Neha atikele ya hao sehlooho.
- Serapeng sa pele netefatsa hore o araba dipotso tse nne tsa mang, eng, neng le kae.
- Serapeng sa bobedi le sa borara eketsa tlhahisoleseding ka Nothembi. Dirapa tsena di arabe dipotso ka jwang le hobaneng.
- Se lebale ho sebedisa puosebui ho natefisa.
- Qetella ka ho taka setshwantsho sa Nothembi mme o se nehe sehloohwana.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 43 2019/10/19 23:09:15

21 O fofa moyeng

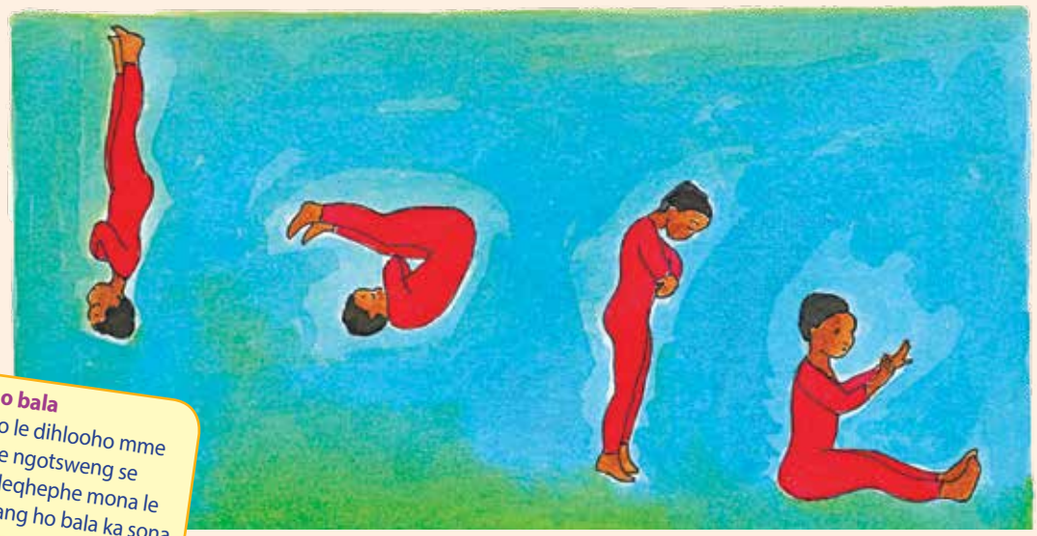

Ha re bueng Sebetsang dihlopheng tsa lona.

Tadima ditshwantsho. O nahana hore atikele e ilo bua ka eng?

Na o hopola hore ho bohlokwa ho tshehetsa batjha ba batle dipapading?

Ha o ne o le moqolotsi, o ne o tla ngola ka ketsahalo efe ya dipapadi?

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Edith Moetsi – moikwetlisi le seqhomi

Ka Dani Moeng

Dimmata di alwa mafelong a lebala la boikwetliso Setsing sa Botjhaba Polokwane. Lehlakoreng le leng la fuluru ho na le bara e phahameng. Ka ho le leng ho na le boto ya ho qhoma. Hodimo ngwanana e motjha dilemong o bidika sebakeng. Lebitso la hae ke Edith Moetsi.

Sebaka sena sa boikwetliso e sa le e le karolo ya bophelo ba hae ho tloha 2011. O fetohile ho tloha ho ngwanana ya dilemo tse 11 ya nang le ditoro empa a se na kwetliso hoba moikwetlisi le seqhomi se nang le seabo ditlhodisanong tsa matjhaba.

"Ke qadile ho ikwetlisa dibeke tse mmalwa kamora pulo ya sebaka sa ho ikwetlisa sa Polokwane," Edith o a bolela. "Ke batlile ho etsa sena hoba ke kgathetse ke ho dula ke sa etse letho."

Mokwetlisi wa Edith o mo qadile ka ho mo etsisa boikwetliso ba cartwheel le ho qhoma terampolining. Empa ka pele a leba ho tloleng ka mefuta. Ha a ka a fetwa ke boikwetliso ntle le ha a balla dihlahlobo.

Kajeno, Edith o hlodisana lefatshe lohle – Hungary, New Zealand le Holland.

Edith ebile o tswelletse ho ba moahlodi wa naha ho tsa Gymnastics porofenseng ya Limpopo.
O qetile materiki ka 2008 mme o ikemiseditse ho ithutela ho ba seahi le setaki sa dipolane tsa ho aha yunibesithing. "Empa bokamoso ba ka ho tsa boikwetliso bo hlakile hoo nka nnang ka kgutlisetsa ho ya yunibesithing morao.

Edith o a tshepisa le ho tsa bonono le mmino. O hapile dikgau bakeng sa botaki ba hae mm eke setho sa diletsi tsa sekolo se phahameng sa habo. "Bokgoni bah o etsa seo ke se ratang bo a nthabisa," o a bolela. "ke ne ke sa labella ho fihla mona. Ke qadile sena feela e le ho ithabisa. Katleho ya ka e tlisitswe ke ho sebetsa ka thata."

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 44 2019/10/19 23:09:17

Ha re ngoleng

Bophelo ba Edith bo fetohile jwang esale a qala sebaka sa boikwetliso?

O qaletseng sebaka sa boikwetliso?

Ntle le hore ke moikwetlolli, ke ditalente dife tseo a nang le tsona?

O hopola hore lebaka le leholo la katleho ya hae ke lefe?

Hobaneng sehlooho se ngotswe ka ditlhaku tse kgolo tse tenya?

Sepheo sa mongolo o moholo o motenya tlasa sehlooho ke sefe?

Hobaneng o nahana hore lebitso la Edith le tla qetellong ya serapa sa pele, e seng sa ho qetela?

Ke mang ya ngotseng atikele?

O nahana hore o ka fumana mofuta o tjena wa atikele hokae?

1. Pampiring/Lesedinyaneng
2. Bukeng ya Dipale
3. Bukeng ya Dithothokiso

Hobaneng o re jwalo? Kgutlela morao atikeleng ya Edith Moetsi. Sehela maetsi mola ka bokgubedu, makgethi ka bolou mme o etsetse maemedi sedikadikwe se setala.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 45 2019/10/19 23:09:17

Haholwanyana ka Edith

Ha re bueng Tadima pale ka Edith hape.

Ngola serapa se hlalosang hore Edith o phahame jwang ho tloha ha a ne a qala sebakeng sa boikwetliso ho fihlela e ba moahlodi. Ngola dipolelo tse tharo.

Ha re ngoleng Tadima dihloohwana tsena mme o etse se latelang:

kerikete

tenese

rakebi

bosesi

a. Nyalanya papadi sehlooho sa pampiri. Sebedisa dipapadi tse ka ho le letona.

b. Nahana e ka o tlilo ngola atikele ya pampiri ka sehlooho se seng le se seng. Ngola polelo ya sehlooho bakeng sa atikele ka nngwe. Polelo ya sehlooho e o bolella seo atikele e leng ka sona. E fana ka dintlha tsa bohlokwa.

Mohlala

Sehlooho: **MTHEMBU O ROBA REKOTO YA LEBELO**

Papadi: Mabelo

Polelo ya sehlooho: Mampodi wa lebelo Speedy Mthembu o robile rekoto ya Afrika Borwa ya dimitara tse 100 Ditlhodisanong tsa Afrika Borwa Port Elizabeth maobane bosiu.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 46 2019/10/19 23:09:25

Letsatsi:

DIWIKETE DI A WA TSATSING LA PELE

Papadi:

Polelo ya sehlooho:

RACHEL O PHUNYELETSA HO FIHLA DISEMIFAENALENG TSA WIMBLEDON

Papadi:

Polelo ya sehlooho:

NGWANANA O ROBA REKOTO HO SESENG HA "FREE STYLE"

Papadi:

Polelo ya sehlooho:

Ha re ngoleng

Sehela maetsi oohle mela dihloohong tse ka hodimo.

Jwale ngola dipolelo tse ikemetseng o sebedisa maetsi ao ho lekgathe lefetile.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 47 2019/10/19 23:09:41

Ke monyetla wa hao ho ba moqolotsi wa ditaba

Ha re bueng

Na le na le pampiri sekolong? Haeba e teng, ke diatikele dife tse pampiring? Haeba ha e yo, na o nahana hore ho bohlokwa hore e be teng? Buisanang dihlopheng tsa lona.

Ha re baleng

Edith o qhomela ho tsejweng

JJ Menge

Moikwetlisi Edith Moetsi, ya neng a sa tsejwe pele ho tlholo ya hae ya medale ho mabelo a *Commonwealth* kgweding e fetileng, o lebelletswe ho ba le balatelli ba bangata ditlhodisanong tsa mohope wa *Bumbo Gymnastics* tsa selemo le selemo Afrika Borwa. Ena ke tlhodisano e kgolo ka ho fetisisa Afrika Borwa selemo le selemo.

Sena se tla ba maqalong a kgwedi e tlang, mme Moetsi o tla hlodisana le ba bang ba dinaha tse fapaneng.

Moetsi, ya dilemo di 20, ya hlahang Polokwane, Limpopo, o ile a hlolwa hasesane makgaolakganng a basadi a ho qhoma dipapading tsa *Commonwealth*. Le ha ho le jwalo, bokgoni ba hae bo entse hore a tsebahale haholo Afrika Borwa dipapading.

Moetsi o nkile qeto ya ho etsa boikwetliso e le ngwanana wa dilemo tse 11 ha a ne a bohile diOlimpiki tsa Sydney tsa 2000 thelebisheneng. Mokwetlisi Marie Slabbert a bona bokgoni ba hae nakong ya thuto ya boikwetliso. A nka Moetsi, mme le jwale e sa le mokwetlisi wa hae.

Moetsi e bile mampodi wa naha wa boikwetliso ba bonono ka 2011 mme a kgetha ho qhoma e le seo a tla se etsa, moo e leng wa botshelela lefatsheng.

O dula le mme wa hae, nkgono, rakgadi, bomotswala ba babedi le bana babo ba banana ba babedi hona Polokwane. “Ke ithuta tse ngata ho nkgono le rakgadi, ke bona ba mpontshang tsela. Ba nthusitse ho ba seo ke leng sona,” o realo.

O rata ho ya baesekopong le metswalle, feela o tadimme mokamosong ba hae ba boikwetliso, mme o ikwetlisa dihora tse itseng ka letsatsi.

Le ha a tla phehisana ditlhodisanong tse ngata lefatshe lohle, maikemisetso a hae a sehlooho ke ho ba dipapading tsa Diolimpiki.

“Ke sebetsa ka matla ho fihlella seo,” o a bolela.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 48 2019/10/19 23:09:50

Ha re ngoleng

Na Edith o sebeditse hantle ho tsa boikwetliso? Bolela hobaneng.

O hlotswe hannyane makgaola kganng. O tswile hokae, mme o fumane metale ofe?

Polelo ya taba ke efe serapeng sa pele? E ngole.

Hlalosa moelelo wa sehlooho ka mantswe a hao.

Ke mang ya ngotseng atikele?

Roule modele ke eng? Di roule modele tsa hae ke bo mang?

Roule modele ya hao ke mang? Bolela hobaneng.

Ha re ngoleng

Sebedisa mantswe ana ho phethela dipotso. Hopola ho qala polelo ka tlhaku e kgolo.

Edith o hlahetse _____?

_____ o hlodisana papading?

O ikwetlisa _____ tsatsi le leng le le leng?

O dula le batho ba _____ ?

Di roule modele tsa hae ke _____ ?

kae

neng

efe

bo mang

bakae

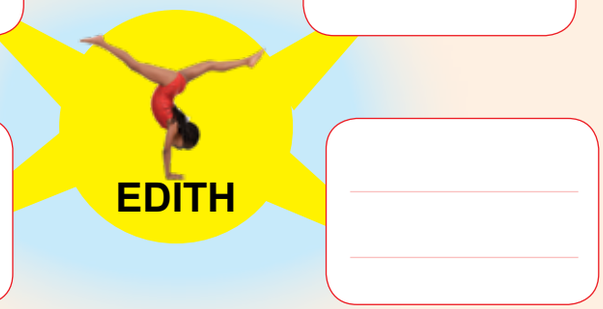
Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 49 2019/10/19 23:09:52

Mongolo

Ha re ngoleng

Sebetsang dihlopheng tsa lona. Etsa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa atikele eo o ilo e ngola bakeng sa pampiri ya sekolo ka Edith Moetsi.

Ha re ngoleng

Buisanang ka atikele dihlopheng tsa lona.

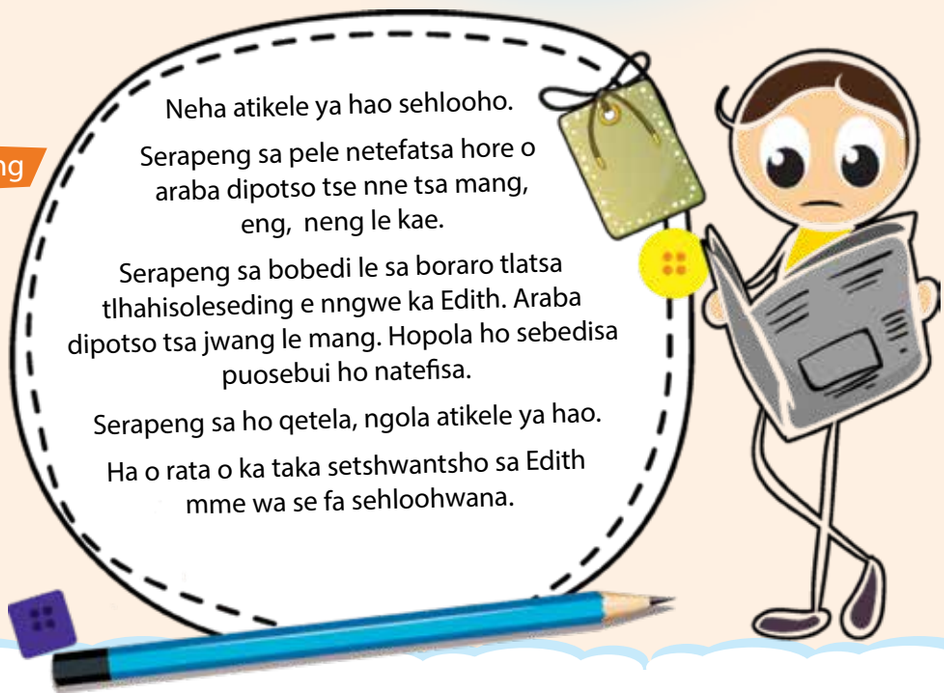
Neha atikele ya hao sehlooho.

Serapeng sa pele netefatsa hore o araba dipotso tse nne tsa mang, eng, neng le kae.

Serapeng sa bobedi le sa boraro tlatsa tlhahisoleseding e nngwe ka Edith. Araba dipotso tsa jwang le mang. Hopola ho sebedisa puosebui ho natefisa.

Serapeng sa ho qetela, ngola atikele ya hao.

Ha o rata o ka taka setshwantsho sa Edith mme wa se fa sehloohwana.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 50 2019/10/19 23:09:59

Letsatsi: _____

Ha re ngoleng

Ha re etseng boikwetliso ba puo. Sebedisa mantswe a masakaneng ho fetolela pehelo ho potso.

Edith o hlaha Limpopo. (kae)

O bohela difilimi ho tlosa bodutu. (eng)

O ikwetlisa kamehla. (neng)

Ha re ngoleng

Phethela dipolelo o sebedisa **ke**, **o**, **ha**.

Motsemoholo wa Limpopo _____ Polokwane.

Nothembi _____ hlahetse polasing.

_____ pula ena ke sebedisa sekgele.

Mantswe a sebedisitsweng a tlatseditse dipolelo hore di be le moelelo.

Mantswe ana **ke**, **o**, **ha** a tlatseditse dipolelo hore di be le moelelo.

Ha re ngoleng

Phethela dipolelo o sebedisa mantswe a katlaase.

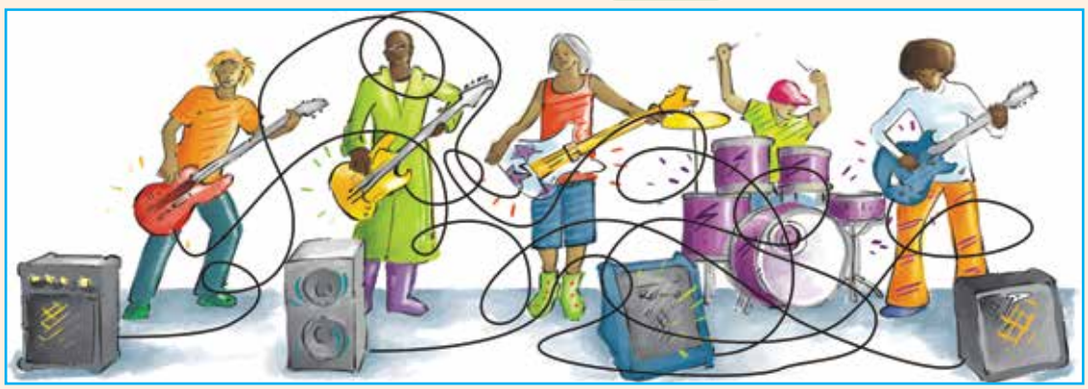
e mong

ba bang

ha ho

bohle

ha ho le a mong

_____ bana ba bapala seletswa sa mmino.

_____ ba bana ba bapala dikatara.

_____ ngwana ya bapalang *piano*.

_____ o letsa meropa.

Jwale latella mehala ho bapisa katara le sentshamodumo.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 51 2019/10/19 23:10:00

25

Bohlwa le leeba

Tshomo ke pale e kgutshwane e nang le thuto ya boitshwaro. Hangata baphetwa ke diphoofolo. Pale kgutshwe. Phoofolo e nngwe hangata e kgopo kapa e ikgohomositse mme e nngwe le e nngwe e supisa eo hore boitshwaro boo ha bo a loka.

Ha re bueng Sebetsang dihlopheng tsa lona.

Na o nahana hore diphoofolo di a thusana? Jwang?
Na phoofolo e nnyane e ka thusa e kgolo? Jwang?
Motho e monnyane a ka thusa e moholo? Jwang?
Na o nahana hore diphoofolo di a buisana? Fana ka mabaka a karabo ya hao.

Ha re baleng

Bohlwa le leeba

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ka tsatsi le leng le tjhesang, bohlwa bo ne bo dutse thoko le noka.

"Ho ka ba monate jwang ho sesa," a nahana. A kenya leoto le leng metsing, le le leng, le leng hape. Hang a wela. Metsi a ne a phalla ka matla mme a sa kgone ho tswa.

"Thusang!" a hoeletsa. "Ke a qwela!" Empa ha se be ya utlwang seboko sa hae. Ha a se a hopola hore o a qwela, ha feta leeba le fofa. A lemoha hore bohlwa bo tsietsing mme a akgela lehlaku metsing. E ne e ka seketswana mme bohlwa a hlwella.

"Ke a leboha leeba. Ka tsatsi le leng ke tla o thusa."

Leeba la tsheha. "O monnyane haholo hore o ka nthusa bohlwa."

Yaba o a fofa.

Ha feta dikgwedi tse ngata. Yaba ka tsatsi le leng bohlwa a bona leeba le dutse sefateng.

Pele a ke re "dumela" monna e mong a tla ka seqha le motsu. O ne a ilo thunya leeba. Kapele, bohlwa a hlwella leotong la monna mme a mo loma. "Itjhu!" monna a hweletsa a lahla seqha.

"Ke a leboha," leeba la bua le fofa le tsamaya.
"O monnyane empa o pholositse bophelo ba ka."

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 52 2019/10/19 23:10:02

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Hobaneng bohlwa bo ne bo batla ho sesa?

Ho etsahetse eng ka yena?

Leeba le mo pholositse jwang?

Bohlwa bo pholositse leeba jwang?

Na o nahana hore pale ena e etsahetse kannete? Bolela hobaneng.

O nahana hore pale ena e etsahetse nakong efe ya selemo?
Kgetha e le nngwe mme o e etsetse sedikadikwe.

selemo	hwetla	lehlabula	mariha

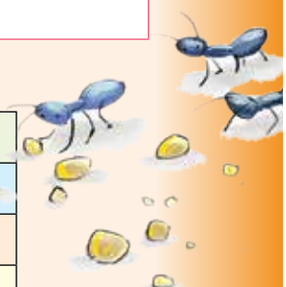
Hobaneng o re jwalo?

Pale ena ke tshomo. Tshomo ke eng? Kgetha e le nngwe ya dikarabo tsena mme o e etsetse sedikadikwe.

1. Pale ya baphetwa ba diphoofolo e rutang boitshwaro
2. Pale ya medimo le bahale
3. Lengolo le lekgutshwane

O nahana hore tshomo ena e re ruta eng?

Ha re ngoleng

Nyalanya mantswe a ka ho le letshehadi le meelelo ya oona ka ho le letona.

phalla ka matla	nnyane
nnyane	mmalwa
hang	palama
mangata	ka pele pele
hlwella	tsamaya kamatla

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 53 2019/10/19 23:10:04

26 Ho nahana ka bohlwa le leeba

Ha re ngoleng

Kgetha mantswe a mararo a hlalosang bohlwa mme o a etsetse sedikadikwe.

bokwala

sebete

sethotho

botlokotsebe

hloleha

hlokomela

sebete

Jwale sebedisa mantswe a mararo ao ho ngola dipolelo tse tharo.

Ha re ngoleng

Bala hape tshomo ya bohlwa le leeba mme o phethele tlhahisoleseding ena.

Sehlooho sa tshomo

Tikoloho ya tshomo

Baphetwa tshomong

Kgohlano tshomong

Tharollo

Thuto

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 54 2019/10/19 23:10:11

Letsatsi:

Ha re ngoleng

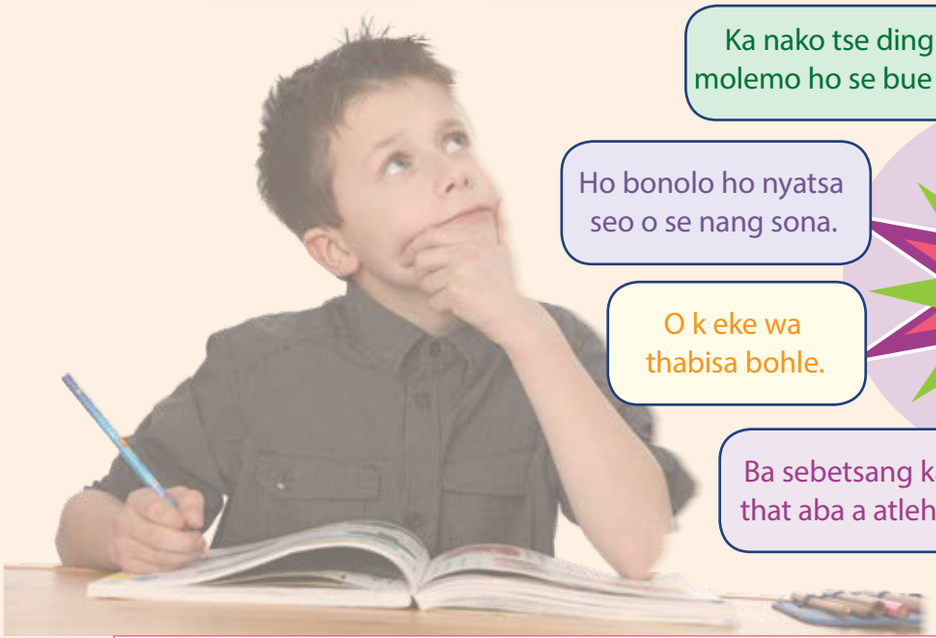
Jwale o tlilo ingolla tshomo. Ho tswa lebiding la 1 kgetha phoofolo, lebiding la 2 kgetha semelo sa yona (e jwang) mme lebiding la 3 kgetha thuto ya tshomo.

1. Lebidi la pele

2. Lebidi la 2

3. Lebidi la 3.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 55 2019/10/19 23:10:25

27 Bohlwa bo sebetsang

Ha re bueng

Sebetsang dihlopheng tsa lona.

Na bohlwa bo sebetsa bo le bong kapa ka sehlopha?
O nahana hore molemo wa ho sebetsa mmoho ke ofe?
Ho na le bohlwa lapeng la hao? Bo batlang?
Ho etsahalang ha o leka ho thibela bohlwa ho leba dijong ka ho thiba tsela ya bona?

Ha re baleng

Bohlwa ho bohlwa

Bohlwa bo utlwisisana jwang? Ha bo tsebe ho bua empa bo tlamehile ho tsebisana sa se etsahalang. Bo etsa sena jwang? Di ntsha lephoka le ikgethileng.

O ja samentjhisi. Mafoforotsane a wela fatshe. Joo, ha ho na taba. Ha ho na bohlwa mona. Empa ema hannyane! Ho na le bohlwa bo le bong kapa pedi bo ntseng bo hlwella bohobe. Ha se bothata boo. Dikokonyana tse mmalwa ha se bothata. Empa shebisisa. Di ntse di bapadisa ditsebe tsa tsona moyeng.

Hang e nngwe e mathela ho fuluru e be e nyamela. Sehlola se fumane dijo, mme se ilo tsebisa bohle. Feela se tlameha ho hopola tsela ho kgutlela dijong. Bohlwa (kokonyana) ha bo siye mehato. Bo siya lephoka tseleng.

Ha sehlwela se fihla seolong, se bolella tse ding hore se fumane dijo ka lephoka. Jwale hoa thajwa. Jwale di tla leba dijong di latela sehlwela lephokeng leo a le siileng tseleng. Hang ho se ho na le mola o molelele wa bohlwa fulurung. Mafoforotsane ao a kgutlela seolong.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 56 2019/10/19 23:10:26

Ha re ngoleng

Bohlwa bo “bua” jwang le bo bong?

Bo fumana tsela ya ho kgutlela morao jwang?

O nahana hore bohlwa ke sebopuwa se hlwekileng kapa se ditshila?

Sengolwa sena sa bohlwa se fapane kae le tshomo?

Ha re ngoleng

Nyalanya mantswe a ho le letshehadi le meelelo ya oona ho le letona.

amana	motho ya rometsweng ho ya fumana tlhahiso
ditsejana	bohlwa bo dulang mmoho
sehlopha sa bohlwa	ho bua
sehlwela	dintho tse metseng hloohong ya bohlwa

Ha re ngoleng

Sebedisa mantswe ana ho phethela dipolelo.

Maemedi a ka sebediswa bakeng sa mabitso.

bo yena o ha ye

Bohlwa ha bo bue. _____ sebedisa ditsejana ho amana.

Ha _____ diha mafoforotsane, di a a thonaka.

_____ ho na taba _____ o lahlela mafoforotsane fatshe. Bohlwa bo tla a ja.

Mofumahatsana o sala seolong. Ke _____ ikokonyana ya bohlokwa. Tse ding tsohle di sebeletsa _____ ka thata. Joo! Tadima moo. _____ seolo sa bohlwa.

Ha re ngoleng

Mahlalosi ana le makgethi a hlaha tshomong ya bohlwa le leeba. Sehela mahlalosi mela ka bokgubedu mme o etsetse makgethi sedikadikwe se bolou. Jwale a sebedise dipolelong tsea hao.

rateha	
matla	
hang	
nnyane	
tjhesa	

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 57 2019/10/19 23:10:27

Ho beha pale ka manane

Ha re ngoleng

Ditshomo di sebedisa diphoofolo le semelo sa tsona ho hlahisa batho le semelo sa bona.

Tadima morao ho lebidi la diphoofolo leqephetshebetso 26, leqephe 55. Kgetha e nngwe ya diphoofolo tsena eo o bonang e tshwana le wena mme o ngole tlhaloso ya hao e le ya phoofolo eo. Mohlala, haeba o nahana hore o tshwana le bohlwa, o ka ngola kamoo o sebetsang ka thata ka teng, le hore o sebetsa hantle jwang le ba bang.

Ha re ngoleng

Sepheo sa tshomo ke ho ruta boitshwaro kapa thuto. Buisanang ka sena dihlopheng tsa lona. Bua ka se bolelwang ka ho eletsa. Buisanang ka dipotso tse latelang mme le ngole dikarabo.

O ka hloka keletso neng ho e mong?

O ka se hloke keletso neng ho e mong?

O ka etsang ha o batla ho eletsa motswalle empa a sa batle?

Bolella metswalle ya hao ka pale eo o e tsebang se rutang boitshwaro kapa se nang le keletso. Jwale ngola ha kgutshwane ka seo pale e leng ka sona.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 58 2019/10/19 23:10:33

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Kopanya dipolelo. Sebedisa makopanyi a ka tlaase.

Mohlala	hobane	empa	le

Leeba le akgetse lehlaku metsing. Le ne le batla ho thusa bohlwa.

Leeba le lahletse lehlaku metsing hobane le ne le batla ho thusa bohlwa.

Bohlwa bo ne bo tihesa, bo batla ho sesa.

Monna o ne a tshwere seqha le motsu. O ne a batla ho thunya leeba.

Leeba la tsheha. Le ne le sa hopole hore bohlwa bo ka le thusa.

Monna o batlile a thunya leeba. Bohlwa ba mo loma.

Ha re ngoleng

Beha dipolelo tsena ka tatellano e nepahetseng ho etsa serapa.

Kamora nako bohlwa bo nahanne hore bo shwa mme ba hoeletsa ho batla thuso.

Letsatsing le tjhesang bohlwa ba qeta ka ho iphodisa nokeng.

"Se tshwenyehe," leeba la hoeletsa. "Ke tla o thusa."

Ka bomadimabe, o atametse haholo mme a wela."

"Ke a leboha. O pholositse bophelo ba ka," ho rialo bohlwa. " Ka tsatsi le leng ke tla o thusa."

A akgela lehlaku hara noka.

Bohlwa ba sebedisa lehlaku e le seketswana.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 59 2019/10/19 23:10:38

Tau le tweba

Ha re bueng

Buisanang ka dipotso tsena dihlopheng tsa lona.

- Na o nahana hore sebopuwa se sennyane se ka thusa se seholo? Ka tsela efe?
- Na o tseba pale moo motho e monnyane a ileng a hlola e moholo?
- Na o hopola hore boholo bo bohlokwa ka dinako tsohle? Fana ka mabaka a karabo ya hao.
- O kile wa thusa motho kapa phoofolo?
- Bolella tlelase hore o thusitse mang le hore o mo thusitse jwang kapa yona phoofolo.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha re baleng

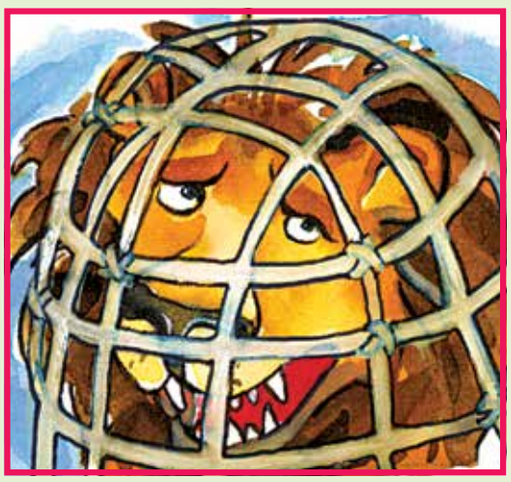
Ka tsatsi le leng, ditweba tse pedi tse putswa tse nnyane, di ne di shebile tau e kgolo, e bohale, e robetse letsatsing. “Matha hodimo ha nko ya hae,” e nngwe ya tjho. “ Bona hore na o tla tsoha!”

Yaba sethotho se sennyane se tweba se matha hodimo ha nko ya tau, mme ha etsahalang? Kahoo, tau ya tsoha mme ya tshwara tweba ka letsoho la hae le leholo.

Tau ena e kgolo e ne e kgenne mme e ne e tlilo ja tweba ena e putswa e nnyane. “Oho hle, se ntje hle tau,” ho kopa tweba e thothomelang. “Ka tsatsi le leng ke tla o thusa!”

Tau ya tsheha. “Wena? O monnyane ho thusa mang kapa mang twebanyana! O ke ke wa nthusa!” Empa hoba o ne a sa lapa a lesa tweba ho tsamaya.

Hang kamora moo, tau e ne e matha naheng. Hang ya tshwaswa ke sefi sa letloha seo banna ba neng ba se etseditse ho tshwasa tshepe. E ne e le letloha le leholo mme tau ya tshwareha teng. A hloleha ho tsitsinyeha, empa a kgona ho puruma.

“Thusa! Thusa! Thusa!” a puruma. “Mpholoseng sefing sena!”

Tshepe ya feta. “Ha ke na ho o thusa,” ho rialo tshepe. “Beke e fetileng o jele ngwaneso.”

Pela ya feta e tlola. “Ha ke na ho o thusa,” ho rialo pela. “Beke e fetileng o jele mme.”

Jwale ha feta tweba e nnyane e putswa e matha. “Ha o a ntja beke e fetileng,” a bolela. “Ke tla o thusa.”

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 60 2019/10/19 23:10:39

Jwale tweba e putswa e nnyane ya loma letloha. A loma, a loma, a loma. Motshehare kwana lesoba le letloheng le ne le le leholo hore tau a ka tswa.

"Ke a leboha motswallenyana wa ka. Jwale ke a tseba hore le diphoofolo tse nnyane di ka thusa tse kgolo jwaloka nna," ho rialo tau.

Ha re ngoleng

Buisanang ka sena dihlopheng tsa lona mme le ngole dikarabo.

O nahana hore pale e ka ba nnete? Fana ka mabaka.

O nahana hore pale ena e re ruta thuto? O nahana hore thuto eo ke efe?

O ka neha pale ena sehlooho sefe?

Tshomo ke pale e re rutang boitshwaro kapa thuto. Na o nahana hore tshomo ya tau le tweba e re ruta thuto? O nahana hore thuto ke efe?

Tadima maele ana ebe o bolela hore ke afe a tshwanelang pale ena. Beha letshwao thoko ho oona.

	Se ja monna ha se mo qete.		Tlalo la motho ha le thakgiswe fatshe.
	Matsoho a hlatswana.		Mabele ke ngwetsi ya malapa oohle.

Hobaneng tweba e ne e tshwenya tau?

Hobaneng tau e sa ja tweba?

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 61 2019/10/19 23:10:39

Ho nahana ka tau le tweba

Ha re ngoleng

Kopanya karolo ya pele ya polelo le ya bobedi. Jwale ngola dipolelo tse nepahetseng dibakeng tse ka tlaase.

Tau e kgolo e ne e	hore bophelo ba hae bo bolokwe.
Tweba e nnyane ya kopa, ya kopa	meno a matle a bohale.
Tau e kene sefing hobane	a orile letsatsi hamonate a kgalehile.
Tweba e ne e na le molemo o itseng:	ho ikgohomosa.
Tau e hlokile ho kopa tshwarelo	o ne a potlakile.

Ha re ngoleng

Sekaseka tshomo ya bohlwa le leeba.
Mme o etse se latelang.

- Sehela lentswe le bolelang **halefile** mola.
- Etsetsa lentswe le bolelang **thothomela** sedikadikwe.
- Khalara lentswe le bolelang **hlafuna dikarolwana tse nnyane ka nako**.
- Etsa X thoko ho lentswe le bolelang **sebaka se seholo sa lefatshe se feela**.
- Tshwaya lentswe le bolelang **kopile**.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 62 2019/10/19 23:10:40

Ha re ngoleng

Tadima leqephetshebetso 26 hape, mme o sebedise phoofolo, semelo sa yona le thuto ya boitshwaro eo o e ngotseng.

Sehlooho sa tshomo

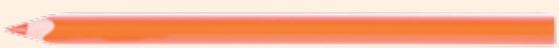
Mophetwa le boitshwaro

Tikoloho

Diketsahalo

1.
2.
3.
4.
5.

Thuto

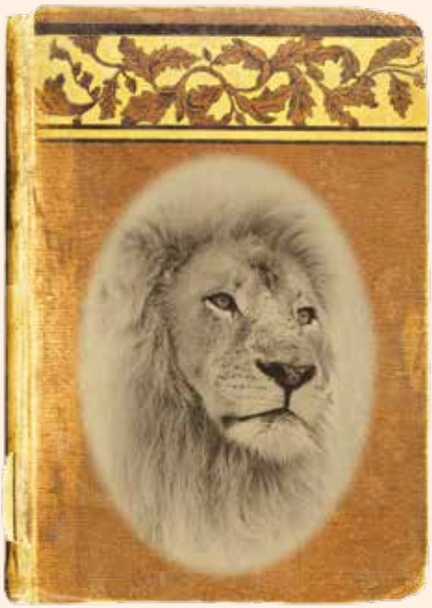

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 63 2019/10/19 23:10:50

31 Meghan o sekaseka tshomo

Ha re baleng

Tau le Tweba

ka Jerry Pinkney

Sekasekwa ke Meghan Cox

Ditshwantsho tse ntle bukeng ena e kgabane ha ho ngolwa hape ya tshomo ya Aesop e qete ho hlolela Jerry Pinkney kgau ya 2009 ya Caldecott Medal bakeng sa buka e ikgethileng ya ditshwantsho ya Amerika.

Tau le Tweba e bolela ka pale ya morena wa diphoofolo ya ileng a boloka bophelo ba tweba, mme hamorao a tshwaswa ke sefi sa letloha, mme ketso eo ya hae e lefuwa ka hore tweba ena e mo pholose ka ho loma letloha lena ho mo pholosa.
Diketsahalo tsa sengolwa sena di etsahala Serengeti, sebakeng se hlaha se tletseng dinonyana, diphoofolo le dikokonyana. Re bona hore tau ke yena mampodi; ha a tsamaya ka ho sasanka hara jwang bo bosehla, dithutlo le ditlou di reteleha ho mmoha. E mpa kotsi e teng ke ya batho ba apereng dikhaki, ditsomi. Ba tjheha sefi mme hang ha maoto a maholo a mabedi a tshwaswa ke ropo e patilweng. Ha ho puruma ho tshwenyehileng, "*Rrr!*" ho fihla ditsebeng tsa tweba, o matha hang ho ya thusa, mme o fihla a "ngwapa, ngwapa" mafito ha motshwaruwa a tadimile a se na seo a ka se etsang.

Bana ba dilemo tse pakeng tsa 6 le 11 ba tla kgahlwa haholo ke tsela eo Mong Pinkley a entseng pale ena eke ke ya phoofolo tsa hae paleng ena e tlwaelehileng. Bobedi tau le tweba ho bonahala ba na le malapa a matjha. Maqephe a ho qetela a re bontsha ka ho rateha kamoo katse e kgolo e tsamayang le tauhadi le madinyane a yona, mme mokokotlong a pepile leloko lohle la ha tweba.

Ha re bueng

- Ke mang ya ngotseng buka a taka le ditshwantsho?
- Hobaneng buka ena e hlotse metale?
- Buka ena e reretswe babadi ba dilemo dife?
- Pale e etsahala hokae?
- Ke kotsi efe eo diphoofolo di tadimaneng le yona?
- Ke eng se etsang tshomo ena ya *Tau le Tweba* e fapane le eo o e badileng pele?
- Ke phetolelo efe eo o e ratileng ho fetisisa? Bolela hobaneng.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 64 2019/10/19 23:10:54

Taka setshwantsho ho tsamaelana le tshekatsheko ya buka.

Ha re ngoleng

Taka mola ho nyalana le karolo ya pele ya maele le qetello ya oona.

Mpho ha e phetlwe meno	Motho o bohlokwa ho feta phoofolo.
Motswalle wa hlooho ya kgomo	lahlwe e se boko ba pere.
Ha le fete kgomo le je motho	le ja podi.
Le tjhabile le bohweng ba ntja	Mpho ha e halalwe.
Motho ha a	Ho hlakile ha ho le leru.
Lepotlapotla	Mpho ha e halalwe.

Ha re ngoleng

Jwale ingolle maele a hao a mabedi.

Ha re ngoleng

Kgetha lekgethi le nepahetseng mme o le sehele mola.

Mohahlaudi beseng o hloka/hlokile diforekeikere ho boha ditau.

Cici le Moses ha ba ye/ya pakeng ya ditau kajeno.

Kajeno tlelase e ithuta/thutela ditau.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 65 2019/10/19 23:11:00

Tshomo hara ditshomo

Ha re ngoleng

Tadima leqephetshebetso 29. Tadima setshwantsho sa tweba e ntsha tau letloweng.

Ngola hara pudulwana ya puo seo o nahanang hore ba a se bua.

Ha re ngoleng

Sebedisa tjhate ya hao ya leqephetshebetso 30 ho lokisetsa tshomo eo o ilo e ngola, kamoo tweba e thusitseng tau ka teng. Tlatsa dihlooho tsa tokiso ya hao dibakeng tseo o di nehilweng katlaase.

Sehlooho

Selelekela, moo diketso di tla etsahala teng

Mmele, moo o phetang pale (Tiisa hore tau le tweba ba a buisana)

Pheletso, moo o bolelang ka tharollo

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 66 2019/10/19 23:11:02

Ha re ngoleng

Jwale ngola tshomo ya hao.

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 67 2019/10/19 23:11:03

Itlhahlobe

Ke kgona		
ho bala atikele ya pampiri		
araba dipotso ka atikele ya pampiri		
bona moelelo wa mantswe		
ho sebedisa maemedi		
ho sebedisa mahokedi		
ho ngola dipolelo tse hlalosang		
ho bua ka setshwantsho		
ho sebetsa ka makgathe a lejwale, lefetile le letlang		
ho nehelana ka maikutlo a ka		
ho bona malatodi		
ho bona polelo ya taba		
ho ngola atikele		
ho ngola serapa		
ho lokisetsa atikele		
ho fetolela pehelo ho potso		
phethela dipolelo o sebedisa maemedi		
ho phethela dipolelo ke sebedisa ditheminase		
ho buisana ka sebopeho sa tshomo		
ho bala tshomo		
ho araba dipotso ka ditshomo		
ho bona diphapang pakeng tsa pale ya nnete le ya bioqapelo		
ho etsa tlhahiso		
ho nyalanya mantswe le meelelo		
ho ngola tlhaloso		
ho bona sebopeho sa tshomo		
ho sebedisa maemedi		
ho ngola dipolelo ke sebedisa makgethi le mahlalosi		
ho sebedisa makopanyi		
ho latellisana tlhahisoleseding		
ho sebetsa ka maele		
ho bala tshekatsheko		
ho hlahloba sengolwa		
ho lokisetsa le ho ngola tshomo		
ho sebedisa maetsi bonngeng le bongateng		
ho sebedisa puosebui		

Gr5_HL_SES_B1_TH 2.indd 68 2019/10/19 23:11:08

Lenaneo

Tema 3: Tsebiso ka diketso

O fana le ho latela ditaelo
Kotara 2: Dibeke 1 - 2

33 Ho bala matshwao 70
Sebetsa sehlopheng.
E bua ka mefuta e fapaneng ya matshwao.
Buisana ka bohlokwa ba ho bala ditaelo ka hloko.
Ho bala letswao ka tlatsetso ya bophelo.
Araba dipotso tse itshetlehileng matshwaong.
Bapisa mantswe le meelelo.

34 Tse ngata ka ditataiso 72
Bapisa ditsebiso.
Kgetha lekgathe letlang.
Sebedisa lekgathe letlang polelong tse bonolo.
Sebedisa matshwao hantle.
Sebedisa mahlalosi a nako, mokgwa, sebaka le boemo.

35 Ho etsa ho jewang 74
Bala resepe.
Latela ditaelo ho etsa mahleu.
Araba dipotso ka resepe.
Hlalosa seo o lokelang ho se latela ha o etsa mahleu o sebedisa mantswe a kang pele, ebe, ka morao ho moo, le qetellong.
Kopanya dipolelo tse ho etsa polelo bonolo thata o sebedisa hobane, kamorao, le ha, esale le neng.

36 Tse ngata ka dijo 76
Fana ka ditaelo o sebedisa ho tlameha : tsamaya,fumana, etsa.
Latela ditaelo tsa e-meili ho o thusa ho etsa dikuku tse tshehisang.
O romela sms a sebedisa mantswe a kgutsufaditsweng.
Ngololla mantswe a kgutsufaditsweng: mof, mohl, kg, n, t. ml.

37 Pitsa ya sopo 78
Buisana ka setshwantsho.
O bala pale e bitswang Stone Soup.
O araba dipotso ka pale.
Fana ka mabaka.
O kgetha manane a latelwang ha ho etswa sopo.
O kgetha diphetho.

38 Sopo, sopo, sopo e tsebahalang 80
Kgetha sopo e jewang hae.
Ngola tseo o di sebedisang ha o etsa sopho.
Ngola ditaelo tsa ho etsa sopo o sebedisa mantswe a kang: kopanya, kgabela ebola, kopanya.
Ngola tseo o di sebedisang ha o etsa sopo le taelo tsa ho e etsa.
Utlwisisa molemo wa ho sebedisa kgutlo qetellong ya polelo.
Ngola seratswana se qetellang sa pale ya Stone Soup.
Sebetsang ka dihlopha ho hlahisa selelekela sa papadi.
Ngola selelekela sa papadi o sebedisa dihlooho tseo o di nehilweng: sehlooho, sebaka, dibapadi le poloto.

39 Thuto ka mebala 82
Ba bua ka dihlopha tsa bona ka mookodi le mebala ya o na.
Ba hlahloba puo eo ba e nehuweng ke sehlopha.
Ba bala teko ho ntsha mebala.
O kgetha sehlooho sa teko.
Kgetha maetsi a tlamehileng.
Qetella tjhate e phallang.
Bapisa mantswe le meelelo ya ona.
Ngola mantswe dikshinaring.
Fumana o sebedise maemedi: le, ma, se, di.
Tlatsa mahlalosi a nepahetseng a hlalosa mookodi ebe o a sebedisa dipolelong ka bo o ona.

40 Hlophisa dintho 84
Latela ditaelo.
Latela ditaelo mme o take khostjumu.

Dipuisano
Kotara 2: Dibeke 3 - 4

41 Jwale sena ke feshene 86
Sehlopha se etsa puisano ka tsebiso.
Puisano ka mokgwa wa dipotso tse itshelehileng hodima puisano.
Puisano ka keketso ya tsebiso eo motho a tla tshwanelang ho e fumana.
Ba bala puisano.
Araba dipotso tse itseng.
Fumana sepheo sa puisano.
Ngola dipotso tse tharo.
Sebedisa matshwao a potso.
Ngola taelo ka puo pehelo.

42 Tse ngata ka di T-shirts 88
Fumana dihlooho o ngole ka tsona.
Fumana motho eo batla ba le puisano le yena ho ngola atikelele.
Ngola dipotso tse bulehileng le tse kwetsweng.
Bala kerafo e itshetlehileng hodima tsebiso.
Araba dipotso tsa kerafo: bobedi monahano wa bohareng le o ikgethileng.
Utlwisisa le ho qhaqholla tsebiso ya kerafo.
Nehana ka mabaka a tsebiso.
Kgutsufatsa tsebiso e fumanwang ho phuputso.

43 Ho ithuta ka volibolo 90
Puisano ka melao e sebediswang ho lentswe le sebetsang.
Bala tema ka dihlooho tsa voli bolo.
Fumana sesosa sa tema.
Fana ka mabaka a dikarabo.
Neha tema sehlooho.
Bapisa mantswe le meelelo ya yona.
Ngola mantswe dikshinaring.
Beha tsebiso ka polelo pehelo.
sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo ho serapa le ho sebedisa maemedi a tshwanetseng.

44 Haholwanyana ka dipapadi 92
Ngola qetello.
Qetella tafole.
Sebesdisa setshwantsho ho qetella tafole.
Qetella puisano o sebedisa mantswe a potso mang, eng, kae le neng.
Kgutsufatsa tsebiso.
Sebedisa lekgathe lefetile letswelli.
Sebedisa lekgathe letlang letswelli.

45 Notshi e tantshang 94
Buisanang ka bohlokwa ba ho sebetsa ka sehlotshwana.
Bala tema.
Araba dipotso tsa tema.
Fumana mohlodi wa tema.
Fumana moelello wa mantswe.
Ngola mantswe dikshinaring.
Kopanya dipolelo.
Sebedisa lentswe passive.

46 Notshi e etsang manepe 96
Etsa ditsebiso ka lenaneo.
O tshwaya setshwantsho.
Ngola seratswana sa nnete.
Ngola polelo ya sehlooho le polelo e tlatsetsang.
Ngololla raporoto ka tlasa dihlooho tse itseng.
Fumana mahlalosi a hlalosang, maemedi, maetsi le mantswe a potso.

47 Kangaroo e makatsang 98
Puisano ka setshwantsho.
Bala tsebiso ka tema ka kangaroo.
Araba dipotso tse itseng ka tema.
Bapisa mantswe le meelelo ya ona.
Fetolela setatemente dipotsong o sebdisa mantswe a potso.

48 Ho nahana ka dikangaroo 100
Sebedisa tsebiso etswang temeng ho ngola serapa sa nnete.
Qetella tema o sebedisa puo e tobileng.
Ngola raporoto ka wena o sebedisa dihlooho tse itseng.
Sebedisa letshwao la makalo.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 69 2019/10/19 23:09:11

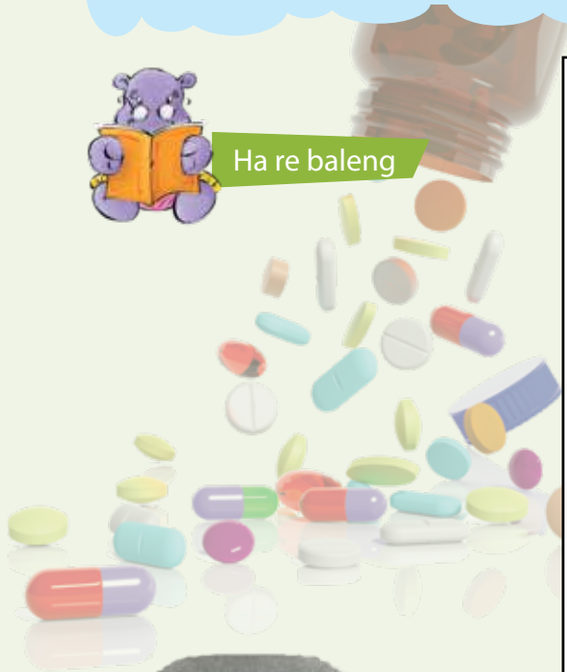
Ho bala matshwao

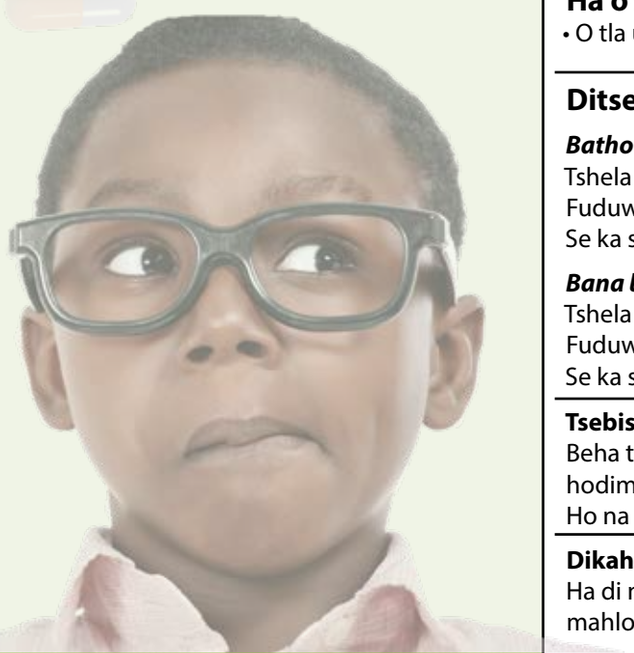

Ha re bueng Sebetsang ka dihlotshwana.

- Buang ka mefuta e fapaneng ya matshwao ao le a fumanang: matshwao a dijo le a diaparo.
- Hobaneng ho le bohlokwa ho bala ditsebiso matshwaong?
- O nahana ho ka etsahala eng ha o bala karolo ya tsebiso ya letshwao?
- Ha o sebedisa meriana o ka e beha hokae?
- Hobaneng ho le bohlokwa ho bala ditsebiso matshwaong ka hantle?
- Hobaneng ho le bohlokwa ho nwa moriana fela ha motho e moholo a le teng?

Ha re baleng

Tsebiso ya nnete

Metswako e sebetsang (paketeng e nngwe le e nngwe) *Actigo*

Lebaka Kgahlano ya okisidante

Tshebediso

Ho fumana matla a ekeditsweng, mafolofolo le eketsa masole a mmele wa hao.

Tsebiso e ekeditsweng

- *Act-Yu-go* ke tlatsetso ya dijo e monate.
- E ho neha dijo tsa mmele tse kgethilweng ka hloko ho boloka mafolofolo a hao.
- Di thusa disele di bolokehile.

Ha o sebedisa hona

- O tla utlwa o le mafolofolo ha o nwa ho hong ka letsatsi.

Ditsebiso:

Batho ba baholo le bana ba dilemo di 10 le ho feta

Tshela dikahare tsa pakete ka ho 3/4 galase ya metsi.
Fuduwa o emele dipudulwana pele o nwa.
Se ka sebedisa pakete e fetang 1 ka hora tse 24.

Bana ba ka tlasa dilemo di 10

Tshela 1/2 pakete ka hara 3/4 galase ya metsi.
Fuduwa o emele dipudulwana pele o nwa.
Se ka sebedisa pakete e fetang 1/2 ka hora tse 24.

Tsebiso e nngwe

Beha tulong e phodileng e ommeng e tlasa 25°C ho ya hodimo moo bana ba sa fihlelleng
Ho na le dipakete tse se nang letho tse ka nkang kgwedi.

Dikahare tse sa sebetseng: DiVitamine B1, B6, B12, C.
Ha di na setatjhe, laketose, tswekere kapa dithibela mahloko.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 70 2019/10/19 23:09:18

Ha re ngoleng

Buisanang ka dipotso tsena dihlotshwaneng tsa lona ebe le ngola dikarabo.

Ho bolelwang ka **ditsebiso tsa nnete**?

Ke eng seno sa bophelo bo botle?

Hobaneng o nahana hore se seholo sa mantlha sa letshwao se feta dikarolo tsa dihlooho?

Ho na le dikarolo tse kae matshwaong?

Hodima boholo ba ditlhaku, ke dife tseo e leng tsa bohlokwa karolong ya sehlooho? Di ngole.

Ke dife dikarolo tsa sehlooho tseo e seng tsa bohlokwa haholo? Di ngole.

Bana ba dilemo tse ka tlase 10 ba nwa hakaakang?

Hobaneng o nwa *Act-Yu-go*?

O tla ikutlwa jwang ha o qeta ho nwa *Act-Yu-go*?

Ha re ngoleng

Bapisa mantswe le meelelo yao ona. Taka mola ho tloha lentsweng ka letsohong le letshehadi ho ya moelelong wa lona ka ho le letona.

mafolofolo	tlatsa; tlatsitse
ditswaki	tse ding; tse itseng
dikahare	dijo, matlafatsang
tlatsetso	korolwana
diahammele	matla; sebetsang
kgethilweng	disebediswa

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 71 2019/10/19 23:09:20

Tse ngata ka ditataiso

Ha re ngoleng

Lekola ditsebiso tsena tsa ho nwa dino tse matlafatsang.

Nyalanya tlhahisoleseding e ka letsohong le letona le taba ya sehlooho e ka letsohong le letshehadi.

Bala o latele matshwao a tataiso ka **nako tsohle**.	O se ke wa reka kapa sebedisa seno sa bophelo sephuthelwaneng se bontshang ho kgetsoha, ho taboha kapa ho sehwa.
Tseba hore o ntsha moriana o mokae neng	Tlosa dino tsa bophelo haufi le bana. Dino hangata di monate, bana ba nahana hore ke dino maphodi.
Se ka bapala ka ngaka.	Ha letshwao le re se ka neha bana ba ka tlasa dilemo kapa boholo, se ka ba neha.
Latella dilemo le boholo le dikgothaletso	O se ke wa sebedisa ho feta ditaelo ka kgopolo ya hore e tla sebetsa hantle haholo kapa kapele ho fetisisa.
Latela temoso ya "TLOSA MOO DI KA FUMANEHANG".	Bala o latele letshwao. Tseba dikgutsufatso tsa kgaba (tbsp.), kgabana (tsp.) le milligram (mg.).
Kamehla hlahloba sephuthelwana le seno ho bona hore ha se a bulwa.	Ela hloko ho ditaelo tsa kamoo o sebedisang dino tsa bophelo.

Ha re ngoleng

Na le a bona hore re sebedisa maetsi a kang **bala**, **tseba** le latela **ha re neha ditaelo**? Maetsi ana a sebedisa sekaotaelo.

Jwale thalla sekaotaelo mola (leetsi le o laelang hore o etseng) seratswaneng sena.

Seno sa matla se iketseditsweng lapeng

Sage Pomegranate Green Tea Cooler

Ditaelo: Ritela mokotla o 1 wa tee e tala metsotso e 1-3 ka koping ya metsi a belang. Ntsha mokotla wa tee.Tshela kgaba e 1 ya motswako wa pomegranate. Tshela mamepe ho natefisa.Fuduwela kgaba ya sage.
E tlohele e bele metsotso e 15.Tshela hodima kopi ya leqhwa.
Fuduwa ho fihla e hatsetse mme o natefelwe, o nwe.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 72 2019/10/19 23:09:21

Letsatsi:

SEKAOTAELO

Re sebedisa taelo ho neha molaetsa, tlhokomediso, kopo, keletso, kapa taelo. O ngola sekao taelo ka ho sebedisa leetsi o sa sebedise "ho". Leetsi la taelo hangata le behwa qalong ya polelo.

Nwa moriana wa hao.
Dula fatshe!
Sheba kantle!

Ha re ngoleng

Mantswe a ka tlase ke ditaelo. Ka dihlotshwana, buisanang ka dipolelo tseo le ka di etsang ka mantswe ana, ebe le di ngola meleng e ka tlase. Sebedisa dipolelo tse bonolo mme le etse bonnete ba hore lentswe la pele le qala ka tlhaku e kgolo le hore polelo e fella ka kgutlo.

nka

fana

bala

kwana

notlela

Ha re ngoleng

Sebetsang ka dihlotshwana. Sheba morao ho tsebiso ya nnete leqepheng la 70 le sehele lehlalosi le le leng mola, mahlalosi a mabedi a boholo, Lehlalosi le leng la mokgwa le le leng.

MAHLALOSI A ...

LEHLALOSI la nako le ho bolella ka neng, jwale, kajeno, letho.
Lehlalosi la mokgwa le ho bolella ka: botle, hantle, hampe.
Lehlalosi la tulo le ho bolella hokae, hodimo, tlase, mona, mane, ka hara ntlo.

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tsa hao o sebedisa, mantswe ana. Etsa hore motswalle wa hao a tshwaye dipolelo ha o qetile ho di ngola.

kajeno

hodimo

haholo

hampe

hangata

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 73 2019/10/19 23:09:24

Ho etsa ho jewang

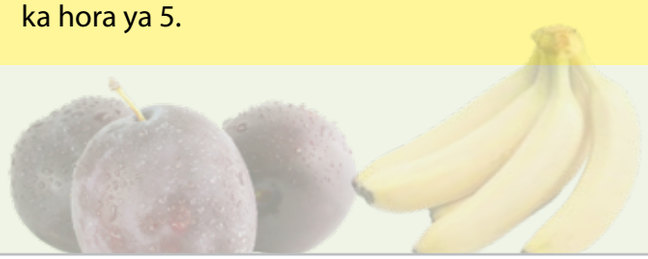

Ha re baleng

Etsa jusi ya hao

Ke motsheare o tjhesang ka Moqebelo. Thami o hae o qetile ho etsa mosebetsi wa hae wa sekolo. Kgaitsedi ya hae le moena wa hae ba ile mabenkeleng le batswadi ba hae (mme lentate). O a tseba ba tla be ba tjhesa ha ba kgutla. A ka etsang ho ba thusa? O ya ka kitjhining o fumana resepe ya ho etsa mahleu a monate. O bala resepe kapele mme o nka qeto ya ho makatsa moena le kgaitsedi ka ho ba etsetsa mahleu ho re ba a nwe ha ba kgutla hae ka hora ya 5.

Metswako

- 1/2 kopi ya diperekisi, dipaenapole, disitoroberi, dimango le dipolamo
- 1/2 kopi ya dipanana tse sitsweng
- 3/4 kopi ya yokate
- 1 kopi ya lebese
- 1 kgaba ya tswekere

Mokgwa

1. Ebola ditholwana.
2. Seha ditholwana dikotwana tse nyane.
3. Kenya metswako yohle ka hara pitsa e kopanyang.
4. Kopanya metswako e be lero le thellang le letenya.
5. Tshela ka galaseng.
6. Kenya ka sehatsetsing se batang.

Ha re ngoleng

Pele bua ka dikarabo tsa dipotso tsena dihlopheng tsa lona, ebe le di ngola fatshe.

Le tla itokisetsa ditholwana jwang?

Na le hloka tswekere kapa lebese?

Le hloka dipanana tse kae?

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 74 2019/10/19 23:09:29

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Qetella dipolelo ho hlalosa manane ao Thami a a sebedisitseng ho etsa jusi.

Pele o tlameha ho ...

Ebe o ...

Kamora moo ...

Qetellong o ...

Thami o tla fepa jwang jusi?

O nahana hore kgaitsedi ya hae le moena wa hae ba ikutlwile jwang ha ba fihla hae? Bolela hobaneng.

Ha re ngoleng

Kopanya dipolelo nolo tsena tse pedi ho etsa polelo mararane. Sebedisa mantswe a ka masakaneng.

Thami o ebola ditholwana. Thami o batla ho etsa jusi. **(hobane)**

Thami o tshela tswekere. Thami o kopanya ditholwana. **(kamorao)**

Polelo e bonolo e na le leetsi, le le leng.
Thami o etsa jusi..
Polelomararane e na le moelelo wa sehlooho. O sebedisa mantswe a kang le mohopolo o hobane, empa, hoja, kamoo tshehetsang ho kopanya polelo tse pedi.
Thami o tshela motswako ka kgalaseng ka mora ho o kopanya.

Thami o dutse hae ho etsa mosebetsi wa sekolo wa hae. O ne a batla ho ya mabenkeleng. **(leha ho le jwalo)**

Thami o entse jusi. Ho ne ho tjhesa. **(jwalekaha)**

Thami o ntshitse jusi ka sehatsetsing. A se a lokile. **(ha)**

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 75 2019/10/19 23:09:41

Tse ngata ka dijo

Ha re ngoleng

Inahane o neha Thami tsebiso ya hore a etse eng pele a etsa jusi. Tsebiso ya pele e entswe ke wena.

Pele eya ... kitjhining.

Ebe o fumana ...

Yaba ...

Qetellong etsa ...

Ha re ngoleng

Kalim o ne a batla ho etsa dibikisiti tsa difahleho tse tshehisang. O ngoletse titjhere wa hae e-meili a mo kopa ditsebiso. Bala e-meili eo titjhere a mo arabileng ka yona ebe o taka sefahleho sekgeong se nehuweng.

Ho: 'Thuli Ngoma' tn@lehobo.co.za

Ho tswa ho: Kalim@newtownkzn.com 3 Hlakubele 2014 14:22

Sehlooho: Tsebiso ya aesing

Dumela Kalim

Ithute ho taka sefahleho pele o etsa aesing ya nnete.

Ithute ho taka sefahleho pele o etsa aesing ya nnete.

Ditswako

- 2 kopi tsa tswekere ya aesing
- 2 kgaba tsametsi
- Mmala o mosehla
- 1 pakete ya dibiskiti tsa marie
- Lebokose le lenyane la smarties
- 3 dikotwana tsa liquorice
- Pakete ya dinanwa tsa jeli
- Mafatsane a tjhokolete

Mokgwa

1. Sefa 10 dikgaba tsa ising tswekere ka hara sekotlolo; Kenya metsi a lekaneng ho etsa peisiti eo o ka e tshasang.
2. Kenya marothodi a masehla a mmalwa, kgubedu kapa bolou ho fuman mmala o motle wa difahleho tse tshehisang.
3. Tshasa aesing e ka bang thipi kapa kgabana hodima biskiti kenya o e hlabe ho ya tlase ka thipa.
4. Sebedia smartie se le seng se sootho le se le sengse bolou ho etsa mahlo.
5. Seha sekotwana sa liquorice o e etse sebopeho se yang hodimo ho etsa molomo.
6. Sebedisa blob e tala ya aesing ho etsa mahlo.
7. Sebedisa mafofora a tjhokolete ho etsa moriri, ditedu le dintshi.
8. Seka lebala ho se taka pele ebe o se kgabisa ka mmala pele o se etsa!

Mahlohonolo!

Mrs Ngoma

Romela

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 76 2019/10/19 23:09:48

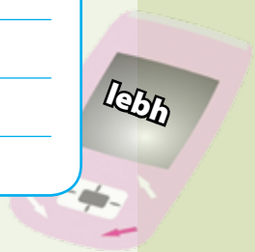
Ha re ngoleng

Inahane o le Kalim, o nka qeto ya ho romela titjhere ya hao sms ho mo leboha ka thuso ya hae.

Sebedisa mantswe ana ho sms ya hao.

Ha re ngoleng

Motswalle wa hao o o romela metswako ya resepe. O sebedisa dikgutsufatso. Ngololla dikgutsufatso hore motswala wa hao e monnyane a kgone ho latela resepe.

Etsa dikuku
¼ ℓ lebese
2 ml metsi
6 t tswekere
1 t mmala
3 g mafatsane a tjhokolete

Resepe ena e etsa 1 kgaba ya dibiskiti.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 77 2019/10/19 23:10:00

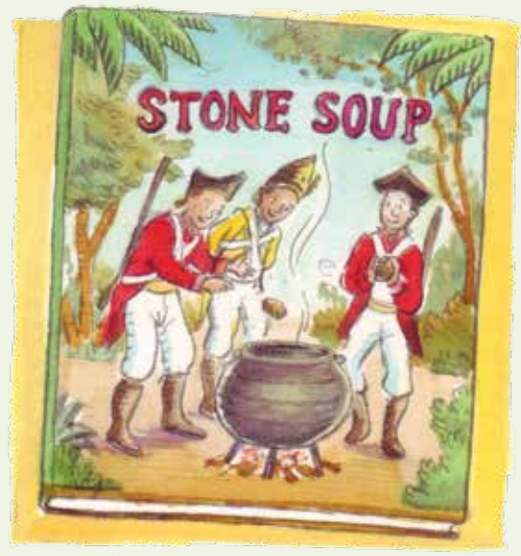
Pitsa ya sopo

Ha re bueng

Sheba setshwantsho ebe o araba dipotso.

- O ka nahana jwang ho etsa stone soup?
- O nahana e ka ba le tatso e jwang?
- O bonang setshwantshong sena se ka o nehang tlhahiso ya se ka kenang ka sopong?

Ha re baleng

Bala ho hlaha bukeng ena e bitswang *Stone Soup* ebe o araba dipotso.

Masole a mararo a ne a fihla hae ho hlaha ntweng. Ba ne ba sa ja matsatsi a mararo ba na le lephako. Ba fetile metsana e menyane empa batho ba hana ho ba neha dijo, ba hloka nama, lebese, dihwete, khabitjhi, mmela le ditapole.

Ha masole a kopa batho ba motse dijo, motse o mong wa bua leshano, ba ba neha mabaka a hore hobaneng ba se na dijo. Masole a nahana leqheka la hore batho ba motse ba ba nehe dijo.

Jwale lesole la pele la bitsa, "batho ba lokileng!" batho ba motse ba atamela haufi.

"Re masole a mararo a lapileng motseng oo re sa o tsebeng. Re le kopile dijo la di hloka. Jwalehe, re tla tshwanela ho etsa stone soup."

Stone soup? Eo e tla ba ntho eo re tshwanelang ho e tseba.

"Pele, re tla hloka pitsa e kgolo ya tshepe, metsi ho e tlatswa, mollo ho e tjhesa" ho bolela lesole.

"Jwale, hale ka kgona, majwe a mararo a boreledi" Tseo di ne di le bonolo ho fumaneha.

Mahlo a batho ba motse a hola a ba sedikadikwe ha ba sheba masole a lahlela majwe ka hara dipitsa.

"Sopo e nngwe le e nngwe e hloka letswai le pepere", ho bolela lesole, ha ba qala ho fuduwa. Bana ba matha ho ya lata letswai le pepere.

"Majwe a kang ana hangata a etsa sopo e monate. Empa, ha ho ne ho na le dihwete, e ne e tla ba monate le ho feta." Francois a matha ho ya lata dihwete ka tlasa dikobo.

"**Stone soup** e monate e hloka khabitjhe," ho bolela lesole ha ba ntse ba sehella dihwete ka pitseng. "empa ha ho a loka ho kopa seo le se nang sona." Marie a matha ho ya lata khabitjhe tse tharo ka tlasa bethe.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 78 2019/10/19 23:10:03

"Ha re ne re na le nama e nyane le ditapole tse mmalwa, sopo ena e ne e tla natefela monna wa morui." Badudi ba motse ba hopola ditapole le dinama tsabona tseo ba di anehileng ka hara mekgoro. Ba matha ho ya di lata.

Sopo ya monna morui – le majwe a mmalwa. Ya ka ke boloi!

"Aa," masole a hula moya ha ba ntse ba fuduwa nama le ditapole, "ha re ne re na le mmela e omo nnyane le kopi ya lebese! Empa – ho thusang ho botsa ka ntho eo batho ba se nang yona."

Baahi ba tlisa barley tsa bona ho tswa mokgorong, le lebese ho tswa didibeng. Masole a fuduwa mmela le lebese ka hara moro o tjhesang ha masole a maketse.

Qetellong sopo wa butswa. "Kaofela ha lona le tla nka tatso," ho bolela masole.

Ka tsatsi le latelang masole a tsamaya yaba ...

Nyamelo: Matheba a mararo(…) a sebediswa ho bontsha hore mantswe kapa tsebiso di siilwe.

Ha re ngoleng

Buisanang ka dipotso tsena tse tharo dihlopheng tsa lona ebe le ngola dikarabo.

Ke eng e entseng sopo hore e be le tatso e monate? Na ebile majwe?

Hobaneng o tseba hore masole a ile a tseba ho qhekanyetsa badudi ba motse?

O nahana hore masole a ya kae hape?

E ne e le mabaka afe a neng a etsa hore masole a kope majwe le metswako e meng?

Ba sebedisitse metswako efe?

Ba latetse lenane lefe ho etsa sopo?

Sephetho e ne e le eng?

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 79 2019/10/19 23:10:05

Sopo, sopo, sopo e tsebahalang

Ha re ngoleng

Kgetha sopo eo o tla e etsa hae.
Ngola lenane la metswako.
E ba le bonnete ba hore o keke wa lebala letho.

Metswako ya sopo ya ka eo ke e ratang haholo.

Ngola ditataiso sekgetjhaneng sa pampiri o sebedisa polelo ya nnete jwaloka ho kopanya **metswako** hantle, seha eie, tshela metswako e metsi ka hara motswako.
Eba le bonnete ba ho neha ditataiso tse utlwisisehang. Se ka siya ho hong.

Balla sehlopha sa hao resepe ya hao. Etsa bonnete ba hore bohle ba utlwisisa mehato eo o e nkang ho etsa sopo.

Jwale ngola terafote ya pele ya metswako le ditaelo. Kopa e mong sehlopheng sa lona ho e tshwaya.

Ha re ngoleng

Sheba polelo ya ho qetela ya pale ya stone soup. Ha e ya fela. Na o bona matheba qetellong ya mola? Matheba ana a bolela hore pale ha e ya fela. Ngola qetelo ya serapa sa pale.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 80 2019/10/19 23:10:12

Letsatsi:

Ha re bueng

Sebedisa pale ya stone soup ya lejwe o e etse papadi.

- Sebetsang ka dihlotshwana. Ho tshwanela ho ba le dibapadi tse tharo papading ya lona: masole 3 boramotse 6.
- E re lesole le le leng le o nehe ditaelo tseo masole a se hlokang ho etsa sopo.
- E re lesole le le leng le o nehe ditaelo tsa ho etsa sopo.
- E re lesole la boraro le etse sopo le etse bonnete ba hore le latela ditaelo hantle.
- Etsa bonnete ba hore dibapadi kaofela di na le seo di ka se bolelang le hore kaofela ba etsa sopo.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Ha re ngoleng

Ngola kakaretso ya papadi ya hao.
Sebedisa dihlooho tsena.

Sehlooho

Sebaka Bolela hore ke hokae le neng.

Dibapadi Bolela hore ke dibapadi dife sebakeng ha ba qala. Ba hlalose ka bokgutswanyane. Sena e ka ba dilemo tsa bona, mosebetsi le kamano le sebapadi se seng.

Poloto

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 81 2019/10/19 23:10:19

Thuto ka mebala

Ha re bueng

- Mookodi ke eng?
- O bona neng mookodi marung?
- Ke mebala efe ya mookodi?
- Ke eng se etsang mookodi?

Ha re baleng

Bala seratswana le buisane ka sona ka dihlotshwana tsa lona.

Na o ka kgolwa hore mebala yohle lehodimong e hlahang mefuteng a fapaneng ya lerole moyeng e bontsha le ho monya letsatsi? Ha o etsa bokgoni bona bo bonolo o ka iponela hore hona ke nnete kapa tjhe.

Ha ho bonolo hangata ho bona ditlamorao tsa teng o tshwanela ho etsa sena tafoleng ka phaposing e lefifi.

Tlatsa galase e telele ka metsi ebe o tshela kgabana e ½ ya lebese ka metsing. Tshwara totjhe galaseng ho hlaha ka lehlakoreng le fapaneng o sheba kamoo mmala wa lebese o fetohang hanyane ka teng.

Tshela ½ kgabana ya lebese hape o bone na ho etsahalang.

Qetellong tshela 1 kgabana ya lebese. Tsamaisa totjhe ho ya hodimo le tlase. Phatsimisa totjhe ho hlaha mahlakoreng a fapaneng. Bona na ho etsahala eng.

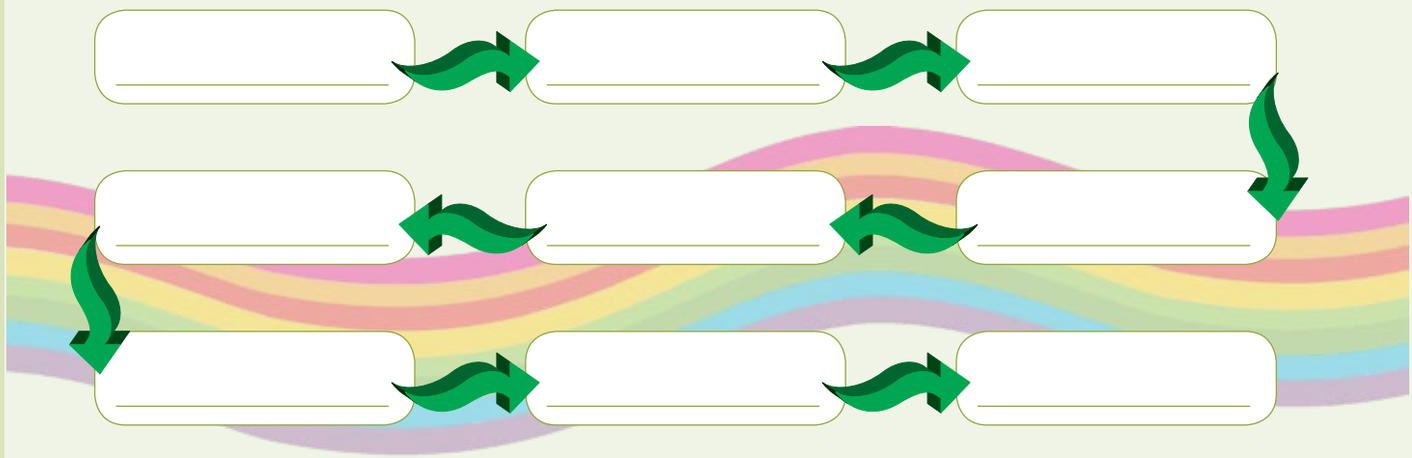

Ha re ngoleng

Kgetha sehlooho se ikgethileng serapeng sena o bolele hobaneng o nahana hore se ikgethile.

Mebala e fapaneng ya hodimo | Thuto ya mebala | Lefatshe la rona

- Sehela mantswe a taelo mola (sekao taelo) ka kgubedu.
- Ngola mantswe a tjhateng e phallang, ka lenane le nepahetseng

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 82 2019/10/19 23:10:23

Ha re ngoleng

Bapisa mantswe a hlahang seratswaneng ka letsohong le letshehadi le meelelo ya oona ka letsohong le letona.

Ngola mantswe ka botenya dikshinaring ya hao.

Mantswe	Moelelo
mefuta	mefutafuta
bontsha	tsamaisa
monya	hanyenyane
hannyane	ho nwella
etsa	hlahisa
tsefapaneng	fapaneng

Ha re ngoleng

Etsetsa maemedi a serapeng sedikadikwe ka bo kgubedu. Jwale ngololla dipolelo tsa hao o sebedisa maemedi ana.

le

ma

mo

ba

se

Ha re ngoleng

Mebala ka hara mookodi. Jwale tlatsa mahlalosi a nepahetseng a leng ho mookodi.

marunu	botala ba lehodimo	kgubedu	koporo	lamunu
tshehla	tala	ntsho	sootho	Bolou
tshehla	kgubedu	vayolete	phephole	perese

Jwale ngola dipolelo tsa hao o sebedisa mebala e meraro ya mahlalosi eo o sa e sebediang mookoding.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 83 2019/10/19 23:10:30

Hlophisa dintho

Ha re ngoleng

Sebetsa le motswalle. E mong wa lona o tlameha ho neha ditaelo ha e mong a di latela. Fumana ho bona na motswalle wa hao o di latetse ka nepo na. Sebedisa sekgetjhana sa pampiri ka leqepheng le latelang.

1. Ngola lebitso la hao moleng wa ho qetela wa pampiri ka letsohong le letshehadi la buka.
2. Moleng wa pele wa pampiri ngola dinomoro 1 ho ya 9. Qala ka letsohong le letshehadi e be o ngola dinomoro. Siya sebaka pakeng tsa nomoro ka nngwe.
3. Etsetsa nomoro ya 6 sedikadikwe.
4. Taka naledi hodima letsoho le letshehadi hukung e hodimo ya leqephe.
5. Mena leqephe la hao ka bohareng ka bolelele.
6. Bula pampiri ya hao, ebe o e mena bohareng.
7. Sebedisa pento ya pensile ho phunya lesoba bohareng (tulo eo mameno a mabedi a kopanang).
8. Taka pelo ho dikadika lesoba leo o le entseng pampiring.
9. Ngola tlhaku ya pele ya sefane sa hao hodimo leqepheng ka letsohong le letona.
10. Moleng wa ho qetela wa leqephe, ngola lentswe *qetile* haufi le mola lo ka thoko.

Ha re ngoleng

O papading e bitswang *The Rainbow Creature*. Mme wa hao o tshwanela ho etsa diaparo. Latela ditaelo leqepheng le latelang o take diaparo, di khabise ka mmala ebe o a e tshwaya hore o e fe mme wa hao.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 84 2019/10/19 23:10:32

- hempe e kgubedu e kganyang
- thaete e tala
- katiba e kgutlonne tsepa, e mmala wa lamunu e nang le masiba a mabedi a kentsweng hodima katiba
- dieta tse tshehla tse nang le marapo a bolou
- ditsebe tse kgubedi tse supa
- lebanta le lekgubedu

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 85 2019/10/19 23:10:37

41 Jwale sena ke feshene

Ha re bueng

Na o kile wa etsa puisano le motho e mong?
Ha o kile wa e etsa, bolella sehlopha hore o entse puisano le mang hobaneng.
Ha o saka, bolella sehlopha hore o batla ho etsa puisano le mang, hobaneng.
O ka botsa motho eo e leng seetsi sa feshene dipotso dife?
Kantle le puisano, o ka sebedisa dintho dife ho botsa ka ketso ya feshene?

Ha re baleng

Bala puisano ka XoliMtshali e hlahang *Seventeen* makasine leHenry Holland, ya dulang London ya sebetsang le mabenkele a Mr Print.

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

XM: O qadile jwang ho sebetsa le Mr Print?

HH: Motho e mong o tlile ho nna London. Ke ne ke soka ke utlwa ka Mr Print ha ke qala ho etsa dipatlisiso, ka bona kamoo ma Afrika Borwa a mangata a ratang Mr print, ka nahana hore e tla ba ntho e ntle hore ke kene mmarakeng ona.

XM: Ke Mr Print T-shirt efe eo o e ratang?

HH: Aa, ke rata tsa diphoofolo haholo!

XM: O se o tsebahala ka ho qapa T-shirts tse makatsang. O ka re eletsa kang ka ho etsa di T-shirt hore di shebahale ka tsela e nngwe?

HH: Ho na le ditsela tse ngata. Diapare ka polelo ya jewellery kapa mokgabiso. Ke nahana ho hotle ho apara T-shirt le motho eo o sa molebellang jwaloka sekethe sa masiba.

XM: O nahana eng ka mokgwa wa Afrika Borwa?

HH: Ke rata ka moo maAfrika Borwa a amohelang mebala le print. Ho thabisa haholo. Ke mafatshe a mangta moo batho ba tshabang ho para mebala e mengata.

XM: Na o rata ho bala?

HH: Ke nka maeto haholo ebile ke rata dimakasine. Di nka kakaretso ya tsa feshene ka nako e nngwe le nngwe.

XM: O qadile o le moqolotsi wa ditaba yaba o ya ho design T-shirts. Jwale o feshene designer e tsebahalang. Na o na le keletso ho batjha?

HH: Ke nahana hore batjha ba tshwanela ho batlisisa ka indasteri ya feshene ba shebe mefuta e fapaneng ya ho sebetsa indastering eo. O ka ba moqapi kapa '*trend forecaster*' kapa moreki!

XM: Qetella tse latelang: Ha ke ne ke le dilemo di 14 …

HH: Ke ne ke sa tsebe seo ke neng ke batla ho se etsa. Empa ke ne ke rata feshene!

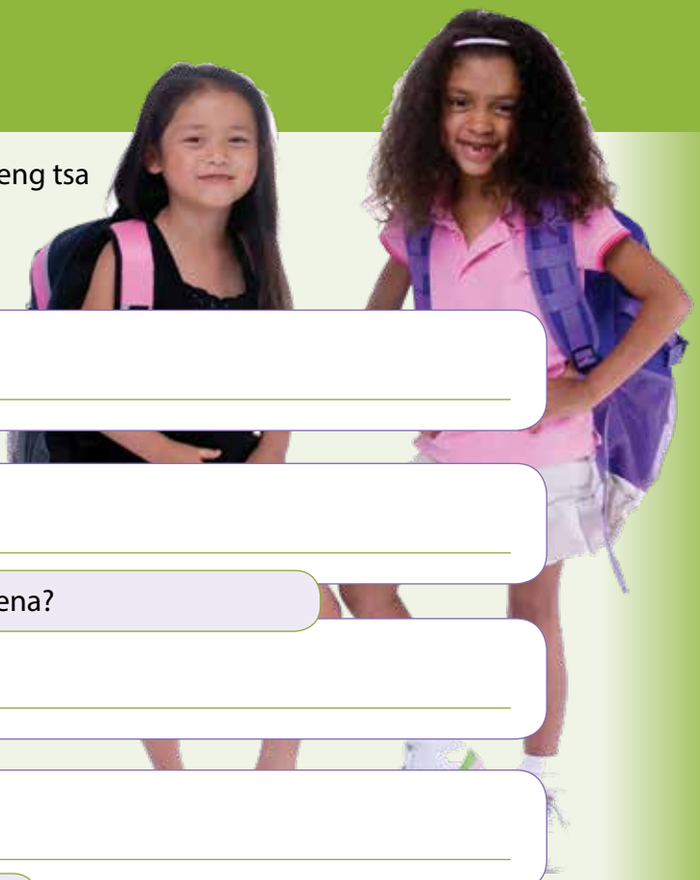
Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 86 2019/10/19 23:10:46

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Buisanang ka dipotso dihlopheng tsa lona ebe le ngola dikarabo.

Xoli Mtshali o sebeletsa mang?

Ke mang a buisanang le yena?

O nahana ke mang a ka thabelang ho bala puisano ena?

Lebaka la puisano ena ke lefe?

Ba buisana ka moaparo ofe?

Ha re ngoleng

Iketsetse dipotso tse tharo tseo o ka ratang ho di botsa Henry Holland. O se ke wa lebala ho qala dipotso tsa hao ka tlhaku e kgolo le ho qetella ka tlhaku ya potso.

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tsena ka puo pehelo.

Henry Holland o re o ratile ho sebeletsa baqapi ba Afrika Borwa.

Henry Holland o re, “

Xoli Mtshali o re Henry Holland ke moqapi wa feshene ya tsebahalang haholo.

Xoli Mtshali o re, “

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 87 2019/10/19 23:10:55

42 Tse ngata ka di T-shirts

Henry Holland le Mr Print ba kopantse talente tsa bonono le kgwebo kapa letshwao la T-shirt e ntjha. Di T-shirts di bile di phomeletse haholo. Karolo ya ho phomella ha bona ke ho sebedisa baqapi ba banyane, Flora le Tinaba Floral Designs. Mr Print e batla ba ngole atikele ya feshene ya batjha.

Ngola dihlooho tse tharo tsa feshene tseo ba ka di ngolang ka bana ba dilemo to11 le12.

O nka qeto ya ho ngola atikele e bitswang, *Ho tshwaya kapa ho se tshwaye*. Atikeleng ya hao o tshwanela ho etsa puisano le batho ba sebedisang dintho tse ngotsweng.

O nahana o ka etsa puisano le mang? Ngola dintho tse pedi tse fapaneng, jwaloka bana, mabenkele kapa baqapi. Neha mabaka a ho kgetha dintho tseo o di ngotseng.

Mefuta e mmedi ya dipotso

Dipotso tse kwalehileng: emela karabo ya nnete kapa tjhe.

Dipotso tse bulehileng: karabo e batla ho nahana le ho hopola le hore o nehe mabaka le maikutlo.

O buisana le sehlopha sa bana ba dilemo di 12-o leka ho fumana seo e leng sa bohlokwa ho bona ha ba reka diaparo. Na tjhelete ke ntho ya bohlokwa?
Na lebenkele leo ba rekang diaparo ho lona la bohlokwa? Ke eng se bohlokwa haholo ho ba fesheneng kapa hoikutlwa o phuthohile ? Na ho bohlokwa ho reka ntho e tsejwang? Na o batla diaparo tse tla nka nako e telele kapa selemo se le seng? Ke mang a nkang qeto ya seo a tla se reka-bana kapa bomma bona?

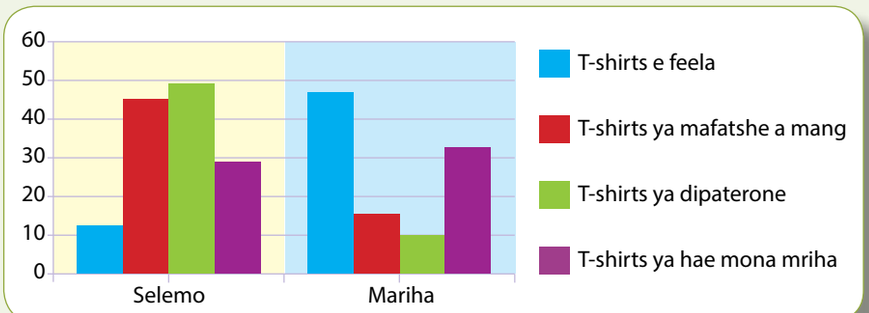
Ngola dipotso tsa hao mona. Ngola dipotso tse pedi tse kwalehileng le tse pedi tse bulehileng.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 88 2019/10/19 23:11:08

Ha re ngoleng

Ha o qeta ho etsa puisano le sehlopha sa bana ba dilemo di 12, o nka tsebiso ya patlisiso o take kerafo e itshetlehileng ho yona.

O fumana eng ka e T-Shirt e feela le ya dipaterone.
Direkiwa selemo le mariha?

Ho rekiswa di T-shirts tse hlahang mafatsheng a ka ntle? Ke di T-shirts tse kae tsa hae mona tse sekiditsweng? Phapang ke eng?

Hobaneng o nahana hore di T-shirts di ratwa haholo selemo?

Na o nahana bana ba rata di T-shirts tse takilweng kapa T-shirts tse nang le tjhebeho e itseng? Fana mabaka a karabo ya hao.

Ke bana ba ba kae ba ratileng di T-shirts tse rekilweng ka ntle ho naha ho ba tsa naheng ya heno?

Ke bana ba bakae ba rekileng tse plain T-shirts selemo?

Ke bana ba bakae ba rekileng T-shirts tse feela mariha?

Hobaneng?

Ngola mela e mmalwa o bolele se seng seo o se thotseng ho phuputsong ya hao ya hao.

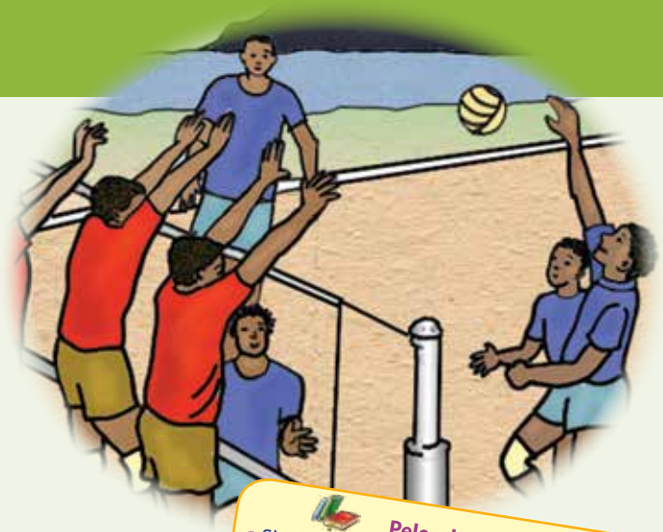
Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 89 2019/10/19 23:11:10

43 Ho ithuta ka volibolo

Ha re bueng

Bolella sehlopha sa hao papadi eo o e bapalang. Jwale ba bolelle melao ya papadi eo.
Sebedisa puopehelo.

Puopehelo: moetsi wa polelo o etsa ketso e bolelwang ke leetsi.
Mohlala: Ngwanana o otlile bolo.

Ha re baleng

Lebala la volibolo la Hout Bay le tletse banana le bashanyana ba ikwetlisang. Ke eng se ba tlisang papading ena?

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Tsebiso pampiring

Dilemo tse ka bang pedi tse fetileng mapolesa a Hout Bay a ile a ngongorehiswa ke mekga ya ditlokotsebe mme ba hopola hore ha ba ka kgothaletsa batjha dipapadi e tla thusa ho fedisa botlokotsebe le ho ba ditho tsa mekgahlo eo. Kahoo ba kenya tsebiso pampiring hore batho ba nang le tjantjello ho ho kwetliseng bana dipapading ho ikopanya le bona.

Amanda Cotzee a bona tsebiso eo mme a founa. "Ke mme wa lekgowa ya neng a bapala volibolo," a bolella mapolesa. "Ho lokile," ba araba. "Ha re qale." Kahoo Amanda a qala mosebetsi wa hae e le mokwetlisi wa volibolo.

Ho tloha bodutung ho fihla volibolong

Tsatsi la pele holong ya sekolo bashemane ba neng ba le moo ba bonahetse ba le bodutu. Empa ba bang ba bontsha kgahleho mme ba mema ba bang ho tla bapala. Qetellong ha ba le dihlopha tse pedi mme tsa qala ho bapala le dihlopha tse hlahang Muizenberg, Cape Flats le Khayelitsha.

Naledi e hlahellang

Amanda o re sebapadi se atlehileng ho feta ke Thandi Nkomo. O dilemo di 11 mme o se a bapalletse sehlopha sa ba tlaase ho 14 sa porofense. Sehlopha se bile le ho makgaolakgang a porofense, empa sa hlolwa ke sehlopha sa Algoa Bay.

E potlakile, e a thabisa hape e monate

Thandi a tlohela hoki a ya volibolong. O re, "Volibolo e potlakile ebile e a thabisa. E monate."

Dihlopha tsa Hout Bay di ikwetlisa habedi kapa hararo bekeng. Empa Thandi yena o lebaleng ho ikwetlisa ho fihlela letsatsi le dikela. O etsa sena hoba a e rata mme a na le morero ka bokamoso.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 90 2019/10/19 23:11:12

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Hobaneng volibolo e qadile Hout Bay? _____

Na dihlopha di atlehile? _____

Ba bapetse volibolo nako e kae? _____

O nahana hore sengolwa sena se hlaha kae?
Kgetha e le nngwe ya tse latelang mme o nehelane ka mabaka a karabo ya hao.
1. Pale 2. Tshwantshiso 3. Pampiri

_____

Neha sengolwa sena sehlooho. _____

Ha re ngoleng

Bala seo Amanda a se bolelang ka volibolo le dipapadi. Ngola seo a se bolelang ho puopehelo.

"Ke bapetse volibolo haholo ha ke ne ke le motjha."

O itse _____

"Re tshwanela ho kgothaletsa batjha dipapadi hore ba kwene ba phele hantle."

O itse _____

Ha re ngoleng

Sebedisa makopanyi a katlaase ho kopanya dipolelo tsena. Netefatsa hore ha ho hlokahala o sebedisa maemedi a nepahetseng.

hore | le | empa

Thandi o na le maikemisetso a maholo ka bokamoso.Thandi o tshepa ho qeta sekolo ka matshwao a matle a materiki. Thandi o tseba volibolo haholo. Thandi o batla ho bapalla sehlopha sa Afrika Borwa sa volibolo qetellong. Thandi o ikwetlisa ka matla. Thandi ha a dumelle volibolo ho sitisa mosebetsi wa hae wa sekolo. Thandi o molelele. Ba sehlopha sa habo ba leka ho mo neha bolo hre a e akgele.

_____

_____

_____

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 91 2019/10/19 23:11:14

Haholwanyana ka dipapadi

Ha re ngoleng

Qetella serapa sa ho qetela sa pale ya Thandi, o bolela hore o nahana hore o na le maikemisetso afe. Ngola bonyane dipolelo tse tharo.

Ha re ngoleng

Qetella tafole e latelang.
Ngola ka ketsahalo ya papadi. O ka kgetha papadi eo o e ratang.

Lebitso la papadi	
Palo ya dibapadi	
Dintho tse hlokahalang	
Boemo ba bothata: e bonolo, e thata, e thata haholo	
Molao o le mong wa papadi	

Ha re ngoleng

Nahana e ka re o na le puisano le Thandi bakeng sa lesedinyana la sekolo. Qetella puisano. Sebedisa mantswe a latelang a dipotso: mang, eng, kae, neng.

Moqolotsi

Ke kgolwa hore o e mong wa dinaletsana tsa sehlopha sa hao sa volibolo. Lekunutu la katleho ya hao ke eng?

Thandi

Moqolotsi

Maikemisetso a hao ka bokamoso ke afe?

Thandi

Moqolotsi

Thandi

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 92 2019/10/19 23:11:22

Ha re ngoleng

Bala sengolwa ka Thandi hape Tlhahisoleseding e ngotswe tlasa dihlolo tse fapaneng, tse boletsweng katlaase. Thoko ho sehlooho ka seng, ngola kgutsufatso e sa feteng polelo e le nngwe ya tlhahisoleseding e nehilweng tlasa sehlooho.

Tsebiso pampiring

Ho tloha bodutung ho isa volibolong

Naletsana e hlahellang

E potlakile, ea thabisa mme e monate

Lekgathe lefetile le letlang letswelli

O bopa lekgathe lefetile letswelli ka "-ne'(lefetile la leetsi "ba").

O bopa lekgathe **letlang letswelli** ka ho sebedisa 'tla"(letlang la leetsi ho ba "be").

Ha re ngoleng

Tadima setshwantsho sa batho seo o se nkileng pakeng. Letsatsi le latelang o se bontsha motswalle sekolong mme o mmolella hore batho ba ne ba etsang. Sebedisa lefetile letswelli. Ngola seo o se bolelletseng motswalle.

Mohlala Bashemane ba ne ba ntse ba palame dibaesekele.

Jwale nahana eka ka tseo tse setshwantshong di tla etsahala hosane. Ngola polelo ka letlang letswelli.

Mohlala Bashemane ba tla be ba ntse ba palame dibaesekele.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 93 2019/10/19 23:11:24

Notshi e tantshang

Ha re bueng

Tadima ditshwantsho mme o bue ka tsona.
Na dinotshi di sebetsa di le ding kapa le tse ding?
Hobaneng o nahana jwalo?
Molemo wa ho sebetsa mmoho ke ofe?
O rata ho sebetsa le batho ba bang kapa o le mong?
Bolela hobaneng.

Ha re baleng

Dinotshi tse tantshang

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Nahana ka letsatsi le mofuthu la lehlabula. O dutse kantle o ntse o nwa senomaphodi. Ho thotse ntle le notshi e bobolang. Ho bobola ho a kgutsa. O otlolla letsoho ho nanabela seno mme o a e bona: Kokwana e sootho e boya e ntse e nyeka molomo wa galase ya hao. Ke notshi! Hantle ke notshi ya mosebeletsi, e batlelang tse ding dijo.

Ntho ya pele eo e e etsang ha e fihla sehlaheng ke ho tsosolla dinotshi tse ding. E etsa sena ka ho matha e potoloha. Ha e etsa tantshe ena e ka tsokotsa le mmelewa yona. Dinotshi tsohle di tla ho fofonela lero ho yon aka ho e bokanela ka manaka a tsona.

Ha di rata monko wa seno sa hao, di atamela haholo ho mosebetsi. Yena o tswella ho tantsha a tsoka mmele wa hae.

Ha a tsoka mmele haholo dijo di hole. Ha a tsoka butle, dijo di haufi. Jwale di notshi di tseba hore di fofa bohole bo bokae ho fihla senong sa hao.

Kahoo o se nke nako e telele o nwa seno sa hao; o ka fumana o e arolelana le makgolo a dinotshi tse lapileng!

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 94 2019/10/19 23:11:25

Letsatsi:

Ha re ngoleng

O nahana hore sengolwa sena se hlaha kae? Tshwaya karabo ya hao.

	Pampiring		Buka ya dipale		*National Geographic for Children*

Hobaneng notshi e latswa seno sa ngwanana?

Hobaneng notshi e kgutlela sehlaheng?

Dinotshi tse ding di etsang ho bona hore di rata se fumanweng ke mosebeletsi?

Lentswe lena "atamela" le hlalosa eng? Tshwaya e le nngwe ya tse latelang.

	ho sheba ka hloko		ho finyella haufi haholo ho notshi		ho bokellana thoko ho notshi

Dinotshi di etsang ho bontsha hore dijo di hole kapa haufi?

Ha re ngoleng

Moleng ka mong nyalanya lentswe la pele le lentswe le bolelang sona seo. A mang a mantswe moleng a batla a bolela ntho e le nngwe. Kgetha le tshwanelang ho feta.

Ngola mantswe a ntshofaditsweng le a nyalanang le oona dikishinaring ya hao.

molomo	bokanela	sebopeho	qetellong	moedi
sesosa	baka	selemo	nehela	nehelana
mosebeletsi	tsoma	sethonaki	sefumana	sebatli

Ha re ngoleng

Dipolelo tsena di arohantswe dikarolo tse tharo tse tswakuweng. Di nyalanye.

Dinotshi	o tla be a shebile	sehlaheng sa tsona.
Morutwana	o tla be a ja	samentjhisi ya hae ya mamepe.
Ban aba bang	ba ne ba leka	ho fumana mamepe sehlaheng.
Titjhere ya ka	di ne di bobola	lenaneo la dinotshi thelebishining.

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tsena ho boetsuwa.

Dinotshi di hlabile ngwanana.

Dinotshi di entse mamepe.

Pehelo le boetsuwa

Polelo e ngolwa ha moetsi wa polelo a etsa ketso polelong, mohlala: *ngwanana o ne a hlatswa ntja.*

Polelo e ngolwa ho **boetsuwa** ha ketso e etswa ho moetsi polelong ke e mong kapa se seng.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 95 2019/10/19 23:11:26

Notshi e etsang mamepe

Beha dipolelo tsena ka mananeo. Dinomore ho tloha ho 1 ho isa ho 6.

	Ha re etseng sementjhisi ya mamepe
	Seha sementjhisi bohareng.
	E je ka potlako.
	Rothisetsa mamepe hodima selae sa borotho se nang le botoro.
	Beha bohobe bo se nang botoro hodima bo bong.
	Tshasa selae se le seng ka botoro o sebedisa thipa ya teng.
	Nka diselae tse pedi.

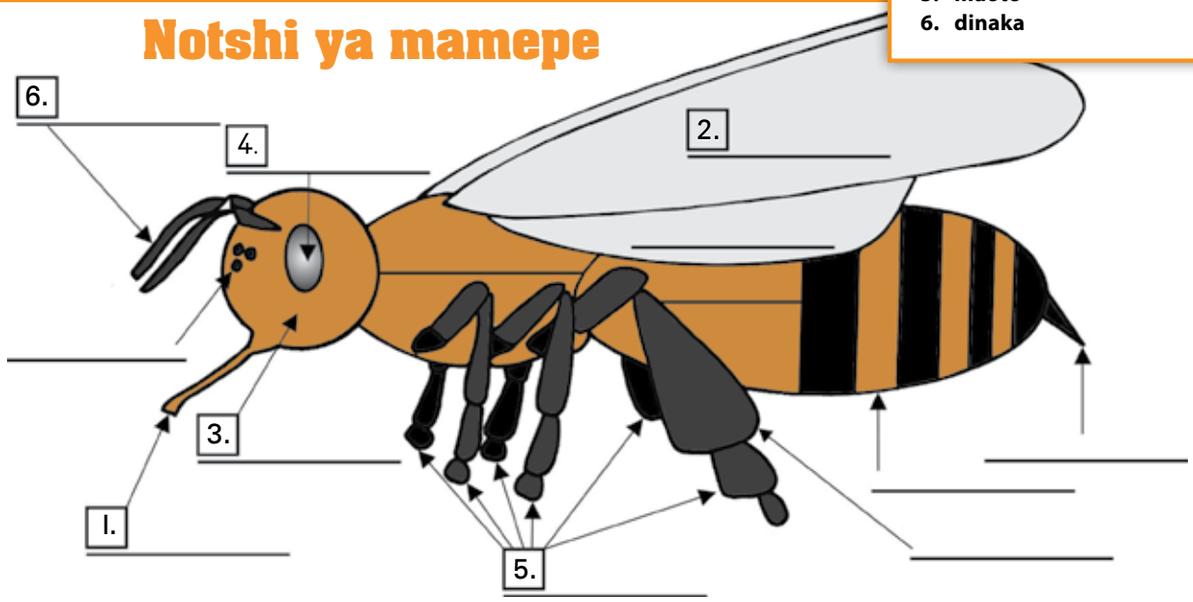

O bona mabokose a lehala setshwantshong see sa notshi? Di moo hore o tshwaye setshwantsho ka ho ngola lentswe le nepahetseng lebokoseng ka leng.

1. leleme le kang tjhupu
2. lepheo
3. hlooho
4. leihlo
5. maoto
6. dinaka

Sebedisa mantswe a lenaneng ho tshwaya setshwantsho.

Notshi ya mamepe

Sebedisa mantswe a lebokoseng ho ngola serapa sa nnete ka ditho tsa notshi. Netefatsa hore serapa sa hao se na le polelo ya sehlooho le tse tlatselletsang, le hore o sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 96 2019/10/19 23:11:30

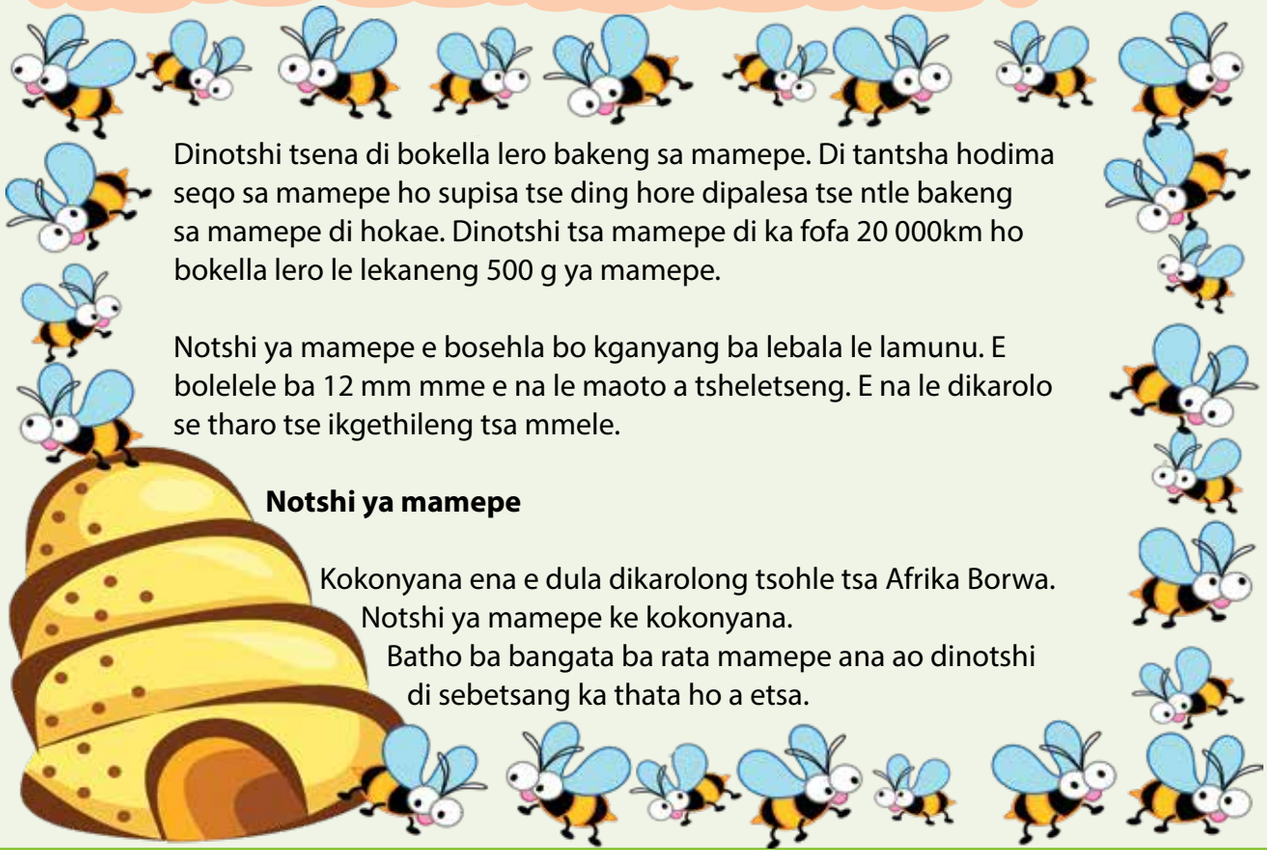
Ha re ngoleng

Jimmy o na le kgahleho ya dinotshi mme o kopilwe ho ngola rapoto ka tsona. Feela ho etsahala phoso mme tlhahisoleseding ha e ka tatellano e nepahetseng. Ngola rapoto hape mme o netefatse hore e na le tse latelang:

- Sehlooho
- Pehelo e bulang
- Tlhaloso ya sebopeho sa notshi
- Tlhahiso kamoo e phelang teng
- Tlhahiso ka seo e se etsang
- Pehelo ya ho qetela e kgutsufatsang raporoto.

Ha o se o lokisitse rapoto etsa sena:

- Sehela makgethi a hlaosang le dinnete mola o bolou.
- Etsetsa maemedi didikadikwe.
- Sehela mantswe a ketso mola o mokgubedu.
- Sehela mantswe a o bolellang hore dinotshi di jwang mola o motala.

Dinotshi tsena di bokella lero bakeng sa mamepe. Di tantsha hodima seqo sa mamepe ho supisa tse ding hore dipalesa tse ntle bakeng sa mamepe di hokae. Dinotshi tsa mamepe di ka fofa 20 000km ho bokella lero le lekaneng 500 g ya mamepe.

Notshi ya mamepe e bosehla bo kganyang ba lebala le lamunu. E bolelele ba 12 mm mme e na le maoto a tsheletseng. E na le dikarolo se tharo tse ikgethileng tsa mmele.

Notshi ya mamepe

Kokonyana ena e dula dikarolong tsohle tsa Afrika Borwa. Notshi ya mamepe ke kokonyana. Batho ba bangata ba rata mamepe ana ao dinotshi di sebetsang ka thata ho a etsa.

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 97 2019/10/19 23:11:33

Kangaroo e makatsang

Ha re bueng

Dikangaroo di phela feela Australia. Na o tseba phoofolo e phelang feela Afrika Borwa? Hlalosa phoofolo eo sehlopheng sa hao.
Na ho na le seo o se tsebang ka kangaroo? Ha ho le jwalo ke sefe?
Tadima ditshwantsho tsa dikangaroo mme o bue ka tsona.

Ha re baleng

Teana le kangaroo – mme wa bohlokwa le seqhomi se lebelo

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Ha e mong a ka re o iqapele phoofolo e makatsang, o ne o tla fumana ho se bobebe ho nahana ka e makatsang mme e kgahlang ho feta kangaroo.

Dikangaroo di phela feela Australia. Di ja jwang mme di tsamaya ka ho qhoma. Di lebelo mme di ka tlola ka lebelo la dikilomitara tse mashome a tsheletseng ho isa ho a mashome a supa ka hora (haholwanyane ho feta pere). Di ka tlola bophahamo ba dimitara tse tharo.

Kangaroo e sebedisa meno a kapele ho hlafuna. Ha meno ao a fedile a kgenoha. A mang a atamela pele ho nka sebaka sa a kgenohileng. Ha e se e le dilemo tse mashome a mabedi e se e sebedisa meno a yona a ho qetela.

E tshehadi e na le mokotla oo e pepang ngwana wa yona ka teng, ho fihlela a kgona ho itlhokomela.

Tsela eo ledinyane le holang kateng e a makatsa.

Kamora matsatsi a mashome a marao a metso e meraro popelong ya mma wona, ngwana o a tswalwa. E ka seboko se pinki. E disentimitara tse batlang di le tharo ka bolelele. Maoto a yona a ka morao a qala ho mela.

Maoto a ka pele, a manyenyane haholo, A matla feela ho e thusa ho hlwella hara mokotla wa mma wona. E tla dula moo ho feta dikgwedi tse tsheletseng, e nyanya lebese la mma yona. Nakong ena e hola ho tloha ho seboko se pinki se sa boneng ho isa ho kangaroo e nyenyane e nang le letlalo le boya. Maoto a pele le a ka morao a hola a be matla. Ditsebe, mahlo le nko di hola ka ho tlala.

A mme wa bohlokwa kangaroo!

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 98 2019/10/19 23:11:35

Ha re ngoleng

O nahana hore kangaroo ke phoofolo ya mohlolo? Hobaneng?

Meno a kangaroo a fapane jwang le a hao?

Kangaroo e tsamaya jwang?

O nahana hore ke bomme ba bohlokwa? Hobaneng?

Lebelo la kangaroo ke lefe?

Ngwana wa kangaroo o bitswang?

Hobaneng mme a na le mokotla?

Ngwana wa kangaroo o dula nako e kae hara mokotla na wa mmae?

Ha re ngoleng

Kgetha lentswe moleng ka mong le nang le moelelo o atametseng ho le fifaditsweng. Ngola mantswe a fifaditsweng dikshinaring ya hao.

makatsa	tshehisang	ikgethile	tswantle	qabola
mokotla	mokotlana	sepatjhe	satjhele	mokotla
hlollang	kgahla	khahlisang	rateha	monya
hola	hola	eketseheha	eketsa	hodisa

Ha re ngoleng

Fetolela dipolelo tsena ho dipotso. Qala potso ka nngwe ka lentswe le ka lesakaneng. O se lebale letshwao la puo.

Mohlala Dikangaroo di dula feela Australia. (**na**) Na dikangaroo di dula feela Australia?

Dikangaroo di ja jwang, menokotshwai le matokomane. (keng)

Dikangaroo di qhoma dimitara tse tharo hodimo. (bo)

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 99 2019/10/19 23:11:35

Ho nahana ka dikangaroo

Lebitso:	kangaroo
Bophahamo:	0,6–1,5 m
Boima:	18–95 kg
Lebelo le hodimo:	55 km/h
Bolelele ba bophelo:	dilemo tse 9-20
Mmala:	bosootho bo hlakileng, bosootho, putswa
Dijo tse ratwang:	jwang

Ha re ngoleng

Sebedisa tlhahiso e lebokoseng ho ngola serapa sa nnete ka kangaroo.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Hlahloba sengolwa sa hao mme o lokise diphoso moo ho hlokehang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Ha re ngoleng

Mme kangaroo o ngongorehile ka ngwana hae. O a mmitsa mme o tla a qhoma ho yena.Tsena ke tse ding tseo ba di buileng. O tlatsa tse setseng. Sebedisa matshwao a makalo.

KANGAROO: Ke o bolelletse hore o kgutlele mokotleng ho nna ka metsotso e mashome a mararo ka mora hora ya bohlano. O tseba hantle ho fifala kapele mariha mme ha ho a bolokeha hore o be o tswile bosiu!

NGWANA: _____

KANGAROO: _____

NGWANA: Hao mme, ke ne ke sa ithabisa. Na jwale re ka ja dijo tsa bosiu?

KANGAROO: _____

NGWANA: _____

KANGAROO: _____

NGWANA: Robala hantle. Ke a o rata!

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 100 2019/10/19 23:11:38

Letsatsi:

Raporoto ka nna!

Ha re ngoleng **O itseba hakae?**

Inahane o le moqolotsi wa lesedinyana. Na o ka ngola raporoto ka wena? O ka reng? Tsela ya ho itseba ke ena.

Tlasa sehlooho ka seng ngola dintho tseo o di ratang, boleng(botho) ba hao, bokgoni ba hao le le dintho tseo o di phelelang.

Tse nkgahlang

Mohlala: ho bapala bolo, ho taka,ho pheha

Bokgoni le talente tsa ka

Mohlala: sebapadi sa hlwahlwa, seswaswi,
ho ithuta ka dikhomputa

Boleng (botho)

Ho tsotella, ho bua feela, ho thola, mahlahahlaha, hlokomela

Seo ke se phelelang

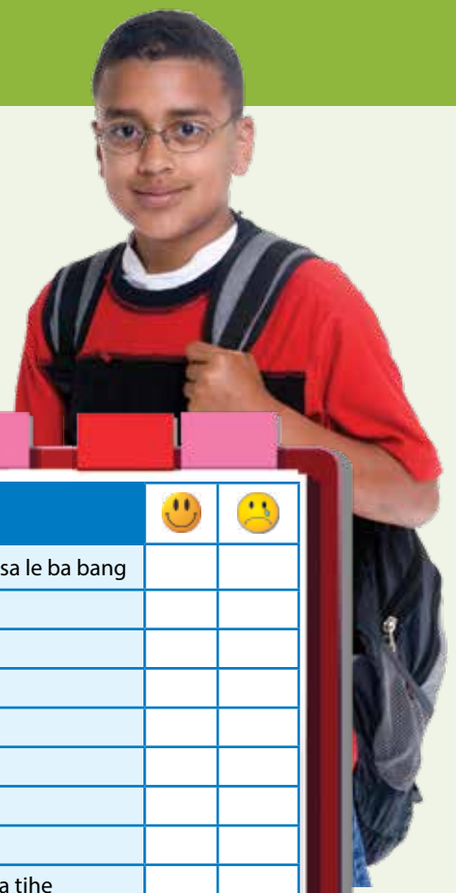
Mohlala: botshepehi, ho sebetsa ka thata

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 101 2019/10/19 23:11:40

Itlhahlobe

Ke kgona		
sebetsa sehlopheng mme ka fumana mabaka a ho sebetsa le ba bang		
ho ba le seabo puisanong		
bala sengolwa sa tlhahisoleseding		
araba dipotso hodima sengolwa sa tlhahisoleseding		
bokella tlhahiso mme fumana dipotso		
sebedisa matshwao a puo a nepahetseng		
hlalosa tlhahisoleseding e hlahang kerafong		
ngola tlhahiso ka puopehelo ke sebedisa ditsejana		
ngola dipotso tse hlokang tlhaloso e arajwang ka ee kapa tjhe		
bopa kgopolo mme ka fan aka mabaka		
kgutsufatsa tlhahiso ho tswa kerafong		
sebedisa sebopeho sa mmui le mmuiswa		
bala rapoto, nehelana ka sehlooho sa rapoto le ho ngola rapoto		
nyalanya mantswe le meelelo ya oona		
sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo le ho sebedisa maemedi a nepahetseng		
ngola serapa ho qetella sengolwa		
phethela tafole		
sebedisa ditshwantsho hongola		
phethela puisano ke sebedisa mantswe a nepahetseng a dipotso		
kgutsufatsa tlhahiso		
sebedisa lefetile le letlang matswelli		
bona sesosa sa sengolwa		
nyalanya dikarolo tsa polelo		
ngola dipolelo ke sebedisa		
latellisa tlhahiso ka toka		
tshwaya setshwantsho		
ngola serapa sa nnete ke netefatsa hore ho na le sehlooho le polelo e tshehetsang		
bona makgethi a hlalosang, maemedi, maetsi le mantswe a dipotso		
fetolela dipole oho dipotso		

Gr5_HL_SES_B1_TH 3.indd 102 2019/10/19 23:11:45

Lenane o

Tema 4: Nnete le tshomo

Menahano ka mafatshe
Kotara 2: Dibeke 5 - 6

49 Ha re etseng morethetho 104
Nka karolo sehlopheng.
Bala thothokiso metlae.
Supa sebopeho sa thothokiso metlae.
Ho hlahisa mohopolo.
Araba dipotso tse itseng.
Ho etsa mabalankwe a thothokiso.

50 Morethetho 106
Hlahisa mantswe a nang le morethetho.
Ngola dipolelo tse nang le morethetho.
Sebedisa tshwantshiso dipolelong.
Supa merethetho ya dipaterone.
Ngola thothokiso metlae ya hao.
Supa tlhaku ya morethetho.

51 Tse ngata ka thothokiso 108
O bua ka nako ya hae ya selemo eo a e ratang.
O bala thothokiso ka hwetla.
O araba dipotso tse iteseng ka thohokiso.
O hlalosa moelelo wa diratswana.
Bapisa mantswe le meelelo ya oona.
Supa mothofatso.
Ngola thothokiso ya hao o sebedisa mothofatso.

52 Ho sebetsa ka mantswe 110
O bala thothokiso haholo le motswalle.
Supa mantswe a morethetho thothokisong.
Ngola mantswe a hlalosang nako ya selemo.
Ngola thothokiso ya hao ka morethetho ka nako ya selemo.
Ngola dipolelo o itshetlehile ka setshwantsho o sebedisa lekgathe lejwale letswelli.
Thalla maetsi dipolelong ka tlase.
Ngola seratswana o sebedisa mahlalosi.

53 Kannete! Mohlolo wa thothokiso! 112
Bala thothokiso.
O etsa tshwantshiso ka thothokiso pela sehlotshwana sa hae.
O neha thothokiso sehlooho.
O araba dipotso tse itseng ka thothokiso.
O ngola mantswe a hlalosang.
Supa meelelo ya mantswe.
Neha lebaka la ho rata kapa hose rate thothokiso.
Supa matshwao a mahokedi, makalo.

54 Ha re iketsetseng 114
Sheba mantswe dikshinaring.
Sheba meelelo ya mantswe dikshinaring ho fumana motso le moelelo.
Ngola thothokiso ya hao o sebedisa morethetho o itseng.
Hlalosa setshwantsho se takilweng.
Taka setshwantsho ho bapisa thothokiso.
Supa phetapheto ho thothokiso.
Qapa mantswe a diphoofolo o sebedisa phetapheto.
Ngola thothokiso o sebedisa phetapheto.

55 Ke nna mang? 116
O bua le motswalle ka boyena ka seo a batlang ho ba sona.
O a itlhalosa.
O bala thothokiso.
O bala thothokiso.
Bontsha mmui thothokisong.
Araba dipotso tse itseng ka thothokiso.
Bolela haeba a rata morethetho kapa thothokiso e se nang morethetho.
Etsetsa mabitso kgopolo sedikadikwe.
Ngola mabitso kgopolo ka mantswe a hao.
Ngola polelo o sebedisa mabitso kgopolo.

56 Nka ba boemong ba ho se utlwisisehe hakaakang? 118
Ngola seratswan se hlalosang mabitso kgopolo.
Ngola thothokiso ka boyena a sebedisa bokantle/mokgwa o kgethehileng bo itseng.
Bala thothokiso e sebedisang mabitso a sa tshwareheng.
Supa tshwantshiso ho thothokiso.
Fetolela tshwantshiso ho tshwantshanyo.

Taelo
Kotara 2: Dibeke 7 - 8

57 Tlholeho ya tshomo ka maSan 120
Puisano le ba sehlotshwana sa hae.
Bala tumelo kgolwa ka hloleho ya ha maSan.
Araba dipotso tse itseng ka tumelo kgolwa.
Supa moelelo wa lentswe San.
Ngola seratswana.
Fumana mantswe temeng ebe o a bapisa le mantswe le meelelo ya oona.

58 Ho nahana ka Mantis 122
Ngola dipolelo ka tatelano ho qala seratswana se utlwisisehang.
Sebedisa matshwao a puo a nepahetseng.
Ngola seratswana se hlalosang.
Sebedisa mantswe a kopanyang.
Qetella tafole o sebedisa mahlalosi a bapisang.
Fetolela dipolelo o di etse dipotso o sebedisa mantswe a potso a itseng.
Sebedisa matshwao a puo ka nepo.

59 Pikoko e fumana kgau 124
Hlalosa setshwantsho sa pikoko.
O bala tshomo ka pikoko.
Araba dipotso tse itseng ka pikoko.
Kgetha sehlooho sa pale.
Hlalosa hobaneng pale ya pikoko e le tshomo.
Fana ka keletso le lebaka.
Fumana meelelo ya maele.

60 Tse ngata ka pikoko 126
Fumana sehlooho le polelo tse tlatsang thothokisong.
Ngololla thothokiso o ntshe ditaba tse sa tsamaelaneng le yona.
Qetella tafole o supe batho, sebaka, ntho tse hlahisang ntwa, tshotleho, ntho tse hlahang ntweng le thuto eo re e fumanang paleng.
Bapisa mantswe le ditlhaloso tsa oona.
Sebedisa mantswe a hlalosang pikoko pele le ka morao ho phetoho.
Fetolela dipolelo ho tswa ho polelo e tobileng ho ya ho e sa tobang.

61 Anansi sekgo se meharo le kgudu 128
Fumana moelelo wa tshomo ho hlaha ditshwantshong.
Noha ka moo tshomo e tla felang ka teng.
Bala ebe o araba dipotso tse itseng ka tshomo.
Fumana mokotaba, moralo, sebaka le sebapadi.
Fumana molaetsa wa pale.
Bala bukatshebetso ho fumana ditaba.
Sebedisa dihlongwapele ho qapa mantswe a matjha.

62 Tse ngata ka Anansi 130
Itokisetsa pale.
Supa mokotaba wa mantlha, moralo, sebaka le sebapadi.
Fumana mahlalosi a hlalosang Sekgo se bitswang Anansi.
Ngola dipolelo o sebedisa mantswe a hlalosang.
Bolella sehlopha sa heno ka mantswe a mahlalosi.
Ngola tatelano ya dintho o sebedisa makopanyi.
Qetella dipolelo o sebedisa lephethi le matswelli.
Sebedisa matshwao a puo o sebedisa tlhaku tse kgolo, dikgutlo, difeelwana, matshwao a potso le ditsejana.

63 Kamoo pitsi e fumaneng metsero ka teng 132
Supa hore pale e kgolehang ke efe.
Bolela pale e kgolehang.
Bua ka khabara ya buka o supe motaki, ditaba ho tloha kgabareng o lothe se tla etsahalang paleng.
Bala pale.
Araba dipotso tse itseng ka pale.
Fumana phapang mahareng a pale ya nnete le tshomo.
Sebedisa makopanyi ho kopanya dipolelo.

64 Iketsetse tumelo kgolwa ya hao 134
Supa meelelo ya ditshwantshanyo le tshwantshiso.
Ngola polelo o sebedisa tshwantshanyo.
Fetolela polelo ho tswa ho bonngwe ho ya bongateng.
Ngola tumelo kgolwa.
Lenane hlahlobo.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 103 2019/10/19 23:09:36

Ha re etseng morethetho

Ha re bueng

Na o kile wa kena kotsing ya ho raha bolo mme ya thuba ho hong? Bolella motswalle wa hao ka se etsahetseng.

Na Ferrari ke koloi e theko e thata? Bolela hobaneng o nahana jwalo?

Na ho na le motho eo o mo tsebang ya nang le koloi ya Poshe? Bolella motswalle wa hao hore e jwang.

Ha re baleng

Bala dithothokiso tsena.

Ho kile ha ba le naletsana e ntle
Eo a nahanag hore a ka ya hole
Ho fihlela a wela fatshe
A tshwana jwale ka setshehisa
O ne a tseba hore a keke a ya hole.

Kaitlyn Guenther

Ho ne ho na le monna a na le Ferrari
A tatela ho feta Kalahari
Ho ya reka dibuka
Ka botle ba hae
Hore o ne a tatile haholo.

Y. Ganie

Mofuta ona wa thothokiso o bitswa thothokiso metlae.

Ha re ngoleng

Ke efe thothokiso eo o nahanang hore e a tshehisa? Bolela hobaneng.

Ho ne ho na le monna moholo wa Peru
Ya lorileng a ja seeta.
A tsoha bosiu,
Ka ho tshoha ho hoholo,
A fumana hore e ne e le nnete.

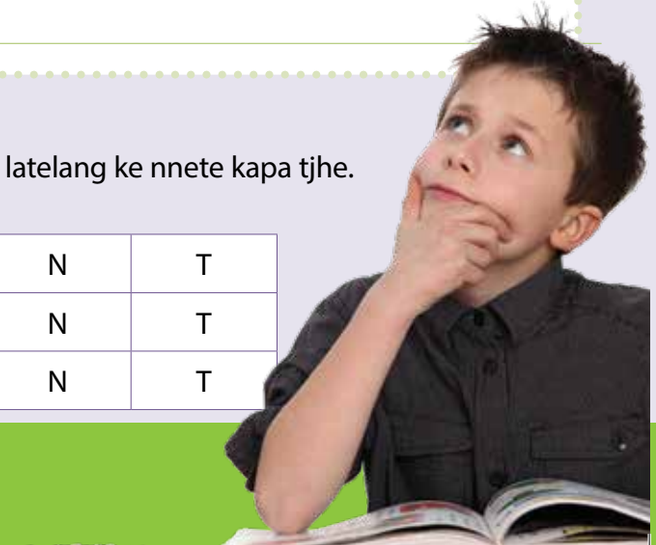
Ka boipato

Fetola thupelo ho

Sheba thothokisometlae ka hloko ebe o bolela hore tse latelang ke nnete kapa tjhe. Taka N ho "nnete" le T ho "tjhe".

Thothokiso metlae di na le mela e mehlano.	N	T
Thothokiso metlae ke dithothokiso tse sa swasweng.	N	T
Mela ya *Thothokiso metlae* ke merethetho.	N	T

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 104 2019/10/19 23:09:51

Ha re ngoleng

Na o nahana monna ya kgannang Ferari le mosadi eo e neng e le naledi ba ne ba nahana hore ba bohlokwa? Bolela hobaneng.

Monna ya kgannang Ferari o ne a batla ho etsang?

Ho etsahetseng ka monna moholo ya lorileng ka seeta?

Na o nahana thothokiso metlae ya seeta e a tshehisa? Bolela hobaneng.

Ha re ngoleng

Ha o hlahloba thothokiso, o lebella morethetho wa yona. Sena se bonolo haholo. Ipalle thothokiso hodimo, o mamele dinoko tseo o di hatellang. Dinoko tse ding di a hatellwa, ha tse ding di sa hatellwe. Mona ke mohlala, moo re tshwaileng dinoko tse hatelletsweng ✔ ha tse sa hatellwang re di tshwaile ka ✗.

Mohlala: Ba ka✗tlile ✔ ho ✗tswa ✗ ho ✔kganna koloi

Jwale leka ho hlahloba thothokiso ena. Sebetsa le motswalle wa hao. Pele o tla ngola mantswe, ebe o tshwaya dinoko tse hatelletsweng mme o tlohele tse sa hatellwang.

Lempetje le fetola mmala;
Le ka tshwana le sefate kapa lebota;
Le boi le dihlong ha le rate ho bonwa,
Jwale le itulela hodima jwang le hole le be letala,
Le iketsa eka ha se letho.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 105 2019/10/19 23:09:59

Morethetho

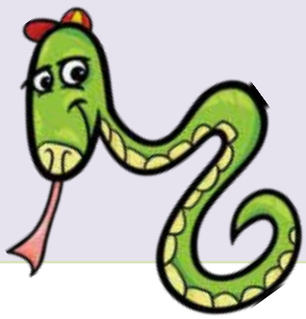

Ha re ngoleng Ngola mantswe a nang le morethetho le mantswe a ka tlase:

noha	bobedi	apara	karolo	nepa

Ha re ngoleng Jwale sebedisa mantswe a mabedi ho ngola dipolelo tse nang le morethetho:

Mohlala:

Sheba noha.

E thella ho ya letsheng.

Ha re ngoleng Sheba thothokiso ya lempetje hape. Sethothokisi se re a **ka tshwana le sefate kapa lebota**.

Tshwantshanyo
Tshwantshanyo e sebedisa mantswe "sa" le "jwaleka" ho bapisa ntho kapa mohopolo le e nngwe.
Mohlala: O sebetsa jwaleka notshi.

Sethothokisi se sebedisa tshwantshanyo.
Na o nahana hore moelelo wa thothokiso ke ofe ha o re **lempetje le tshwana le sefate**?

Etsa ditshwantshanyo tsa hao tse tharo o nehelane ka moelelo wa tsona. Sebedisa dipara tsena tsa mantswe ho tshwantshanyo ya hao.

bina le nonyana

monwana le lenala

matha le mmutla

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 106 2019/10/19 23:10:02

Ha re ngoleng

Dithothokiso tse ding di na le morethetho ha tse ding di se na ona. Dithothokiso tsa morethetho di na le mela e rethethang. Ho na le tsela ya bohlokwa e bontshang mela e nang le morethetho.

Beha **A** pela mola wa pele. Ha lentswe la ho qetela moleng o latelang le na le morethetho o tshwanang le lentswe la ho qetela la mola wa pele beha **A** hape. Ha o fihla ho lentswe le sa tshwaneng le lona ka morethetho beha **B**. Bala thothokisometlae ebe o araba dipotso:

Ntho ena o e etsang ke bolotsana.	(**A**)
Hobane le wena o hodile o le molotsana.	
Jwale batho ba o bona o pholohile.	
O le motle o hlaphohile.	
Ka sefahleho se boreletsana.	

Thothokiso metlae e na le mela e mekae?

Ke matswe afe a morethetho? Bontsha dipaterone tsa morethetho. Re o qaletse paterone.

Ha re ngoleng

Jwale ngola thothokiso metlae, o qale tjena:

Ho kile ha ba le moshanyana ya kgonang ho bina

Boithabiso

Opa matsoho ho bontsha morethetho wa dinoko mantsweng ana. Hopola senoko se le seng se lekana le biti e le nngwe. Jwale arola mantswe ka dinoko.

Mohlala: konsarete ko/n/sa/re/te

dibapadi tsa volibolo

Moshemane wa sephankga

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 107 2019/10/19 23:10:03

Tse ngata ka thothokiso

Ha re bueng

Sebetsang ka dihlotshwana.

- Ke nako efe ya selemo eo o e ratang haholo? Bolela hobaneng.
- Ke nako efe ya selemo eo o sa e rateng haholo? Bolela hobaneng.

Ha re baleng

Mesebetsi ya hwetla

Lehlabula o a kgaleha jwale;
E se kgale o tla be a kgaleha;
Dipalesa di koba hlooho tsa tsona,
Nako e nngwe ya selemo e a fela.

Hwetla o eme mapheong jwale,
O fela pelo ho tsamaya,
O na le mosebetsi o mongata oo o
tshwanelang ho o etsa,
Pele e eba nako ya lehlwa.

"Ke tshwanela ho penta mahlaku" o a bolela,
"ka mebala e mekgubedu le ya gauta",
Ke romele dinonyana tseleng ya tsona
Pele ho bata haholo

Matsatsi a mahlasedi a tla ba,
makgutswanyane jwale;
Ke tla kenya, moya o phodileng ha monate;
O kgaola motjheso wa lehlabula,
Ha ke kope tshwarelo.

Ke na le ntho e le nngwe feela eo ke,
tshwanelang ho e etsa;
Mosebetsi wa ka o se o fedile jwale;
Ke fetolela mahlaku ho diqubu,
Bana ba bang ba ka ba le monate wa
hwetla!"

Joanna Fuchs

Ha re ngoleng

Buisana le motswalle wa hao ka dipotso ebe o ngola dikarabo.

Ke nako efe ya selemo eo thothokiso e buang ka yona? Tshwaya karabo e nepahetseng.

Selemo	
Lehlabula	
Hwetla	
Mariha	

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 108 2019/10/19 23:10:09

Letsatsi:

Ho tlilo etsahalang ka lehlabula?

Mahlaku a fetohela mmaleng ofe pele a wela fatshe?

Hwetla o tla etsa eng ho mahlaku ho thabisa bana?

Hlalosa moelelo wa ditemana tsena:

ho emela mapheo

nako ya selemo e a kwala

Ha re ngoleng

Bapisa mantswe a ka kholomong e ka letsohong le letshehadi le a ka letsohong le letona. Ngola mantswe a ngotsweng ka mongolo o motenya dikshinaring ya hao.

tsekela	mosebetsi; mosebetsi
fela pelo	thata le omme
ramutseha	phomola
thuseha	tatile
foforeha	robala
mosebetsi	phodile

Tshwantshiso: Tshwantshiso e bolela nnete kapa e atametsa polelo ya setshwantsho ka ho sebedisa papiso.

Tshwantshanyo e re o tshwana le ntho e itseng (lempetje le ka tshwana le sefate); tshwantshiso e bua nnete – e re o ntho e itseng (lempetje ke sefate).

Mothofatso ke mofuta wa tshwantshiso. Sebopeho sa motho se nehwang ntho eo e seng ya botho.

Mohlala: Lewatle le kgenne.

Ha re ngoleng

Sehela mehlala e mene ya mothofatso mola ka tlase thothokisong.

Ha re ngoleng

Jwale bala thothokiso ena ya bana. Na o ka bona kamoo kgomo, ntja le sekotlolo di nehwang sebopeho sa botho?

Etsa thothokiso ya hao moo o sebdisang mothofatso.

Hela ngwana,
Katse le ho ngaotsa,
Kgomo ya tlolela ka kwana ho ngwedi;
Ntjanyana ya tsheha
Ho bona papadi e jwalo,
Yaba sekotlolo se baleha le kgaba.

Titjhere: Saena Letsatsi

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 109 2019/10/19 23:10:19

Ho sebetsa ka mantswe

Ha re bueng

- Balla thothokiso **Mesebetsi ya hwetla** hodimo le molekane wa hao.
- O elelletswe hore mantswe a mang a rethetha?
- Ke moleng ofeng moo o ka fumanang morethetho wa mantswe? Na sena se etsahala temaneng enngwe le enngwe?

Ha re ngoleng

O tlo ngola thothokiso ya hao ya morethetho.

Bala mola o ka tlase. Ke melana e seng mekae ya thothokiso ya mariha. Mantswe a qetellong ya mola a para ya mela a na le morethetho.

Ka mantaha ho nele pula
ya mehlolo hlolo.

Ka labobedi leqhwa le lomang ditsebe le ne le
bata haholo ho fresa menyepetsi ya hao.

Jwale ngola thothokiso e tshwanang le ena ka beke ya lehlabula.

Pele ngola mantswe oohle ao o ka a nahanang a hlalosang boemo ba lehodimo ba lehlabula. Sheba haeba a mang a oona a rethetha. Ngola mantswe a mangata ao o ka a sebedisang ho rethetha le ao o nang le oona. Jwale sebedisa mantswe ana ho o thusa ho ngola thothokiso.

Hopola ho sebedisa mantswe a morethetho qetellong ya dipara tsa mela. Qala temana e nngwe le e nngwe ka “ka’. Mohlala: Ka Mantaha, letsatsi le kganya marung a maputswa.

Ngola thothokiso eo o iketseditseng yona e rethethang.

Temana ke sehlopha sa melana ka hare ho thothokiso. Thothokiso tse ding di na le temana e le nngwe feela, tse ding di na le temana tse ngata. Thothokiso “Mesebetsi ya hwetla” e na le melana e mehlano.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 110 2019/10/19 23:10:22

Re sebedisa lekgathe lejwale letswelli ho bua ka ketso e tswellang. E qadile mme e a tswella.Re bopa lekgathe lena ka ho sebedisa : sa/ sa ntse/ ntse Mehlala: Pula e sa na/ Pula e sa ntse e na/ Pula e ntse e na.

Ha re ngoleng

Hlalosetsa sehlopa sa hao hore na batho ba na ba etsa eng. Sebedisa lekgathe lejwale letswelli. Jwale ngola ditemana ebe o sehella maetsi mola ka tlase.

Mehlala: Banana ba sa ntse ba bapala bolo ya maoto. /
Banana ba sa bapala bolo ya maoto. /
Banana ba ntse ba bapala bolo ya maoto

Ha re ngoleng

Sheba thothokiso ya *Mosebetsi wa hwetla* hape. Sethothokisi se sebedisa mahlalosi a hlalosang hwetla. Ho na le hore a re **moya o mosesane**, o bua ka moya o phodileng, **moya o mosesane o rumetsehang**; ho na le hore a re qubu tsa mahlaku, o bua ka **qubu ya mahlaku a rumetsehang**.

Ngola melana e mene ka nako ya selemo. Sebedisa mahlalosi a hlalosang ho etsa hore sengolwa sa hao se be le bophelo.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 111 2019/10/19 23:10:23

Kannete! Mohlolo wa thothokiso!

Ha re bueng Bala thothokiso ena ebe o etsa papadi ya serapa sa bobedi, boraro, le bone ka pele ho sehlopha sa hao.

Elwaa ke mang ya hlahang jwaloka mafube,
E motle jwaloka kgwedi.
Ya hlwekileng jwaloka letsatsi,
Ya tshabehang jwaloka makgotla a tshabehang.

Kgutla, kgutla, Sulamite!
Kgutla, kgutla, re tle re o bohe!
Kgutla, kgutla, re tle re o tadime!

Dithopola tsa dinoka tsa hao
di jwalo ka mekgabo e sebeditsweng
ke moetsi wa sebele.
Theka la hao ke mohope o holokaneng;
O tletseng veini e tswakilweng.
Sefuba sa hao se jwaloka setha sa mabele,
se dikilweng ke mehaladitwe.

Kgutla, kgutla, Sulamite!
Kgutla, kgutla, re tle re o bohe!
Kgutla, kgutla, re tle re o tadime!

Mahetla a hao a mabedi
eka mafahlana a mabedi a tshephe.
Molala wa hao eka tora
e sebeditsweng ka dinaka tsa tlou.
Mahlo a hao a jwaloka matsha a Heshbone.
Nko ya hao e jwaloka tora ya Lebanone,
E lebileng nqa Damaseka.
Hlooho ya hao e phahamile.

Kgutla, kgutla, Sulamite!
Kgutla, kgutla, re tle re o bohe!
Kgutla, kgutla, re tle re o tadime!

Songs of Solomon 6 /7 1 – 15.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 112 2019/10/19 23:10:24

Le entse papadi ya setshwantsho ka karolo e nngwe ya thothokiso. Na o nahana thothokiso e bua kang?

Ha o ka bona Sulamite o ka ikutlwa jwang? Bolela hobaneng?

Ngola dintho tse tharo tse hlalosang Sulamite.

Ngola tlhaloso ya mantswe a latelang.

mafube

dithopola

mekgabo

mehaladitwe

mohope

setha

Na o ile wa rata thothokiso? Bolela hobaneng

Ha re ngoleng

Sehlooho sa leqephe tshebetso lena **Atjhe! Thothokiso e makatsang**! Se na le matshwao a makalo a mabedi. La pele le ka mora lelahlelwa leo e leng lentswe le kgutsufaditsweng ho sebedisa makalo; la bobedi ke makalo.

Sehela **malahlelwa** mola ka tlase ebe o etsa sedikadikwe ho letshwao la makalo thothokisong e latelang.

Ha Reginald a le hae ke sefuba uhu-uhu,

Ngaka ya tseba seo e tshwanelang ho se etsa-haa.

A fodisa bolwetse

Tsohle ka tlhabo e nnyane

Ha Reginald a bua ka malahlelwa a itseng ...

Hela! Ho ne ho le hotle!

Itjhu! Ena e bohloko!

Joo! Ha ho a loka ho neha moshanyana letshwao le fatshe!

Malahlelwa ke mantswe a sebediswang ho ntsha maikutlo kapa maikutlo a ka pelenyana. Di kenyeletswa ka hara polelo – hangata qalong – ho bontsha makalo, ho swaba, thabo, mafolofolo.

Letshwao la **makalo** (!) ka mora polelo e hlahisang ho makala.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 113 2019/10/19 23:10:24

Ha re iketsetseng

Ha re ngoleng

Sebetsang ka dihlopha.

Shebang mantswe ana le bone hore ke mantswe a mang afe ao mantswe ana a entsweng ka wona le be le a arole ka nepo. Mehlala : ntwadumela = ntwa le dumela.

Sheba mantswe ana o bone hore ke mantswe a mang afe ao mantswe ana a entsweng ka ona:

kobothata

runyanta | ntwadumela | lejweputswa | buamolebe | sebentlohele | senwabutle | nkomamina

Ha re ngoleng

Ngola tema ya hao o sebedise mantswe ao o iqapetseng ona. Tema e be mela e mene fela. Sebedisa mohlala wa raeme e leqepheng la 107 e le Mohlala a. a. b .b .a.

Ha re ngoleng

Sheba setshwantsho se haufi le thothokiso.
Se hlalose.

Na setshwantsho se o neha lesedi la hore thothokiso e bua kang? Bolela hobaneng.

Ha o ne o ka kopuwa hore o etse setshwantsho sa thothokiso ya Sulamite, o ne o tla taka eng? Bolela hobaneng.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 114 2019/10/19 23:10:24

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Ha re ngola thothokiso re sebedisa mantswe ka tsela e ikgethileng. Tsela e nngwe e ikgethileng e bitswa phetapheto.

Bala thothokiso mme o etse sedikadikwe ho mehlala yohle ya phetapheto.

Phetapheto ke mantswe haufi a sebedisang modumo o le mong. Hopola , e seng tlhaku e tshwanang empa modumo o tshwanang.

mohlala: morena wa ho rena hara marena.

Papadi ya bolo

Raha, rahela pele sehlopheng sa hao,
Thiba, thinya, potlapotlaka,
Ka hlooho, hloohong, la lla letanta!
Bolo monate o mokaalo!
Boha bolo, monate wa bolo!

Ha re ngoleng

Nahana ka mabitso a nang le phetapheto.

Mohlala: tshematshema, raharaha, kupukupu

	ntjantja		sekgokgo
	ntsintsi		qapuqapu

Ha re ngoleng

Lelefatsa mola ona ho etsa pale ya thothokiso. Ithabise!

Kgosi ya dikgosi la makgosana

(A)

_____ (B)

_____ (A)

_____ (B)

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 115 2019/10/19 23:10:27

Ke nna mang?

Ha re bueng

Bua le motswalle wa hao ka dipotso tsena.

- Na o thabela seo o leng sona kapa o batla ho tshwana le motho e mong? Bolela hobaneng.
- Bolella motswalle wa hao ka motho e mong ya utlwisisang hore o mang.
- Itlhalose ho motswalle wa hao. O ka bua ka sebopeho sa hao le ka botho ba hao.
- Jwale hlalosa motswalle wa hao wa nnete. Na o nahana o tla dumellana le tlhaloso ya hao? Bolela hobaneng.
- Nahana o batla ho ba motho e mong. Na o batla ho ba mang? Bolela hobaneng.

Ha re baleng

Bala thothokiso.

Batho ba bang ba nahana hore ba a ntseba
Ba bang ba nahana hore ba ntseba
ho feta ba bang
Empa ke nahana hore ba a fosa kaofela.
Ka nako e nngwe ke molelele
Ka nako e nngwe ke mokgutswanyane
Ka nako e nngwe ke nonne
Ka nako e nngwe ke otile.
Empa ba ntse ba re ba a ntseba
Empa ha ba ntsebe
Hobane ha ke itlhalose
Ke hlalosa seriti sa ka.

Joe Mhlontlo

Ha re ngoleng

Fana ka sehlooho sa thothokiso.

Ke mang ya buang thothokisong ena?

Batho ba ye ba ngole thothokiso ha ho na le se ba kgothaletsang kapa se etsang hore ba nahane ka ho hong. Na o nahana ke eng se entseng hore sethothokisi sena se ngole thothokiso ya sona?

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 116 2019/10/19 23:10:29

Hlalosa kamoo seriti sa motho se ka bang setenya, se sesane, telele kapa kgutswanyane.

Thothokiso ha e na morethetho. Bala thothokiso e ka tlase e nang le morethetho.

Na o nahana thothokiso e sebetsa hantle? Bolela hobaneng.

Batho ba bang ba nahana hore ba a ntseba
Ba bang ba nahana hore ke nonne
Empa ha o ka bona seriti sa ka
Ke mosesane, ka nako e nngwe ke nonne.

Etsetsa kakaretso ya lebitso polelong e ka tlase sedikadikwe.

Motswalle wa ka o nkopile hore ke nahane ka bohlokwa ba setswalle.

Lerato la mme ho ngwana wa hae le totobetse.

Ngwana o shebile qubu ya dipompong ka mahlo a meharo.

Mahlo a hae a ne a tletse tlholohelo ha a sheba dintjanyana.

O opile matsoho a hae ke thabo ha a fumana hore sekolo sa bona re hlotse papading ya bolo.

Mabitso kgopolo ke menahano, dikutlo kapa boleng jwaleka lerato, letshoho, kgena, thahasello, thabo, botle le bodutu. O keke wa di bona kapa ho di thetsa.

Nahana ka mabitso a mararo a hao. A ngole ka tlase.

Ngola polelo o sebedisa lebitso le le leng.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 117 2019/10/19 23:10:31

Nka ba boemong ba ho se utlwisisehe hakaakang?

Ha re ngoleng

Ngola serapa sa mela e mehlano o itlhalose. Leka ho sebedisa mabitso a mabedi tlhalosong ya hao.

Ha re ngoleng

Ngola thothokiso e buang ka wena. Sebedisa tatelano ena.

Mola 1: _____ (Lebitso la hao)

Mola 2: _____, _____, _____
(3 botho ba hao kapa boemo ba hao)

Mola 3: Moholwane kapa kgaitsedi _____ kapa mora/moradi wa

Mola 4: Ya ratang_____, _____, le _____ (3 batho, dintho, mehopolo)

Mola 5: Ya utlwang _____ ka _____ (1 kutlo ka ntho e 1)

Mola 6: Ya hlokang_____, _____, le _____ (3 ntho tseo o di hlokang)

Mola 7: Ya nehang _____, _____, le _____(3 dintho tseo o di arolang)

Mola 8: Ya tshohang _____, _____, le _____(3 dintho)

Mola 9: Ya ratang ho bona, _____ (1 tulo kapa motho)

Mola 10: Ya lorang ka _____ (1 ntho kapa mohopolo)

Mola 11: Morutwana wa _____ (sekolo sa heno kapa lebitso la titjhere)

Mola 12: _____ (lebitso la papadi kapa boeletsa lebitso la pele)

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 118 2019/10/19 23:10:38

Letsatsi:

Ha re bueng

Bala thothokiso e sebedisang "thabo"e le lebitso le sa tshwareheng, mme o iketsetse thothokiso ya hao o sebedisa lebitso le sa tshwareheng. Balla sehlopha sa hao thothokiso.

THABO

Thabo ke lamunu

E nkga jwalo ka masimo a dipalesa

E na le tatso ya sehatsetsi sa tjhokolete

E na le modumo o kang tshepe ya sekolo qetellong ya letsatsi

E ka re boya ba motswalle wa ka wa katse

E dula ha ka nako e ngata

Jwale bala thothokiso e latelang

Letsatsi ke sekepe se mmala wa lamunu

Ho sesa ho tshela lewatle le imametseng

Ke bolo e tshehla ya lebopong la lewatle

Ho rahela hodimo ho fihla lehodimo la hlabula

Ngololla e nngwe ya temana tse latelang o fetolele tshwantshiso ho papiso.

Ha re ngoleng

Arola mantswe a latelang ho latela medumo.

Arola lentswe ka mora senoko se seng le se seng. Mohlala: se/le/pe, tsa/ma/ya, mo/re/na, kgo/tha.

Se arole lentswe le nang le modumo o le mong.

hla/lo/sa

thipa

phomolo

moriti

hobaneng

Ha re ngoleng

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 119 2019/10/19 23:10:48

Tlholeho ya tshomo ka maSan

- Sehlopha se seng le se seng se na le pale ya sona e monate eo ba e bolellang batho ka nako tsohle.
- Dipale tsena di bitswa ditshomo.

Ha re bueng

- O nahana hore lentswe “tlholeho” le bolela eng
- Na o kile wa qala ntho e itseng?
- O nahana ke mang ya hlodileng lefatshe?
- O nahana wena o entswe ke mang?

Ha re baleng

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Tlholeho ya tshomo ka maSan

Mantis o ne a le teng ha lefatshe le qala. Notshi ya mo jara ho feta metsi a matsho a kwahetseng lefatshe le letjha.

Notshi ya utlwa mohatsela le mokgathala. Ya sheba lefatshe moo a ka behang morwalo wa hae teng. A fofa hanyane le hanyane, haufi le haufi le metsi. Qetollong, palesa e tshweu e neng e bulehile halofo e phaphamala hodima metsi.

A beha mantis pelong ya palesa a mo jala peo ya motho wa pele. Peo e ne e bolokehile moyeng le metsing.

Notshi ya shwa. Mantis a tsoha hoseng letsatsing mme ya eba motho wa pele wa leSan ya hlahileng. Mantis ya rapelang ya ba modimo wa maSan ya hlodileng dintho kaofela. Mantis o romela pula mme o tlisa ho tsoma ho hongata. O hlokomela batho mafung le melekong. Empa maSan ha a rapele Mantis. Ba rapela letsatsi, kgwedi, dinaledi empa e seng Mantis.

Ha re ngoleng

Na o kile wa bona Mantis ya rapelang?

O ka sebedisa mantswe afe ho hlalosa Mantis ya rapelang?

Ke eng e bohlokwa eo Mantis ya rapelang a e etsetsang batho ba maSan?

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 120 2019/10/19 23:10:50

Letsatsi: _____

Ho bohlokwa ho etsetsa batho ba bang dintho tse ntle?

Bua ka ntho tse pedi tse ntle tseo o di entseng.

Kobiso ke sekapuo se bolelang ntho enngwe ka e nngwe e sa tsamaelaneng le yona, eo e seng nnete.

Ke lefe lebitso le leng la maSan? Kgetha mantsweng ana:

Bushmen | Xhosa | Zulu | Tsonga

Notshi le mantis ya rapelang ba entse bonnete ba hore ngwana wa pele wa maSan a hlahe. Hobaneng o nahana hore notshi e kgethetswe mosebetsi ona? Kgetha lentswe le letle polelong ena:

Mongodi o kgethile notshi hobane e ka _____ dikokwana tse ding tse lekileng hore e emise.

raha | hlaba | loma | utlwisa bohloko

Mantis o hlokomela maSan ho eng?

MaSan a rapela mang?

Nahana o bona mantis ya rapelang lehlakung la hao. O ka etsang?

O ne o ka etsa ho hong ha o ne o le monnyane, mohlomong o lekana le tshitshidi? Bolela hobaneng?

Ha re ngoleng

Fumana mantswe serapeng a nang le meelelo ena mme o a ngole dikgeong tse nepahetseng. Ngola mantswe a hao dikshinaring.

	pula e na haholo
	boima bo boholo
	itshireletsa
	tiileng
	ho ba sebakeng se seng

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 121 2019/10/19 23:10:51

Ho nahana ka Mantis

Ha re ngoleng

Ngola dipolelo tse latelang ka ho latellana hore o etse serapa. Se lebale ho qala polelo ya hao ka tlhaku e kgolo, ebe o qetella ka kgutlo.

Mantise a tsoha ka nako ya letsatsi la hoseng,mme motho wa pele wa ma San a hlaha
notshi ya hlokahala
qetellong, ho phaphamala metsing ya eba palesa e tshweu e neng e butswe ka lehare.
o ile a beha mantis pelong ya palesa a lema peo ya motho wa pele ho yona.
Mantise o ne a le teng tlholehong ya pele ya lefatshe
notshi ya mo jara hara difefo tsa metsi tse lefifi, tse neng di aparetse lefatshe le letjha
yena mantis ya rapelang ke modimo wa ma-San ya bopileng le hona ho fa mabitso dintho tsohle
Mantis o romela pula, mme o tlisa katleho ho tsomeng

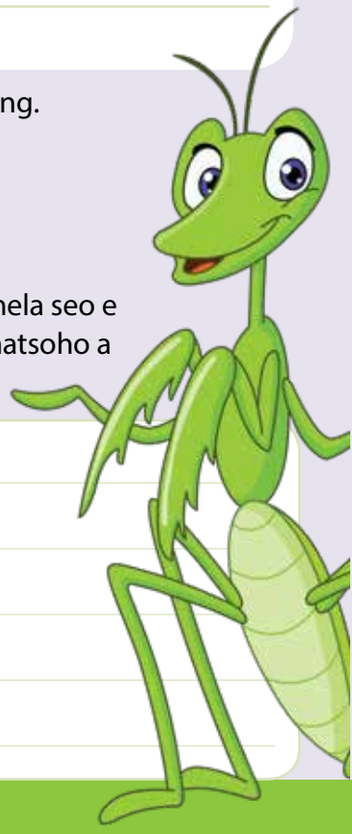
Ha re ngoleng

Sebedisa mantswe a latelang ho ngola seratswana se hlalosang Mantis ya rapelang.

Sebedisa mantswe a hlalosang, mme mantswe ana a kopanye dipolelo:

ke	ha	le	ka	kapa

Hloho e tjeka 180°; mahlo a hlahloba tikoloho, ho batla seo a ka se jang, e nto emela seo e ka se tshwasang, e lelekisa seo e ka se tshwasang, se otileng, mmele o motala, matsoho a malele e a phuthile, mela ya meutlwa maotong a ka pele, mehato.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 122 2019/10/19 23:10:54

Ha re ngoleng Qetella tafole e latelang o sebedisa mahlalosi a papiso.

Mohlala: telele	teleletsana	teleleñadi
polokeho		
batsi		
fifetse		
lesedi		
haufi		

Ha re ngoleng Fetolela dipolelo tse latelang dipotsong. Qala potso e nngwe le e nngwe ka mantswe a ka masakaneng. Se lebale letshwao la potso.

Mohlala

Ma San a rapela letsatsi, ngwedi le dinaledi.
(Ke mang) Ma San a rapela mang?

Mantis o ne a le teng ha lefatshe le qala.

(Ho kae)

Notshi e mo jere ho tshela lewatle. (Mang)

Notshi e ile ya ikutlwa e hatsetse e kgathetse. (Jwang)

O batlile lebala le tiileng. (Eng)

Notshi e shwele ka morao hore e fumane sebaka se bolokehileng sa Mantis. (Neng)

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 123 2019/10/19 23:11:00

Pikoko e fumana kgau

Ha re bueng

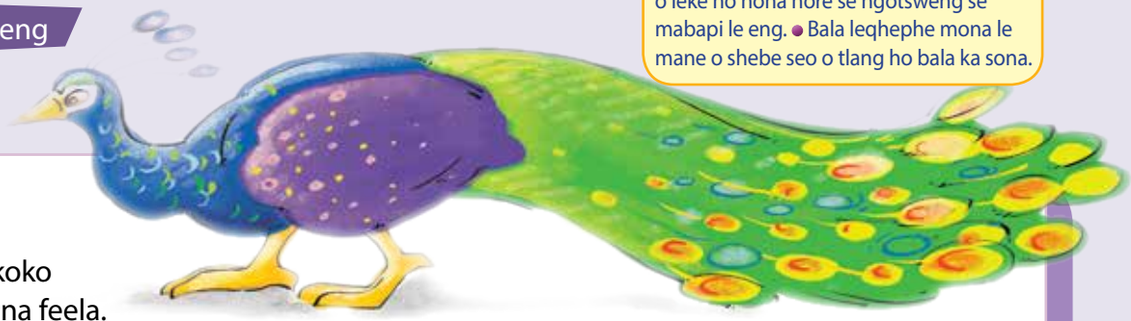
- Sheba setshwantsho sa pikoko. Bua ka masiba a yona, mohatla wa yona, maoto a yona, ka moo e emang ka teng.
- Na o nahana ke nonyana e ntle?
- Ke eng se setle ka yona?
- Batlisisa hore na pikoko ya mosadi e bitswang.

Ha re baleng

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Kgale kgale, pikoko e ne e le nonyana feela. Masiba a hae a malelele a le masootho le ditshila, ebile a na le maotwana a tshehisang a maswebe. Ka tsatsi le leng, ha pikoko a sebetsa, a ntse a kobola dijo fatshe, Indra, modimo wa lehodimo, a matha a fihla ho yena.

"O ya kae o tatile hakaana?" ho botsa pikoko.

"Morena wa bobe Ravana o leka ho ntshwara. Leha ke le modingwana, nka sebedisa lehadima ho utlwisa motho bohloko, ha hona se ka thetsang Ravana. Seo nka iketsetsang sona ke ho ipata. Empa ha ho na tulo mona moo nka ipatang teng."

"Tloo kapele. Nka beha mohatla wa ka wa ipata ka mora ona."

Ravana ha a ka a bona Indra a feta pela hae a ya ka hara moru.

"Ke a leboha, ke a leboha," ho bua Indra. "Ha o shebahale empa o sebete. Ho o leboha, ke tla o etsa nonyana e ntle ka ho fetisisa lefatsheng."

Ha a ntse a bua, pikoko ya fetoha. Masiba a yona a fetoha a ba bolou bo kganyang mme mohatla wa ba botala bo botle ka mahlo a gauta.

Pikoko a itjheba metsing a bona ka moo a leng motle ka teng. A tsamaya a emiseditse hlooho hodimo. E ne e re ha a bona sethole, eo masiba a yona a leng sootho, o ne a bula mohatla ho bontsha ka moo a leng motle ka teng.

Empa ke eng e sa fetohang? Maoto a hae! Hangata ha pikoko a sheba maoto a hae, a bona kamoo a leng mabe ka teng, o ne a beha mohatla wa hae fatshe ebe o a phesha!

Ho Indra ya kgale ba ne ba re ha pikoko e phesha, e ne e bolela hore ho tla ba le lehadima le pula. Indra, modimo wa letolo le lehadima, o entse pikoko morumuwa wa hae.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 124 2019/10/19 23:11:00

Letsatsi:

Ha re ngoleng

Pikoko o ne a shebahala jwang pele a fetoha?

O ne a shebahala jwang kamora hore a fetoha?

O ile a itshwara jwang ha a qeta ho ba motle?

Na o tseba motho e mong eo o nahanang hore o motle?

O itshwere jwang?

Kgethela pale sehlooho se setle:

Na o nahana hore pale ya pikoko ke tshomo? Bolela hobaneng.

	Indra o balehela modimo ya matla
	Kamoo pikoko a fumaneng masiba ka teng
	Pikoko

Tshomo ke pale e nang le dibapadi, ebile e ka ba ka dintho tseo e seng nnete. Di re ruta bophelo.

Hobaneng Indra a ile a fetola masiba le mohatla wa pikoko?

O nahana hore pikoko o ne a rateha pele a fetoha ho ba nonyana e ntle kapa ka morao hoba a be motle? Nehana ka mabaka karabong ya hao.

Ha re ngoleng

O badile pale ya pikoko e mpe eo e ileng ya eba ntle. O nahana hore sena se bolela eng “o ikgantsha jwaloka pikoko”?

Jwale bua ka seo o se nahanang ka moelelo ona sehlopheng sa lona ebe o ngola meelelo fatshe.

O masene jwaloka tshwene		O matla jwaloka tau	
O motle jwaloka lengeloi		Jwale ka tweba e thotseng	

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 125 2019/10/19 23:11:01

Tse ngata ka pikoko

Ha re ngoleng

Sheba sehlooho le polelo ya pele ya thothokiso. Di o bolella hore na e bua kang. Dipolelo tse ding ke dipolelo tse thusang. Di o bolella tse ngata ka polelo ya sehlooho. Kahoo, tse ding tsa dipolelo ha se tsa thothokiso ena. Dipolelo tsena ha di o bolelle tse ngata ka mohopolo wa sehlooho. Ngololla thothokiso o tlohele dipolelo tseo.

Pikoko

Pikoko, Pikoko, mebala ya hao e metle,
Nonyana e nnyane e thabileng serobele
Bolou boo bo botle ba lewatle, ke lakatsa e ka o ka be o le wa ka.
Dipaterone tsa hao tse ntle di tshwana le mookodi,
Ka mebala e metle e metala, bolou le tshehla.
O tlola mona, o tlola mane,
Motsamao wa hao o motle, ebile o a ikgantsha,
Modumo wa sello sa hao o hodimo
Mahlo a hao ke a baloi ebile a botle bo botala.
Tjhipi! O bitsa metswalle ya hao.
Ka nnete o motho wa ho bonwa.

Ha re ngoleng

Qetella tafole e ka tlase. Kholomo ya pele, ngola ka dibapadi tshomong o hlalose sebaka. Kholomo ya bobedi, ngola dintho tse tlisitseng mathata le dintwa. Kholomong ya boraro, hlalosa ntwa kapa bothata, jwale ngola se etsahetseng ka baka la ntwa. Qetellong, ngola ka thuto eo o e fumanang tshomong.

Dipapadi le sebaka	Dintho tse bakang ntwa	Ngangisano paleng	Dintho tse bakang ntwa	Thuto

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 126 2019/10/19 23:11:01

Letsatsi: _____

Ha re ngoleng Bala tlhaloso ebe o tlatsa dikgeo ka lentswe la nnete ho tloha lenaneng.

sekobo | seponono | sebete | mmokotsane

sello se bohloko	
ha a motle ho hang	
o motlotlo ka tjhebeho ya hao	
o tseba ho shebana le ho lwantsha mathata	

Ha re ngoleng Sebedisa mantswe a ka lebokoseng ho hlalosa kamoo pikoko a neng a shebahala ka teng pele a e ba motle le ha a se a le motle.

tshehisa | maswebe | mahlo a gauta | ntho feela | motle | bolou bo kganyang | tala | sootho | ditshila

Pele	Kamorao

Ha re ngoleng Fetolela dipolelo ho tswa ho puosebui ho ya ho puopehelo.

"O ya kae o tatile tjena?" ho botsa Pikoko.

Pikoko o botsa Indra _____

"Morena ya kgopo Ravana o leka ho ntshwara."

Indra o itse _____

"Ho o leboha ka ho ba sebete, ke tla o etsa nonyana e ntle ka ho fetisisa lafatsheng."

Indra o itse _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 127 2019/10/19 23:11:02

Anansi sekgo se meharo le kgudu

Ha re bueng

Sebetsang ka dihlotswana.

- Sheba sehlooho sa tshomo le ditshwantsho mme o bolelle metswalle ya hao hore pale e tlo bua kang.
- O nahana hore pale e tla fela jwang?

Bosiu bo bong, Anansi sekgo a dula fatshe a ja dijo tse monate. Hang ha Anansi a re o kenya dijo tsa pele molomong, a utlwa motho a kokota monyako. A bula monyako. E ne e le kgudu, ya neng a shebahala a kgathetse. Kgudu a re, "Anansi, mpulele. Ke tsamaile haholo kajeno, ke kgathetse ebile ke lapile."

Empa Anansi o ne a timana a sa batle ho arolelana dijo tsa hae le motho e mong. A tla le leqheka le lebe. Empa moo kgudu a dulang tafoleng a leka ho fumana dijo, Anansi a mo omanya, "kgudu, matsoho a hao a ditshila! O keke wa ja ka matsoho a hao a ditshila! Tsamo a hlatswa." Matsoho a kgudu a ne a le ditshila ka ho tsamaya ka oona letsheare lohle. Jwale kgudu a ya nokeng ho ya hlapa matsoho a hae, a kgutla butle ho ya tafoleng.

Ka nako eo Anansi o ne a qadile ho ja dijo. Ha sekgo a kgutla dijo di ne di le haufi le ho fela. Ha kgudu a re o a dula Anansi a qala ho omana hape, "kgudu, matsoho a hao a sa le ditshila! Tsamo hlapa hape!" Ebile a ne a le ditshila, hobane kgudu o a sebedisitse ho hahaba ha kgutla nokeng. Ka bomadimabe, kgudu a kgutlela ho ya hlatswa matsoho hape.

Ka nako eo kgudu a kgutlelang morao hape, ho ne ho se ho sena dijo. Kgudu a sheba Anansi a re, "ke a leboha ho mpitsetsa dijo tsa tinara. Ha ho ka etsahala hore o be haufi le ntlo yaka, ke kopa o kene o tlo ja tinara le nna."

Ha nako e ntse e feta, Anansi kgudu a hopola kamoo kgudu a mo tshepisitseng ho mo fa dijo kateng. Jwale ka tsatsi le leng a tsamaya haufi le ntlo ya kgudu ka nako ya dijo tsa motsheare ha letsatsi le ne le le hodima noka. Kgudu o ne a robetse hodima lejwe letsatsing, a iphuthumatsa, kamoo dikgudu di etsang ka teng. Ha kgudu a bona Anansi, a re, "dumela moo, Anansi! Na o tlile ho ja tinara le nna?" Yaba Anansi o re, "Ee, ho ka ba monate, ke a leboha." O ne a tshwarwa ke tlala hannyane hannyane.

Yaba kgudu o itahlela ka hara metsi. Anansi a mo emela hodima majwe lebopong la noka. Haufinyane kgudu a kgutla a sesa yaba o re, "ke hantle Anansi! Tsohle di lokile jwale. E tla le nna tinareng hle." Kgudu a itahlela fatshe metsing hape a qala ho ja mahlaku a neng a a lokiseditse tinara. Anansi a leka ho itahlela fatshe nokeng, empa e ne e le sekgo, e seng kgudu, o ne a keke a itahlela hole hakaalo. O ne a phaphamalla morao lebopong. A leka ho tlola, a leka ho itahlela metsing, empa ha se thuse letho. Ho ne ho se kamoo a ka yang tinareng ka teng.

Qetellong Anansi a ba le leqheka. A kenya majwe a mangata ka phokothong ya jase ya hae, ho fihlela e imela ho nwella ho ya tlase nokeng. A bona tafole ya kgudu e tletse mahlaku a monate a matala le dijo tse ngata tse monate.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 128 2019/10/19 23:11:08

Letsatsi:

Empa Anansi o ne a leka ho fihlella dijo tse monate, ha kgudu a mo emisa. Kgudu ya re, “Anansi, ka nnete o keke wa ja dijo tsa tinara o apere jase? Ha se ka moo re etsang dintho ka tlung yaka.” Anansi a hlobola jase. Empa ka ntle le majwe ho mo emisa fatshe, a phaphamalla morao lebopong la noka hape, a tswa ka metsing.

Pale e bua ka mang?

Pale e etsahala hokae?

Pale e bua kang?

Molaetsa wa pale ke eng? Tshwaya ya nnete.

	Ho hotle ha ho fela hantle!
	Ha o leka ho tlontlolla e mong, o ka fumana e le wena ya tlontlolehang.
	Tseba ya o fepang.

Ha re ngoleng Hlahloba buka tshebetso ya hao o arabe dipotso tsena.

Pale ya Anansi Sekgo e leqepheng lefe?

Ke mosebetsi ofe wa pele oo o tshwanelang ho o etsa?

Ke mosebetsi ofe wa ho qetela oo o tshwanelang ho o etsa?

Ke ka beke efe moo o ithutang ka dihlongwapele?

Ha re ngoleng Sebedisa dihlongwapele ho etsa mantswe a matjha:

Sehlongwapele ke lentswe le hlongwang pele ho leleng ho fetola moelelo kapa sebopeho sa lona, le ho bopa lentswe le letjha

mō ba me le

ma se se di

Titjhere: Saena Letsatsi

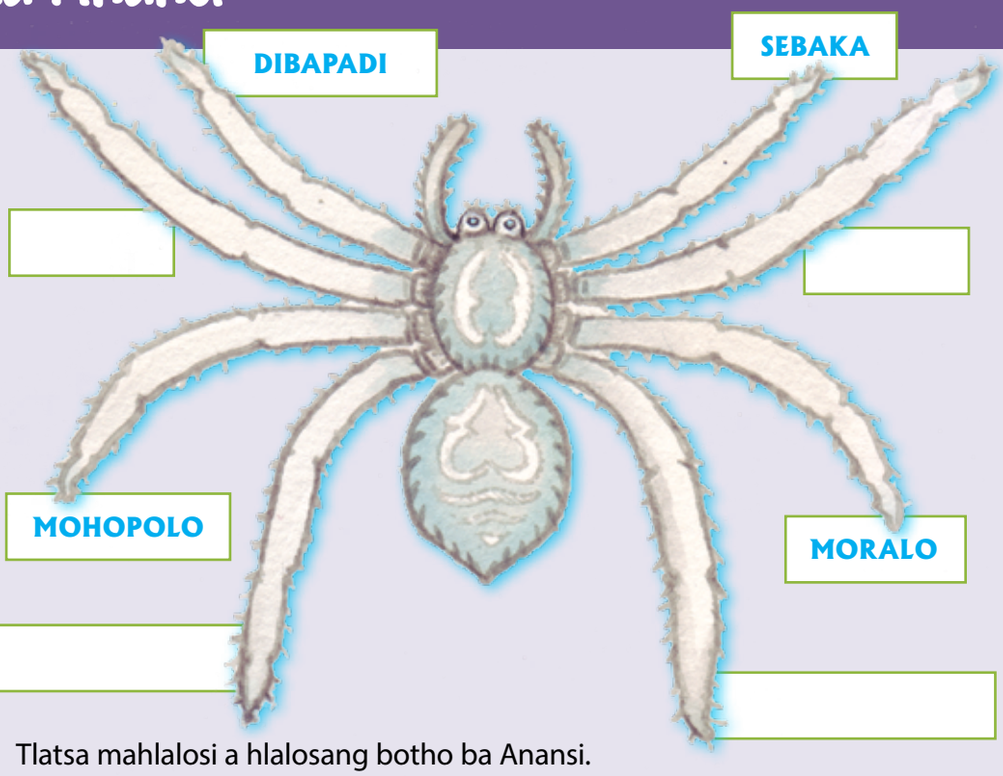
Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 129 2019/10/19 23:11:09

Tse ngata ka Anansi

Ha re ngoleng

Qapa pale ka sekgo. Tlatsa mantswe a siilweng a maoto a sekgo. Qetella dikgeo tsa maoto a sekgo ka: dibapadi tsa sehlooho, mohopolo wa sehlooho, sebaka le moralo.

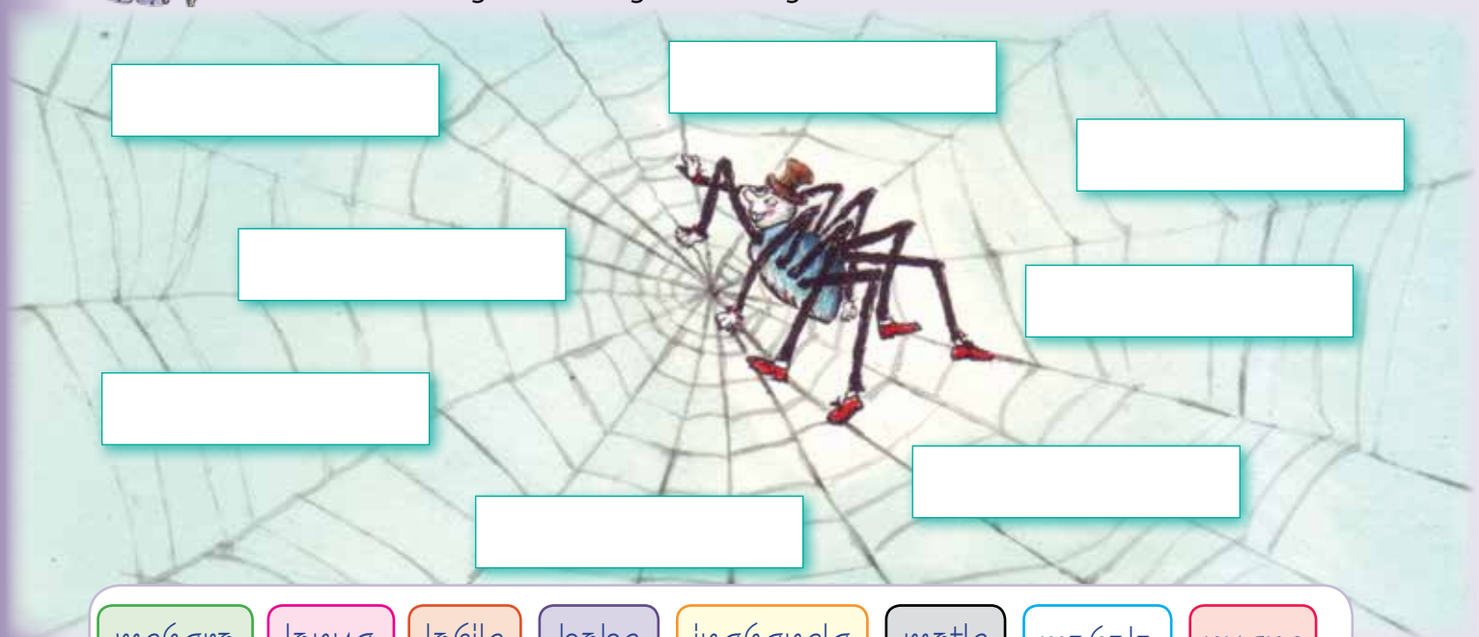

Ha re ngoleng

Tlatsa mahlalosi a hlalosang botho ba Anansi.

Kgetha a mang lebokoseng le ka tlase.

meharo | lonya | lokile | bobe | inahanela | motle | moholo | nyane

tshwerwe ke tlala | bonolo | kgathetse | monyane | bohlale | moghekanyetsi

O sebedisa dikgeo tse ka tlase, ngola dipolelo tse tharo o sebedisa mantswe ho tloha tlhalosong ya hao.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 130 2019/10/19 23:11:12

Ha re ngoleng Jwale nahana ka motho eo o mo tsebang ebe o mo hlalosa o sebedisa mantswe a hlahang tafoleng.

monnyane kapa moholo	matla kapa	molelele kapa mokgutswane	matla kapa mosesane
bohlale kapa sethoto	loka kapa	kgeleke kapa letlaila	ho tsotella kapa ho inahanela bowena

Ha re ngoleng Ngola tatelano ya diketsahalo paleng ena.

Pele sekgo sa dula ho ja dijo tse monate.

Yaba

Yaba

Kamora moo

Kamora nako Anansi a ya tjhakela kgudu a hopola hore o tla fumana dijo tse monate.

Yaba

Yaba

Qetellong

Maphethi le **sekao-ho** ke mofuta wa maetsi a sebetsang jwaloka mabitso. Di ka latela maetsi a mang le mahlalosi. Maphethi a ka latela hape le maemedi.

Maphethi (hangata e tsejwa ka lentswe la –ng) ke lebitso le qapuwang ho tswa ho leetsi ka ho kenya –ing. Letswelli ke+leetsi

Ha re ngoleng Tlatsa Maphethi kapa letswelli.

Re ile ra mo kgothaletsa _____ (bala) ditshomo tse ngata.

Ha ho a loka _____ (susumetsa) yena _____ (bala) ka Anansi ha a sa batle.

Ke tshepisistse _____ (hlokomela) dikgo empa ha ke a lokela ho _____ (hlokomela) dikgo.

Setshwantsho ka dikgo se ne tshwanetse ho _____ (bona) ka hoo re entse.

Thandi hore a _____ (tsamaya) ho ya setshwantshong le rona.

Hangata ke thabela ho _____ (tsamaya) empa kajeno ke rata ho _____ (dula) hae.

"Na o ka hlokomela _____ (potolosa) web ka nako tsohle?" ho botsa tshoswana.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 131 2019/10/19 23:11:13

Kamoo pitsi e fumaneng metsero ka teng

Ha re bueng

- Pale ke pale kgutswe.
- Na ho na le dipale –kgutswe tseo o di tsebang? Mohlomomg nkgono kapa mme wa hao o o bolelletse tse ding? Ha o na le eo o e tsebang, e bolelle sehlopha sa hao.
- Na o nahana pale e ntse e bolediswa?
- Ke mang setshwantshisi?
- Lepa seo o nahanang hore se tla etsahala paleng.

Ha re baleng

Pele o bala

- Sheba ditshwantsho le dihlooho mme o leke ho noha hore se ngotsweng se mabapi le eng.
- Bala leqhephe mona le mane o shebe seo o tlang ho bala ka sona.

Kgale, kgale, tshwene e kgolo e bohale ya ya dula lebopong la noka. Tshwene e ile ya qala moferefere diphoofolong tse ntseng di dula ka kgotso lebopong la noka. Ya inkela sebaka se pela noka hore ke sa yona, ya re ha ho motho ya nang le tokelo ya ho nwa metsi nokeng eo. Diphoofolo tse ding di ne di kgenne ebile di nyorilwe empa ho ne ho se motho ya sebete haholo kapa ya matla haholo ho ka phephetsa morero wa tshwene – kantle ho pitsi.

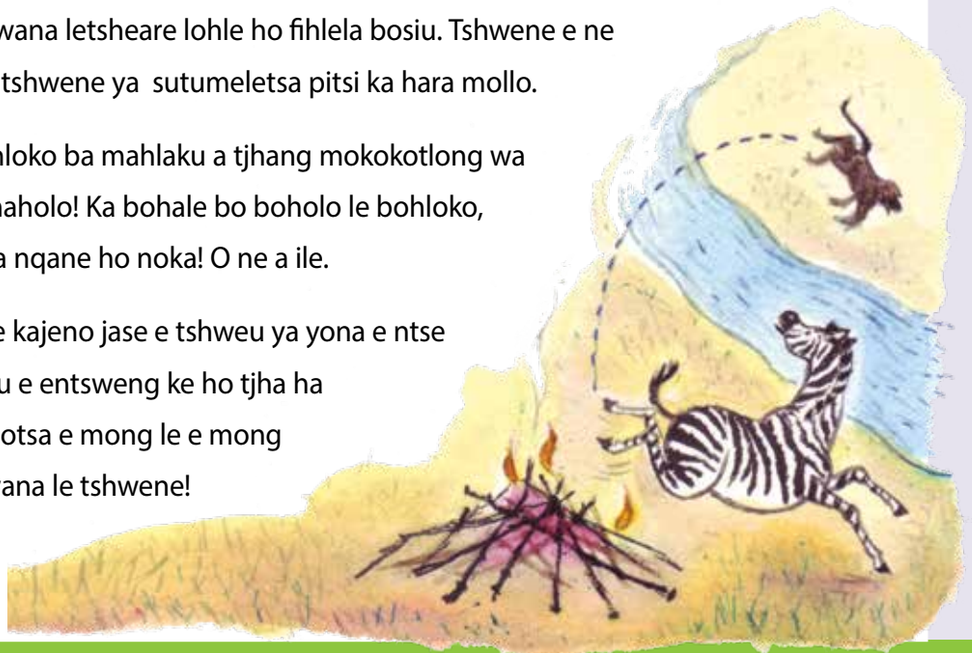
Ka nako eo, pitsi e ne e na le jase e bosweu ba lebese, e tshwana hatle le pere e tshweu.

Pitsi e sebete ya fumana tshwene, ya neng a qethohile haufi le mollo o moholo, a mo phephetsa hore ba lwane. Ho ile ha dumellanwa hore ya tla hlolwa o tla tlameha ke ho falla lebopong la noka.

Diphoofolo tse pedi tsa lwana letsheare lohle ho fihlela bosiu. Tshwene e ne e kgathala ha hang hang tshwene ya sutumeletsa pitsi ka hara mollo.

Ha etsahala mohlolo. Bohloko ba mahlaku a tjhang mokokotlong wa pitsi wa e neha matla a maholo! Ka bohale bo boholo le bohloko, pitsi ya rahela tshwene ka nqane ho noka! O ne a ile.

Pitsi e ne e tswile kotsi. Le kajeno jase e tshweu ya yona e ntse e na le metsero e mesweu e entsweng ke ho tjha ha mahlaku. Sena ke ho hopotsa e mong le e mong ka bohale ba pitsi ha e lwana le tshwene!

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 132 2019/10/19 23:11:22

Ha re ngoleng

Hlalosa se entsweng ke tshwene ho ferehla diphoofolo lebopong la noka.

Ke eng e nehileng pitsi matla ha a ne a lwana?

Ke eng e entseng hore pitsi e fumane metsero/mela?

Na o nahana hore pitsi e ne e le sebete? Bolela hobaneng.

Na pale ena ke tshomo kapa nnete? Bolela hobaneng.

Ha re ngoleng

Tlatsa mantswe a kopanyang dipolelo tse ka tlase. Kgetha mantsweng a ka lebokoseng.

leha ho le jwalo	le	hobane	empa	kapa	neng	jwale	leha ho le jwalo	ho fihlela

Tshwantshanyo e tshwantshisa ntho e le nngwe le e nngwe, e sebedisa mantswe a kang "jwaloka" kapa "seka".

Mohlala: Ami o sebetsa seka notshi, ho fumana batho hore batlatse diforomo tsa hae tsa dipotso.

Kobiso e tshwantsha dintho ka botsona: Mohlala: Ami mosebetsi wa notshi.

1. Sekolo se ne se fapane _____ dilemo tse hlano.

2. Ke etsa mosebetsi wa hae _____ ke batla ho pasa teko.

3. Ha re duleng _____ re emele pula e emise.

4. Ke mmone a tsamaya hora _____ tse pedi tse fetileng.

5. Ke buka e theko e hodimo _____ e bohlokwa.

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 133 2019/10/19 23:11:25

Iketsetse tumelo kgolwa ya hao

Ha re ngoleng

Sehela tshwantshanyo le tshwantshiso mela polelong e nngwe le e nngwe.

Kgetha moelelo o nepahetseng wa tshwantshanyo le tshwantshiso lebokoseng. Jwale ngola moelelo moleng tlasa polelo e nngwe le e nngwe.

o kgathetse

e tsamaya ka ho itshepa | e sa utlwahale | halefile haholo | bohlaswa haholo

O ne o bona hore titjhere o halefile. Sefahleho sa hae e ne eka lethwathwarathwara.

O na le tsela ya pikoko.

Ke ne ke kgathetse ha ke robala hoo mosamo wa ka e neng e ka maru.

Phaphosi ya motho ya motjha eka kodua.

Ke ile ka ikutlwa eka ke sa fatuku ka mora ho matha dikhilometara dithabeng.

Ngola polelo ya hao o sebedisa tshwantshanyo ho bapisa ntho e nngwe ho e nngwe.

Gr5_HL_SB_Bk1_TT1.indd 134 2019/10/19 23:11:32

Ha re ngoleng Fetolela bonngwe ho isa bongateng. Etsa bonnete ba hore o fetolela maetsi.

Pikoko e itsoka hodimo le tlase jwang?

Bohloko ba ho tjheswa ke lekala le tukang bo ile ba neha qwaha matla a tshohanyetso!

Tshwene e kgolo e dula lebopong la noka.

Pikoko e itjhebile metsing ya ipona ka moo e leng ntle ka teng.

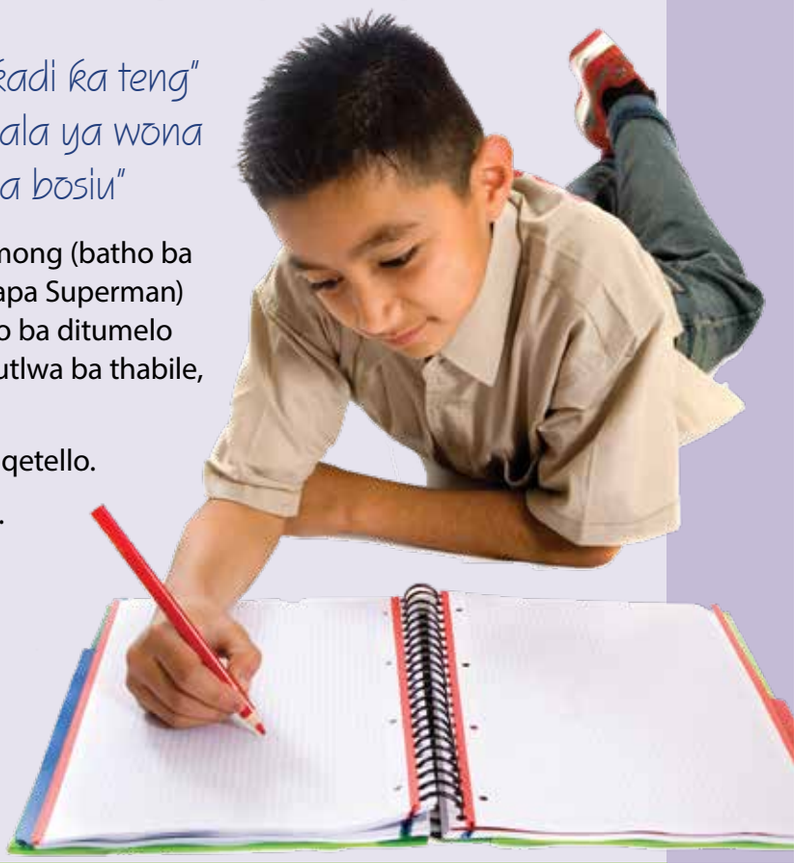

Ha re ngoleng Ngola tumelo kgolwa (leqepheng le latelang). Ditumelo kgolwa tse ngata di leka ho hlalosa kamoo ntho e tlileng ka teng lefatsheng.

Mehlala ke: "Ka moo tlou e fumaneng mokadi ka teng" kapa "Kamoo mookodi o fumaneng mebala ya wona ka teng" kapa "Hobaneng kgwedi e hlaha bosiu"

Batho ba ditumelo kgolwa e ka ba batho ba tshomong (batho ba nang le matla a ikgethileng jwale ka Spiderman kapa Superman) kapa diphoofolo, kapa batho ba tshomomg. Batho ba ditumelo kgolwa ba na le maikutlo jwalo ka batho (ba ka ikutlwa ba thabile, hloname kapa halefile).

- Ngola diratsawna tse tharo – qalo, bohareng le qetello.
- Ngola pale eo batho ba ka ratang ho e mamela.

- Sebedisa mmapa wa mohopolo ho lokisetsa ho ngola ha hao
- Ngola feela ntle ho makgethe
- Kopa motswalle ho lokisa mosebetsi wa hao o sa etswang ka makgethe
- Tadima mosebetsi wa hao hape mme o lokise moo ho hlokahalang
- Jwale ngola mosebetsi oo ka makgethe bukeng ya hao.

Titjhere: Saena _____ Letsatsi _____

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 135 2019/10/19 23:11:38

Ngola sehlooho sa:

Serapa sa pele:

Serapa sa bobedi:

Serapa sa boraro:

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 136 2019/10/19 23:11:40

Bukantswe ya ka

A a

B b

C c

D d

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 137 2019/10/19 23:11:40

Bukantswe ya ka

E e

F f

G g

H h

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 138 2019/10/19 23:11:41

Bukantswe ya ka

I i

J j

K k

L l

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 139 2019/10/19 23:11:41

Bukantswe ya ka

M m

N n

O o

P p

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 140 2019/10/19 23:11:41

Bukantswe ya ka

Q q

R r

S s

T t

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 141 2019/10/19 23:11:42

Bukantswe ya ka

U u

Y y

V v

Z z

W w

X x

Gr5_HL_SES_B1_TH 4.indd 142 2019/10/19 23:11:42